

Verheugd, van zorg ontslagen

Mijn bekering, roeping en zending

door

HERMANUS HOFMAN

in zijn leven bedienaar van het heilig Evangelie te Schiedam van 1929 -1975

en de preken en toespraken gehouden tijdens en na de begrafenis.

Ds. H. Hofman (1902-1975)

Kerkbestuur Plantagekerk te Schiedam

**STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2015**

Inhoudsopgave

Voorwoord

'Heere Jezus, het was toch Uw wil!'

Mijn bekering en roeping tot het predikambt, door H. Hofman

Bij de begrafenis:

Predicatie van ds. A. P. Verloop op 4 september 1976.

'Daarna zal het einde zijn, wanneer Hij het Koninkrijk aan God en de Vader zal overgegeven hebben; wanneer Hij zal teniet gedaan hebben alle heerschappij, en alle macht en kracht.

Want Hij moet als Koning heersen, totdat Hij al de vijanden onder Zijn voeten zal gelegd hebben. De laatste vijand, die te niet gedaan wordt, is de dood. Want Hij heeft alle dingen Zijn voeten onderworpen.

Doch wanneer Hij zegt, dat Hem alle dingen onderworpen zijn, zo is het openbaar, dat Hij uitgenomen wordt, Die Hem alle dingen onderworpen heeft.

En wanneer Hem alle dingen zullen onderworpen zijn, dan zal ook de Zoon Zelf onderworpen worden Dien, Die Hem alle dingen onderworpen heeft, opdat God zij alles in allen.'

Toespraak van ds. A. de Waard

Toespraak van bestuurslid G. J. van den Enden

Predicatie van ds. A. P. Verloop op 11 september 1975

Jezus Christus is gisteren en heden dezelfde en in der eeuwigheid. Hebrëeën 13: 8

Voorwoord

Toen onze beminde predikant ds. H. Hofman, 31 augustus 1975 op 73-jarige leeftijd stierf, kwam van verschillende kanten het verzoek zijn laatst gehouden preken uit te geven.

Het is ons een eer aan deze wens te voldoen. Temeer daar hiermede een blijvende herinnering aan onze geliefde leraar kan worden geschonken. Niet alleen voor onze gemeente te Schiedam, die hij zesenvestig jaar met grote liefde en trouw heeft geleid, als een ware herder, maar ook voor de velen uit andere plaatsen in Nederland, voor wie hij eveneens veel heeft betekend.

Mevrouw wed. Hofman was bereid ons een eigenhandig geschrift van ds. Hofman af te staan, waarin hij zelf zijn leven beschrijft, tot aan zijn bekering en roeping tot het predikambt.

Wij schrijven hier steeds: dominee Hofman. Opgemerkt zij, dat Hofman zich liever geen dominee wilde noemen, maar over zichzelf sprak als 'een schippersjongen', die door God tot het predikambt werd geroepen. Hijzelf achtte dat een abnormale zaak. Wij echter, die hem zoveel jaren hebben mogen beluisteren, achtten hem niet alleen een waar dienaar van Christus, maar ook, naar Luthers woord, een 'goed theoloog', omdat hij wet en evangelie recht wist te onderscheiden. Deze laatste zeven preken laten dit overduidelijk zien.

Met de wens, dat de goede God dit werk zegene en het doe dienen tot Zijn eer en tot uw zaligheid, bevelen wij dit boek bij u aan.

Het kerkbestuur van de Plantagekerk

Schiedam, maart 1977.

'Heere Jezus, het was toch Uw wil!'

Mijn bekering en roeping tot het predikambt door H. Hofman

Op 5 juni 1902 ben ik te Sliedrecht geboren. Mijn vader bezat door Goddelijke genade veel geestelijke kennis. Drie maanden voor mijn tiende jaar verloor ik mijn moeder, wat een zeer zware slag was. In die tijd had ik diepe indrukken van dood en eeuwigheid, ik had dat trouwens al zolang ik heugenis heb. Ik was 5 jaar, toen op Koninginnedag een muziekkorps voorbij ons huis ging. Opeens was het voor mij, of het oordeelsdag werd en Christus op de wolken des hemels kwam om de bokken van de schapen te scheiden. Ik barstte in tranen uit, want waar zou ik onder gesteld worden?

In de winter van dat jaar vroor het. De hemel was wolkeloos en ik ben naar buiten gegaan en uit de wind op de grond gaan liggen, om te kijken of ik ook een licht kon zien boven de zon, net als Saulus toen hij naar Damaskus ging. Als ik dan de Heere Jezus zag, zou ik vragen of Hij mij wilde bekeren, omdat ik het zo benauwd had en zo'n angst voor de dood. Ik heb mij bijna blind gekeken en ben huilende naar moeder gegaan en ik zei tegen moeder: God is er niet en Jezus ook niet; ik heb goed gekeken, heus, het zijn praatjes van de mensen. Wat moeder en vader ook zeiden, het maakte geen indruk op mij. 's Avonds ben ik met een akelig gevoel, zonder bidden, gaan slapen.

's Nachts werd ik wakker: de klok sloeg 2 uur. Daarna sliep ik niet meer. Op eens was het voor mij of het dak van ons huis weggeschoven werd, Ook ging de hemel open en daar was zulk een heerlijk, beminnelijk Persoon! Die kwam hij mij en ging weer heen naar de hemel. Het dak en de hemel sloten zich weer toe. Dat gezicht is mij steeds bijgebleven en het heeft mij voor veel zonde bewaard. Want er was een God in de hemel, die alles zag, en eenmaal zou ik voor Zijn rechterstoel moeten verschijnen. Ik geloofde, dat die heerlijke en beminnelijke Persoon de Heere Jezus was.

Later is het gebeurd dat er eens een zonsverduistering was en ik heb toen een sterke indruk gehad van Jezus' liefde, daar Hij drie uren in de grootste smarten aan het kruis hing terwijl de zon verduisterd werd, om voor de zonde te boeten en te betalen. Sindsdien heb ik altijd gebeden of God mij wilde aanzien in Jezus Christus, die voor de zonde had geboet en betaald met Zijn dierbaar hartebloed. Ik was een liefhebber van lezen en las ook veel in de Bijbel. Toen ik wat ouder werd, is de ernst om tot God bekeerd te worden gaan afnemen, doch nooit geheel weggegaan. Wel had ik altijd een leeg en troosteloos gevoel over me. Niets gaf hier vervulling. Het gebeurde soms dat ik anderen vermaakte met kwinkslagen of grappen, terwijl ik tegelijkertijd de zinledigheid van mijn leven zag. Dan kon ik wel huilen van armoede en verdriet. Kortom, ik was ongelukkig. Mijn leven was zonder doel.

Op 16 januari 1924 is er een keerpunt in mijn leven gekomen.

Ik stond bij het sterfbed van vader's vader. Hij was een begenadigd man. Hij nam van allen afscheid en tegen mij zei hij: mijn ondervinding in dit leven is geweest, wat Mozes heeft gesproken, t.w. het uitnemendste in dit leven is moeite en verdriet. En kind, jij leest zo veel - en daar is niets op tegen - maar veel lezen is vermoeiing des vleses; daarom wens ik je toe, de vreze des Heeren; want die is het beginsel der wijsheid. Nadat hij van allen afscheid had genomen, zei hij: Het is, of ik lig in het hemelgoud. Met een glimlach op zijn gelaat ontsliep hij. Ik heb verbaasd staan kijken naar de vrede die van hem afstraalde, en het was voor mij of iemand sprak: Wie merkt, dat de adem van de kinderen der mensen opvaart naar boven, en de adem der

beesten nederwaarts vaart in de aarde? (Pred. 3 : 21). Ik zag om mij heen om te zien wie dat sprak. Van Samuël lezen wij: Hij kende de stem des Heeren niet en het Woord des Heeren was aan hem nog niet geopenbaard. Zo was het ook met mij. Wij lezen van Lazarus: En het geschiedde, dat de bedelaar stierf en van de engelen gedragen werd in de schoot van Abraham. Dit was ook het deel van grootvader. Hij had God gevreesd en was eeuwig gelukkig. Daar ik God niet vreesde, en slechts netjes godsdienstig was, bleef er voor mij niets anders over dan de hel. Ik was in de grond van de zaak een vijand van God. Mijn gehele leven zag ik als één lange, zwarte keten van zonde. Dingen waar ik nooit meer over had gedacht, kwamen terug, alsof het gisteren was gebeurd. Al zou er tegen mij gezegd zijn: Man, maak je hierover niet zo druk, dan zou ik geantwoord hebben: Je moest het maar eens gevoelen, 21 jaar oud, en nu al te weten, dat het voor eeuwig verloren is.

Ik had het zo benauwd dat ik niet wist wat te beginnen. Tegen niemand durfde ik hierover te praten. Toen Opa begraven werd, spoot bij de groeve het bloed uit mijn neus, want in die grote dag der dagen zou hij mij mede verdoemen. O, was ik maar nooit geboren. Vier weken heeft dat geduurd en mijn ademtocht was, dat ik, als ik alleen was, mijn tranen de vrije loop kon laten en jammeren: *mijn zonden, mijn zonden.*

Op een zondagmorgen keek ik heel de kerk rond en dacht: Al deze mensen konden nog wel bekeerd worden, behalve ik. Toen ik daar zo zat heb ik, met een zakdoek voor mijn gelaat, op de bank voorover gebogen, zitten schreien. Doch plotseling was het, of iemand zijn hand op mijn hoofd legde en sprak: Die liefdegeur moet elk tot liefde nopen. Een grote blijdschap ging in mij werken en ik mocht nog even naar het gepredikte Woord luisteren. Maar nauwelijks thuis gekomen was alles weer weg, en ik was nog ongelukkiger dan tevoren. De daaropvolgende zondag, toen ik 's morgens in de kerk zat, wilde ik weer zo luisteren, maar dat ging niet.

Al de vloeken der wet waren voor mij. Zo ging het ook in de avonddienst. Ik ben bevende naar huis gegaan. Toen ik bijna thuis was kon ik niet meer verder en ben met mijn handen boven mijn hoofd tegen een muur gaan staan; daar is zulk een droefheid naar God in mij gaan werken dat ik die niet onder woorden kan brengen. Dat ik naar de hel moest was billijk. Dat had ik verdiend. Maar dat was eeuwig buiten Gods gunst en liefde.

O, dat kon ik niet verdragen en ik dacht te sterven van smart en zielepijn. Eeuwig buiten God te vallen; eeuwig met duivelen en verdoemden die goede God vloeken, dat lam ik niet! Doch daar kwam met kracht dit woord in mij: *'Alzo lief heeft God de wereld gehad dat Hij Zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk die in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe.'*

Daar ging zo'n kracht van uit; alles in mij was aangedaan en tintelde van de liefde Gods. Daarop antwoordde ik: O, God, bent U zo'n God! al is er geen hemel tot beloning en geen hel tot straf, U bent waardig gediend te worden om Uwzelfs wil. Hier hebt U mijn geboeide handen, doet U met mij, naar ziel en lichaam, naar Uw wil en welbehagen. Ieder had ik wel op willen wekken God te vrezen. Daar is de gehele wereld, met alles wat er toe behoort, in het niets gezonken als ijdelheid en ik heb God en Zijn dienst gekozen, en dat heeft mij nooit berouwd. Daarna is alles veranderd. Had ik vier weken lang de Bijbel niet durven lezen omdat al de vloeken voor mij schenen te zijn; waar ik ook las, las ik Gods goedheid, roe- wilde legen het oordeel, dat ik had verdiend. Het was zelfs alsof in de nuluur alles was veranderd. Alles predikte mij Gods goedheid en liefde, wat mij in tederheid en liefde aan Hem bond en deed zeggen: *Ik zal U hartelijk liefhebben al de dagen mijns levens.*

Zes weken in de ruimte

Zes weken heb ik in deze ruimte mogen leven, zonde zag ik niet, die lag geheel ten onder. Ik had het zo wel willen houden, elke dag liefde en blijdschap, zonder zorg.

Onverwachts is het anders geworden. Ik was in Dordt op de biddag geweest en had goed kunnen luisteren. Toen ik 's avonds aankwam bij het schip van mijn vader, waar ik op voer, zag ik in één ogenblik de staat van mijn hart en ik zag mij overheerst door de zonde. Wat moest ik beginnen. Ik kreeg het doodsbenauwd. Ik dacht: nu ben ik met de gewassen zeug wedergekeerd tot de wenteling in het slijk. Ik durfde bijna niet alleen op het schip te gaan. Tenslotte heb ik het toch gewaagd.

Ik nam de Bijbel, maar door Gods voorzienigheid lag daar een boekje in van *ds. Verhey* en daarin las ik, dat een oude christin tegen ds. Verhey zei, toen hij zijn hart had opengelegd: *Zo moet het juist met je gaan, anders maak je je grond van je toestand in plaats van Jezus Christus.*

Dat heeft mij gesterkt om niet bij de pakken neer te gaan zitten. Ik ben daarop erg ongelukkig geworden; ik wilde God dienen, maar dat kon ik niet; wel zondigen. Mijn geval leek mij zeer vreemd, totdat dit woord in mijn hart kwam: *En zij kwamen te Elim, daar waren twaalf waterfonteinen en zeventig palmbomen; en zij legerden zich daar.*

Daarin lag mijn geval verklaard. Ook ik was in een Elim gekomen, maar moest weer verder. God had op die reis door die grote en vreselijke woestijn voor hen gezorgd, het had hun aan niets ontbroken. Toen heb ik geloofd dat Hij ook voor mij alles wilde zijn, maar ik moest mij laten leiden.

De kracht van deze zaken ging zakken en ik ben in grote duisternis geraakt. Ik dacht, dat ik tegen de zonde moest strijden en dan zou God mij helpen, om zodoende een beter mens te worden en Gode welgevallig zijn. Ik werkte mij echter al dieper de put in. Door mij werd totaal niet begrepen dat het Gods oogmerk is dat wij ons die staat zullen onderwerpen, dat wij onbekwaam tot enig geestelijk goed zijn.

Op een zaterdag was ik ten einde raad. Ongerechte dingen hadden de overhand over mij. Toen ik 's avonds op de catechisatie zat, dacht ik: dit is de laatste avond dat ik hier ben. Straks word ik weggestuurd zoals een melaatse in Israël. Maar wat is dat meegevallen. Onze oude leraar kwam binnen en zei: Ik zag jullie zo-even binnenkomen en dacht, de wereld heeft het hare en daar kunnen jullie het niet vinden. Gods volk heeft wat degenen die in de wereld leven niet hebben, want als zij dat hadden zouden ze ook zalig zijn. Jongens, ik kan jullie niets geven, geef zelf maar een versje op om te zingen. Ik gaf op Psalm 25: 2. Na het zingen ging hij met ons op de knieën en onder het bidden gevoelde ik: hij brengt ons waar wij niet kunnen komen.

Nadat de vragen behandeld waren, is hij gaan spreken over deze woorden uit. Jesaja 54: *Zing vrolijk, gij onvruchtbare.* Dat heeft God willen gebruiken om mij te doen zien, dat ik in Adam ten gronde was gegaan en dat er uit mij geen vrucht was te verwachten in eeuwigheid. Dat al mijn tobben ijdelheid was, maar dat ik mij die verloren staat moest onderwerpen. O, wat is er toen op een heerlijke wijze gaan uitblinken, wie God was in de werken Zijner genade, Die Zelf daarstelt dat verloren zondaren vrolijk konden zingen. Het Evangelie ging voor mij zo open. Hier nodigde God Zelf met deze woorden: *Wendt u naar Mij toe en wordt behouden.*

Sindsdien heb ik dat wanhopige gevoel niet meer zoals voorheen gehad. Als mijn zonde en verderf mij drukten, dreef dat mij naar God toe, want bij de Heere waren gerechtigheden en sterkte en uitkomsten tegen de dood.

Ik merkte op, dat ds. Van der Groe dat noemt: *gelovig bidden*. Ook is het op een avond voorgevallen dat ik naar bed ging om alleen te zijn, om mijn verdriet uit te

kermen dat ik een staat innam, waarin ik die goede God niet anders dan verdriet kon aandoen en tot toorn kon verwekken. Ik viel op mijn knieën voor het bed neer en liet mijn tranen de vrije loop, maar ik kon geen woorden vinden om te bidden. Mijn gedachten stonden stil en er is zich in mij gaan uitspreken uit Psalm 51: *Gená, o God gena, hoor mijn gebed;* en, ik kan het niet anders uitleggen, er werd als in mij gebeden en ik zei het na. Ik was ten hoogste verbaasd. Doch later heb ik verstaan dat de Heilige Geest in en voor mij bad.

Nu zal ik nog een geval vertellen dat kort daarna gebeurde. Er was iets voorgevallen met mensen, waarvan ik achtte, dat er 'een ander leven' in hen was. Ik kon niet begrijpen, dat zij zo hadden kunnen handelen. Hoe konden zij dat voor God verantwoorden? Het voorgevallene stuitte mij tegen de borst en ik was zo van streek dat ik er 's avonds niet van kon slapen. Ik was boos en verkeerd en lag te tobben. Ik probeerde weer eens in een andere houding te gaan liggen en tot mijn grote schrik ontdekte ik, dat ik geen kracht had. Ik probeerde mijn broer, die naast mij lag, aan te stoten. Dat ging niet. Roepen ook niet. Ik dacht, nu heb ik een beroerte; dat is het einde. Alles werd zwart voor mijn ogen; ik hoorde als het geloei der duivelen en het gekerm der verdoemden. O, in één woord, vreselijk! Wat moet dat zijn daar eeuwig te zullen zijn, waar de worm van wroeging niet sterft en de vlam van Gods toorn niet wordt uitgeblust. Ik gevoelde mij wegzinken. Meer weet ik niet daarvan te zeggen.

's Morgens moesten wij direct gaan varen en ik had geen gedachte als alleen aan mijn werk. Plotseling schoot mij te binnen, wat ik in de afgelopen nacht had meegemaakt. Ik stond te beven van aandoening: dat de put nog niet was toegesloten! Het was nog het heden der genade. O, wat een wonder. Ik heb moeten laten gaan hoe anderen waren en handelden. Het kwam er voor mijzelf op aan.

's Zaterdag op de catechisatie vertelde ik mijn ervaring en vroeg ik: hoe komt dat nu, dat er geen nood bij mij is, want ons leven hangt toch aan een zijden draad. Ik kreeg ten antwoord: geloof jij werkelijk dat je daar eenmaal zal verzingen? Op dat ogenblik heb ik innerlijk gevoeld dat er bij mij hoop was op die levende God en dat ik mijn ziel nog eens als een buit zou mogen wegdragen.

Veel strijd is nadien mijn deel geweest; mijn staat kwam al meer open en satan probeerde mij vrees voor God in te boezemen, om te verhinderen dat ik mijn toevlucht tot God zou nemen. Maar als ik onder de prediking zat, werden raadsels opgelost en knopen ontbonden. Ik reisde als het ware op het kompas van het Evangelie.

Dit heeft geduurd tot ik onverwachts in andere omstandigheden ben terecht gekomen. Er kwamen zaken voor de dag, die niet waren naar de reinheid van het heiligdom en waarin ik betrokken werd. Zaken die zeer stotend waren en waarvan ik veel verdriet had, terwijl ik er niets aan kon veranderen. Hierover heb ik God dag en nacht aangeroepen en het gehele geval werd mij van de schouders genomen met de woorden uit Psalm 32 (berijmd):

*Mijn leer zal u, o mens, naar het recht doen hand'len,
En wijzen u den weg, die gij zult wand'len,
Ik zal u trouw verzeilen met Mijn raad,
Terwijl Mijn oog op u gevestigd staat.*

Dit heeft geduurd van maandag tot woensdagmiddag. Die middag was ik alleen en nadat ik enkele hoofdstukken uit de Bijbel gelezen had, ging ik op mijn knieën en vroeg God wat Hij bedoelde met: *Mijn leer zal u, o mens, naar 't recht doen handelen.* En het Goddelijk antwoord was: 'God wil dat aan Zijne gerechtigheid genoeg geschiede, daarom moeten wij aan haar, óf door onszelf, óf door een ander, volkomen

betalen.' (Catechismus, zondag 5).

Ik schrok zo geweldig dat (het mag dwaas schijnen) ik onder het bed kroop, om mij voor God te verbergen, zoals de vier zonen van Oman, de Jebusiet, zich verborgen, toen zij de engel des verderfs zagen met uitgetrokken zwaard. Ik beefde als een riet. Zo vond mijn vader mij, en daar hij een wijs man was, heeft hij mij tot kalmte en nuchterheid gebracht.

Maar de schrik en de ernst bleven mij bij. Ik durfde niet te gaan slapen, want ik dacht dat ik in de hel zou ontwaken. Inmiddels was het zaterdag geworden en 's avonds ben ik van uitputting in slaap gevallen tot zondagmorgen acht uur en ik werd uitgerust, verkwikt en kalm wakker. Ik had grote begeerte om op te gaan naar Gods huis om te horen wat God ons te zeggen had. De dienst begon met het zingen van Psalm 122 vers 1 en 2. Het is een mooie wijs en het zijn schone woorden en ik heb uit volle borst meegezongen, totdat wij kwamen aan: *Want d'achtb're zetel van 't gericht.*

Daar raakte ik mijn aanzijn kwijt, ik wist niet meer dat ik in de kerk was, want God ontdekte Zich in al Zijn volmaakte deugden, Die krachtens de reinheid van Zijn Wezen niet met de zonde te doen kon hebben, maar die moest haten en straffen.

Ik was in zonde ontvangen en geboren. Daar is alles als uit mijn handen gevallen, wet- en plichtsbetrachtingen, godsdienstformaliteiten, mijn omkering, bemoeienissen, enz. Het was een verloren zaak. God was een heilig Wezen die Zichzelf niet kon verloochenen. Hij kon van Zijn rechten geen afstand doen. Ik had de hel verdiend en kon niets tot verontschuldiging inbrengen. Ik verwachtte naar de eeuwige rampzaligheid verwezen te worden. Maar dat gebeurde niet.

God sprak: *Wie is Hij, die met Zijn hart borg worde?* Toen is Christus Jezus aan mij geopenbaard in de graveerselen van Zijn eeuwige zondaarsliefde. Wie is er, die onder woorden kan brengen wat dit is. Ik zag, dat ik al wat ik in het paradijs verloren had, weer terug kon krijgen door Hem. Ik mocht inblikken in Zijn liefdehart, dat was als één vuurgloed in zondaarsliefde. Daar spatten de vonken uit. Hij wilde zondaren zalig maken, van zonde, schuld en oordeel verlossen en in gunst en in gemeenschap van God brengen. Het gehele werk van zaligheid was opeens voor mij open. God was met ons lot bewogen van voor de grondlegging der wereld. Hij had Zijn Zoon gegeven tot een Borg en Middelaar.

Hij had door de Heilige Geest mij dat geopenbaard. God was één in Wezen, onderscheiden in drie Personen. Ik heb dat eerste artikel van de geloofsbelijdenis menigmaal opgezegd om mijn geest te luchten: *Wij geloven allen met het hart en belijden met de mond, dat er is een enig en eenvoudig geestelijk Wezen, hetwelk wij God noemen: eeuwig, onbegrijpelijk, onzienlijk, onveranderlijk, oneindig, almachtig; volkomen wijs, rechtvaardig, goed, en een zeer overvloedige fontein aller goeden.*

De liefde van God in het zenden van Zijn Zoon in onze staat. Het is voor mij geweest, of ik met de herders in Bethlehem's stal heb mede geknield, om dat geboren Kindeke te aanbidden. Gethsémané, Golgotha, de Olijfberg, wat daar is geschied, is zo voor mij geweest of ik er getuige van ben geweest. Alles in mij was verwondering en aanbidding.

Tot dinsdag toe heeft die ruimte in me gewerkt. En ik moest maar zingen:

*De Heer is mijn Herder,
'k heb al wat mij lust.
Hij zal mij geleiden,
naar grazige weiden,
Hij voert mij al zachtkens,
aan waat'ren der rust.*

's Avonds ging ik naar bed en van vermoeidheid viel ik in slaap. Toen ik wakker werd scheen de zon al; het was een prachtige morgen; maar hij mij was het droevig gesteld. Al die ruimte en dat zielsgenot was weg. Ik ben op mijn knieën gaan bedelen om genade en dat alles weer terug mocht komen, maar er is gebeurd, waar ik Gode tot aan mijn dood toe dankbaar voor ben. Ik kreeg te zien wat er bij mij was gebeurd en wat er niet was gebeurd. Toen ben ik tegelijk verblijd en bedroefd geweest. Want helder en klaar zag ik dat 'de deur der hope in het dal van Achor' mij was ontdekt. Ik had één geluk bij mijn ongeluk. Ik kon zalig worden uit genade en dat was ontzettend groot; daarom was ik zo verblijd.

Toch heb ik ook hard geweend, want ik zag dat ik nog in mijn oude staat was gebleven. Daar was niets in veranderd en dat was een zeer grote teleurstelling. Tenslotte overdacht ik alles nog eens en ik heb gezegd: *God, ik ben 22 jaar; ik wens U te kennen zoals al Uw ware Bondsvolk U kent; mag ik dragen en opnemen al wat er voorkomt, tot het einde toe? O, dat ik mag zijn tot eer van Uw Heilige Naam, want ik ben Uw schepsel, oorspronkelijk daartoe geschapen.*

Toch is er een hele wijziging gekomen in mijn werkzaamheden omtrent mijn eeuwig heil. Ik zag helder en klaar, zoals ik het voordien niet had gezien, dat Jezus Christus het voorwerp des geloofs was en dat Hij het middelpunt van het Evangelie is. Ook dat ik de dag Zijner verschijning in onverderfelijkheid had liefgekregen. O, die brandende liefde in mijn hart.

*Kon ik U in mijn harte sluiten;
O, zoete Jezus die ik min;
Gewis, Gij bleef niet langer buiten;
Maar 'k sloot U eeuwig bij mij in.*

Daarbij kwam nog dit wonderlijke, dat ik Christus, war ik in de Bijbel las, als met een gouden draad door oud- en nieuw testament, in al zijn Middelaarsheerlijkheid zag. Het Hooglied van Salomo is voor mij wekenlang het dierbaarste uit de Bijbel geweest. Het bracht mij op de knieën om God aan te roepen en te pleiten op Zijn Woord, waarin Hij heeft geopenbaard dat Hijzelf die weg had uitgedacht om door Jezus Christus zalig te maken die geloven. Ik stortte mijn hart uit tot het leeg was. Daarna werd het weer vervuld met nieuwe uitgangen tot Die schoonste der mensenkinderen. Ik gaf Hem al de namen die in de Bijbel voorkomen om mijn hart te luchten.

Op een morgen werd ik wakker en het was of mij gevraagd werd: *Waarom wordt de Zone Gods, Jezus, dat is, dat is Zaligmaker genoemd?*

Het antwoord heb ik gegeven uit de diepste grond van mijn hart: *Omdat Hij ons zalig maakt en van al onze zonden verlost; daarbenevens, dat bij niemand anders enige zaligheid te zoeken of te vinden is.* (Zondag 11. Vr. 29).

O, die ruimte welke toen in mij is gaan werken. Ik zocht mijn zaligheid in Hem; ik hield er geen afgoden op na. Het was mij of ik bestraald werd met de liefde des Vaders; ik eerde Zijn Zoon en deed wat Hij van ons wil n.l. dat wij de Zoon eren gelijk de Vader. Ik kon het niet laten, ik heb in de vroege morgen luidkeels Psalm 4: 4 gezongen:

*Gij hebt m'in 't hart meer vreugd gegeven,
Dan and'ren smaken in een tijd, enz.*

Ik had gedacht dat het zo zou blijven. Mijn staat en het verderf van mijn hart lagen ten onder, want in die weken zag of merkte ik niets van mijn verdorven staat. Mijn hart

was vervuld met heilbespiegelingen en ik zong het mooiste lied van die Koning. Langzaam veranderde het. Wat eerst ten onder lag kwam weer boven. Ik was een mens die niet deugde. Ja, zelfs zo, ik stond als op in mijn zonde en ging naar bed in mijn zonde. Strijd en duisternissen werden mijn deel. De vijand zei: Je mag alles wel eens nakijken. Is het mogelijk, dat dit met genade kan bestaan? Het is nog erger dan ooit tevoren.

Ik was tenslotte als één, wiens oren niet meer horen wat men zegge, kwaad of goed; wien de tegenreën ontbreken, om te spreken, en die daarom zwijgen moet. O, wat was ik nu toch ongelukkig. Ik dacht dat niemand was zoals ik; waarlijk iets aparts. Dan, in de diepste ellende, strijd en vertwijfeling, lag ik 's nachts (waar de huisgenoten niets van gewaar werden) op de grond te kermen: *O, antwoord mij, God des heils, want ik kom om en verzink*; waarop toen het wonderlijke 'nochtans' van het geloof op de voorgrond kwam, dat Jezus Christus gisteren en heden Dezelfde is en in der eeuwigheid. Dan kon ik niet geloven dat Hij mij aan mijn lot zou overlaten, maar dan kwam boven: Schoon 't onheil schijnt voor mij geschapen, zult Gij mij doen zeker wonen, Heer. Hiermede kreeg ik weer wat ademtucht en nam alles maar op wat er voorkwam, totdat, na verloop van tijd, mijn krachten weer uitgeput waren.

Zo was het ook op een dag, waarop ik geen uitzicht meer zag en op mijn knieën ging; opeens werd ik zo wonderlijk stil en kalm, dat ik van verbazing opstond, op een stoel ging zitten en dat (ik kan het niet anders onder woorden brengen), iemand tot mij zei: *Wat nuttigheid verkrijgt gij uit de heilige ontvangenis en geboorte van Christus?* Antwoord: *Dat Hij onze Middelaar is en met Zijn onschuld en volkomen heiligheid mijn zonde waarin ik ontvang en geboren ben, voor Gods gezicht bedekt* (zondag 14 Vr. 36)

In één ogenblik, wèg vertwijfeling, nacht en duisternis. Ik zat stom van verbazing en verwondering. Daar werd voor mij heel dat wonderwerk ontsloten. *Het Woord is vlees geworden. Die verborgenheid, die groot is: God geopenbaard in vlees.* Dat deed Luther eenmaal uitroepen: *Wat wij zijn, dat werd Hij, opdat wij zouden worden wat Hij is.* O, wonder aller wonderen. Dat de eeuwige Zone Gods, die waarachtig en eeuwig God is en blijft, de ware menselijke natuur, uit het vlees en bloed der maagd Maria, door de werking des Heiligen Geestes, aangenomen heeft, opdat Hij ook het ware zaad Davids zij, Zijn broederen in alles gelijk, uitgenomen de zonde. (Zondag 14 Vr. 35).

Ik ben daar enige weken mee vervuld geweest en ik kon er niet over uitgedacht komen, dat Jezus Christus onzer één had willen worden. Wat heb ik toen dikwijls Matthéüs 1, het geslachtsregister, gelezen. O, die neerbuigende liefde. De Heilige Geest heeft het familie-register laten beschrijven en door de eeuwen ook bewaard, opdat wij zouden weten dat Hij tot familie van zondaren wilde behoren en zich niet schaamt om hen broederen te noemen. Wie het wonder vatten wil, staat zijn verstand met eerbied stil. Ik had zo wel willen blijven; de hoogachting en liefdeuitgangen tot Zijn Persoon waren zo zoet, en deden mij zeggen: *Bij deze dingen leeft men, en in dit alles is het leven van mijn geest.*

Maar ook dit ging weer tanen en er kwam boven: *een stroom van ongerechtigheden ...* Dat hart van mij, dat deugde niet. God was goed, Jezus vol liefde en ik vol zonde. Wat moest daar het einde van zijn. Met hetgeen geweest was, kon ik niets doen; ik schaamde mij om er over te spreken. Ik vond mijzelf de grootste schandvlek die over de aarde ging. God liet Zijn zon opgaan over bozen en goeden. Het was mij als een wonder als de zon weer opging, want wie was ik.

In die tijd liep ik in de grootste schrik en vrees. Voor een door de wind weggedreven blad beefde ik. Het kerstfeest naderde en ik dacht: bij de herdenking van dit verheven heilsfeest zal het mij wel beter gaan maar toen die tijd was aangebroken, zat ik onder de kostelijkste predicatie, als iemand die op zijn doodvonnissen zit te wachten. Een paar dagen na dit feest liep ik 's morgens om acht uur op de weg (er liepen op dat tijdstip veel mensen op straat), en daar zag ik mezelf in zonden ontvangen en geboren. Ik was zonde en God haatte de zonde. Daar kon Hij niet mee te doen hebben. Tot mijn schrik leek de grond onder mij te beven als een dronken man. Ik greep een in de buurt staand ijzeren hek om niet weg te zinken in de afgrond. Voor het oog van de mensen die mij passeerden, probeerde ik een steentje uit mijn schoen te doen, dat er niet in zat. Terwijl ik in doodsangst op mijn einde stond te wachten, ging uit de Catechismus, Zondag 12, in mij werken, dat Christus ons de verborgen raad en wille Gods van onze verlossing volkomen geopenbaard had. Hierop is de nood zich in mij gaan uitspreken: *O, Heere Jezus, wees toch ook mijn Leraar, want ik weet niet wat ik moet beginnen.*

Het is een nood geweest tot nieuwjaarsavond. Die avond ben ik met enige vrienden te Dordrecht naar de kerk gegaan, alwaar onze voorganger sprak uit Joël 2 : 23, over deze woorden: Want Hij zal u geven die Leraar ter gerechtigheid. Dit heeft mij zo ingenomen dat het voor mij was alsof deze dienst maar vijf minuten geduurd had. Alles wat in mij was ging uit tot zulk een Leraar. Doch toen de dienst ten einde was, was ik zo verschrikkelijk ongelukkig. Mijn vrienden hebben mij mee moeten nemen naar de bus, want ik had als geen benen om te lopen. In de bus viel ik op de bank neer en zei: *God, ik kan niet meer.* Plotseling was het voor mij of de hemel zich opende en ik aanschouwde met het oog des geloofs Die schoonste der mensenkinderen, die ook mij wilde wijs maken tot zaligheid. Om dat onder woorden te brengen is mij onmogelijk.

De stralen Zijner liefde doorboorden mijn hart en vervulden mij met geloof, hoop, liefde, betrouwen en overgave, om mij door die Koning te laten onderwijzen, leren en regeren.

De zaterdag daarop heb ik op de catechisatie mijn hart uitgesproken en heb getracht om mijn medecatechisanten op te wekken om Hem de eerste plaats te geven; waarop mijn oude leraar reageerde met de vraag of hij nu 'tweederangs' geworden was. Ik had eerst niet de moed om hem te antwoorden, doch ik kon niet anders dan naar waarheid zeggen: Ja!

Daarop antwoordde hij: Dan is het goed. Want Hij moet wassen en ik minder worden. Toch is daardoor de hoogachting en de liefde als leerling tot mijn leraar niet verminderd; zij is wel groter geworden, want hij was in dienst bij Hem die mijn ziel liefhad. Daarna is het mij een tijdlang o zo wonderlijk geweest.

Wij lezen van de discipelen als zij Jezus' leerredenen niet verstonden, daar Hij door gelijkenissen sprak, dat zij tot Hem zeiden: *Heere, verklaar ons deze gelijkenis.* Dan verklaarde Hij het hun en zei: U is het gegeven de verborgenheden van het Koninkrijk Gods te verstaan; anderen is het niet gegeven. Zó was toen mijn leven, hetzij dat ik de Schrift las of onder de prediking zat, dat die verborgenheden onmiddellijk voor mij geopend werden. In verbazing zei ik soms: zo moet het voor de discipelen ook geweest zijn toen Jezus lichamelijk bij hen was en op aarde rondwandelde.

In die tijd heb ik voor de eerste maal aan het Heilig Avondmaal deelgenomen. Drie maanden daarvoor was er ook Avondmaal, doch ik durfde vanwege mensenvrees niet aan te gaan. Dat werd zo mijn schuld, dat ik heb lopen bidden: *Schenk mij, o God, vrijmoedigheid als er weer Avondmaal is, om in het openbaar aan te gaan en voor*

duivelen, engelen en mensen te belijden, dat ik Jezus Christus eer en erken als de enige Zaligmaker en dat al mijn hoop en verwachting op Hem is, en dat ik geloof in Hem die Gij gezonden hebt.

Voordat die zondag aanbrak heb ik veel strijd gehad. Of ik zou onwaardig eten en drinken, óf als ik niet aanging, dan werd Christus door mij verloochend en was de laatste dwaling erger dan de eerste. Ik wist geen raad, wat moest het worden. Doch toen het tijd was om aan te zitten, kwam er een grote kalmte in mij omdat Christus Zelf mij nodigde aan de dis deel te nemen. Hij was de Gastheer en wij de genodigden en terwijl ik de tekenen van Zijn verbroken lichaam en vergoten bloed, als zegelen en panden, nuttigde, opende zich in mij Gods welbehagen in het zaligen van zondaren. Het begin lag in de eeuwigheid, strekte zich hier uit in de tijd en eindigde in de eeuwigheid. Het is wat vreemd uitgedrukt, maar het was of ik in een hangmat lag, waarvan de einden in de eeuwigheid lagen. Mijn hart sprak zich uit: *Wat zal ik met Gods gunsten overlaán!* Psalm 116. Wat is mij dat zoet geweest. Ik was door het Avondmaal zeer versterkt geworden.

Later ben ik in gaan zien, hoe hard ik het nodig zou hebben, want nadien ben ik in grote strijd gekomen. Uiterlijke omstandigheden werkten eraan mede, dat ik soms niet wist waar ik het zoeken moest.

Ik heb in die tijd opgemerkt hoe in- uitwendige voorvallen, onder Gods toelating, samenwerken om ons te benauwen. Doch de bedoeling Gods hiervan is, dat wij niet op prinses zouden betrouwen, waar men nimmer heil bij vindt, Weken heb ik in deze ellende gezeten.

Ik heb wat gejammerd en gekermd. In duisternis, geen licht, geen uitzicht, geen antwoord. Het was of God mij niet hoorde en geen acht op mij sloeg. Het was of satan zijn overwinningslied al zong en bij al de ellende die er was, zag ik mij opstaan in de zonde en naar bed gaan in de zonde, wat mij deed roepen: *Ongerechtigte dingen hebben de overhand over mij.* Dit heeft tenslotte een hoogtepunt gekregen.

Op een morgen lag ik in het verborgen op mijn knieën en gevoelde mij als een hoop zonde-vuil dat God met de bezem des verderfs kon wegvagen. Ik had niets te zeggen; ik dacht dat nu het einde zou komen. Maar, o wonder der liefde, daar opende zich het **Hogepriesterlijk ambt van Jezus Christus**. Wat ben ik verbaasd geweest. Hij altaar, Hij offerlam, Hij Hogepriester, Hij voorbidder, Hij bij God in alle zaken die voor ons te doen waren. De ruimte die daarin is, is niet onder woorden te brengen. Wij komen daar in aanraking met de gedachten Gods. Ik heb toen enige tijd in zo'n ruimte verkeerd, dat er kennissen waren, die dachten, dat hier een staatsverandering had plaats gehad en dat ik overgeplant was in Christus. Maar ik wist voor mijzelf dat het zo niet was. Dat is helemaal open gekomen in de strijd die daarop gevolgd is.

Er is zo'n satanische macht openbaar geworden, als ik tevoren nimmer gekend had. Dat ging dag en nacht door en in mijn slaap had ik ook geen rust; ik ben er toen wel goed achtergekomen wie onze eigenaar is. Wij lezen in Jesaja 49 : 24-25: "Zou ook een machtige de vangst ontnomen worden, of zouden de gevangenen eens rechtvaardigen ontkomen? Doch zo zegt de Heere: Ja, de gevangenen des machtigen zullen hem ontnomen worden, en de vangst des tirans zal ontkomen; want met uw twisters zal Ik, twisten, en uw kinderen zal Ik verlossen."

De kerk noemt satan een rechtvaardige, omdat wij hem zijn toegefallen. Hij laat zijn rechten gelden omdat wij hem als onze heer gekozen hebben. God noemt hem een tiran. Nu kunnen wij nog alleen door de almacht en genade Gods van hem verlost worden, en God belooft dat te doen. O, als wij tot de werkelijkheid komen, is het

gelijk Hellenbroek in zijn vragenboekje zegt: *Dat er naast satan geen ongelukkiger schepsel op aarde is dan de mens in zijn natuurstaat.*

Terwijl ik was als een schip zonder mast of roer, in storm en onweder, zonder enig uitzicht, alles nacht, openbaarde zich plotseling de Zon der Gerechtigheid in Zijn Middelaarsheerlijkheid als Sions Vorst en Koning, gezalfd door de Vader, Die Zijn kerk vergadert voor wie Hij Zich gegeven heeft, om hen te trekken uit deze tegenwoordige boze wereld, naar de wille Gods des Vaders. Hij is de grote Overwinnaar van dood, graf en hel en op Zijn kleed en dij is geschreven: *Koning der koningen en Heere der heren.* Satan moest de vlucht nemen.

Wat heb ik mij toch veilig gevoeld onder de schaduw van Zijn genade vleugelen! O, die liefde van Christus is niet te beschrijven. Toen is Hij mij gaan inleiden in de staten van Zijn vernedering en verhoging, zijn geboorte en omwandeling op aarde; hoe hij leerde, Zijn lijden, sterven, begrafenis, opstanding, hemelvaart, zitting ter rechterhand Gods en Zijn komst ten jongste dage. Daarna ben ik ingeleid in de eeuwige Vrederaad, hoe de drie Goddelijke Personen over onze zaligheid hebben onderhandeld en het besluit der eeuwige verkiezing.

Het gehele genadewerk was voor mij ontsloten en ik dacht: nu behoeft er niets meer te gebeuren dan dat het aan mij toegepast wordt. Na die tijd ben ik echter ongedacht in geheel andere omstandigheden gekomen. Wat staan wij toch vreemd tegenover de wegen Gods. Er is toen een nieuw tijdvak aangebroken, dat drie jaren geduurd heeft. Drie jaar is een lange tijd. En toch is dat zeer goed voor mij geweest. *Waarlijk, heilig zijn o God, Uw wegen.*

Met de bede in mijn hart: *Zegen aan ons Uw Woord*, stond ik de eerste zondag van het jaar 1926 gereed om op te gaan om Gods Woord te horen. Plotseling zag ik in mijn geest een uitgestrekt korenveld van rijpe, goudgele korenaren, en daar kwamen deze woorden in mijn hart: *Ook heeft hij u o Juda! een oogst gezet, als Ik de gevangenen Mijns volks medebracht.* (Hoséa 6 : 11) Ook kwam er nog bij: *Simon; Simon, zie, de Naton heeft ulieden zeer begeerd om te ziften als de tarwe; maar Ik heb voor u gebeden, dat uw geloof niet ophoude.* Ik werd aangegrepen door angst en het bracht zo'n beroering in mij te weeg, dat ik heb staan beven van aandoening. Wat stond er te gebeuren? Ik wist het niet. Zo ben ik onder Gods Woord gekomen, doch ik heb er die morgen niets van gehoord. Het was of alle anderen in gemeenschap bij elkaar zaten, doch ik gevoelde mij geheel alleen.

Zo was het 's avonds nog. Wat moest ik van dit alles denken? De hierop volgende zaterdag ging ik 's avonds, hoewel ik eigenlijk niet durfde, al bevende naar de catechisatie. Ik zat nauwelijks of onze oude leraar vroeg mij: *Wat scheelt er aan? Ben je soms ziek?*

Ik werd genoodzaakt te spreken en na mij aangehoord te hebben, zei hij: Jongens, laten we eerst maar een versje zingen.

Ik zei: Doe dat maar niet, want u begrijpt toch wel dat ik aller-ellendigst gesteld ben. Maar zijn antwoord was: Daar geven wij niet om; eerst zingen wij en dan gaan we over die zaken praten.

Na gezongen te hebben ging hij spreken over zaaien, maaien, het oogsten en het binnenhalen, het opslaan in de schuren en, als er teveel is, naast de schuren het opzetten tot schelven, en het gebonden worden tot schoven. Als dan de oogsttijd voorbij is en het wordt winter, dan wordt de tarwe op de in de schuur aanwezige dorsvloer uitgespreid en met de dorsvlegel bewerkt om de tarwe van het kaf te scheiden, daar stro en kaf geen waarde hebben, wel de tarwe. De betekenis hiervan is, dat wij die grote les moeten leren, *dat in ons, dat is ons vlees, geen goed woont.* Het

beste van ons is toch maar kaf en stro. Het werkverbond zit in ons bloed, want het was een goed verbond, doch het is door de zonde verbroken. Steeds grijpen wij hierop terug en trachten door 'doen', ware het mogelijk, Gode te behagen. God heeft echter in Zijn Zoon welbehagen, en in Hem aan Zijn volk. Het is dus in Christus.

Thans het een en ander over die drie jaren, waar ik zo-even op doelde, eer ik een onderwerp werd, waaraan God Zijn genade schenken kon.

p een avond werd ik ziek door een voorhoofdsholte-ontsteking en wel zo erg dat ik drie dagen lang het bed moest houden. Toen ik daarna opstond, draaide alles om mij heen en het was net alsof ik op een speldenkussen stond. Ik was nog nooit ziek geweest en wist niet dat, als je dan uit bed stapt, dit verschijnsel je overkomt. Ik kon nog wel een stoel bereiken en ging daarop, al transpirerende, zitten. Toen sprak de vijand: Dit is het begin van het einde. Doch ik riep de Heere aan en vroeg Hem: *Spaar mij nog, dan zal ik mij tot U bekeren.*

Opeens gingen mij de ogen open en ik kreeg te zien dat het werkverbond verbroken was. Het Nieuwe Verbond, het **Verbond der Genade** en de zaligheid was door de Verbondsmiddelaar aan mij ontdekt en hoewel ik dat wist greep ik toch terug naar dat Verbond van doen.

Tevens zag ik dat het gehele menselijke geslacht, hetzij wetende of onwetende, dat uitleefde en hiermede betoonde dat het een goed verbond is geweest. O, wat ben ik toen beschaamd geweest, want heimelijk had ik God de schuld gegeven van alle ellende, want Hij had de mens geschapen en in dat Verbond gesteld. En toch moest ik bekennen dat God, en ook dat Verbond, goed waren. Ik echter deugde niet en als een boom vanaf de wortel verdord.

Diezelfde dag ben ik erg geschrokken: zoals men een bron of fontein met kracht ziet opborrelen, zonder dat het water te stuiten is, zo zag ik mijn hart als een bron van ongerechtigheden; er was geen stuiten aan. Ik dacht, dat ik zo in de eeuwige rampzaligheid zou wegzinken. Van angst deed ik mijn ogen dicht en ik raakte mijn bewustzijn kwijt. Toen ik bij kwam keek ik verbaasd om mij heen dat ik nog niet in de hel was. Doch wie kan begrijpen, dat daar opeens de éne lofzang voor, en de andere na, in mij ging werken, zodat ik moest uitroepen: God, ik verlies toch mijn verstand niet? En met kracht kwam dat woord in mij dat God tot Rebekka sprak: *Twee volkeren zijn in uw buik, en twee natiën zullen zich uit uw ingewand van één scheiden; en het éne volk zal sterker zijn dan het andere volk, en de meerdere zal de mindere dienen* (Genesis 25 : 23).

Nu had ik weleens horen zeggen: Ja hoor, de tweemens moet ontdekt worden; waaruit ik ging opmaken: O, dát is de tweemens en die is mij nu ontdekt; zo moet het gaan. Ik ging daar zo in op, dat ik zonder nadenken al een aardig ontdekt Christenmens was. Het ging met mij wel goed.

Toen ik voor de eerste keer daarna weer naar de catechisatie ging, ging ik daar in mijn onnozelheid heel mijn hart uitspreken. Die avond zal ik niet licht vergeten. Onze oude leraar ging uitvoerig over deze geschiedenis spreken en het einde van alles was, dat hij zei: Al is het dat een vrouw in verwachting is, de spanning duurt totdat het kind geboren is. Want alles kan nog fout gaan! Daar zat ik; weg was alles. O, wat ben ik die man later dankbaar geweest. Hij gunde mij geen rust buiten Christus. In de middellijke weg heeft hij mij tot Christus gebracht, gelijk Abrahams knecht Rebekka tot Izak bracht.

Nadien is er een tijd aangebroken, dat, als ik in de kerk was, ik alleen maar hoorde wat ik miste. Want was ik eerst dikwijls verblijd geweest, daar ik meende door de

prediking te horen dat ik vorderingen maakte, nu kwam hierin verandering en ging ik na de dienst meestal bedroefd en terneergeslagen naar huis. Ik wist niet hoe het verder zou gaan. Er was weleens troost, maar dat duurde heel kort. Het scheen mij dikwijls toe of Christus zo ver weg was. Menigmaal gevoelde ik mij zo dood en ongevoelig, dat ik aan alles wanhoopte. Het was of er geen Jezus was.

Wij voeren (ik werkte bij mijn vader op het schip) en konden enkele dagen niet thuis komen en dan waren we dus verstoken van het evangelie. Dat werkte zo geestdodend op mij dat ik als doelloos over de aarde ging.

Doch op een zaterdagavond kwamen wij laat thuis en ik zei tot mijn vader dat ik nog even naar de catechisatie ging, al was het maar tien minuten. Ik kwam daar en ging heel stil in de laatste bank zitten. Niemand had mij binnen horen komen. Opeens zag onze oude leraar mij en zei: Kijk nu eens, jongens, hoe later op de avond, hoe schoner volk.

Mijn zeggen was: Het kan wel minder, hoor, want ik ben gekomen om nog even te horen spreken over God, daar ik zo dood ben als dat dode riet wat wij vervoerd hebben en zo koud als dat ijzeren schip waarmee wij dat riet vervoerden.

En zeer gevat was zijn vraag: Ben jij soms een mens in Adam gevallen, en waarin niets is overgebleven dan de dood?

Vol verbazing antwoordde ik: Ja; ik ben inderdaad iemand waarin niets is; als mij niet alles geschonken wordt is het voor eeuwig verloren.

Het antwoord was: Dat is zuiver naar Gods Woord, want zo is onze staat. De ervaring heeft mij echter geleerd, dat ik toch steeds in mijzelf terugviel en het nog weer bij mezelf ging zoeken.

O, wat zijn wij toch hardleers. Wat een werk heeft God toch aan ons, om ons daar te brengen, waar Hij ons hebben wil, eer wij komen aan het einde der Wet en het niet meer zoeken in een verbroken werkverbond.

Ik zal maar verder schrijven, wat mij zoal in gedachten komt. Op een morgen werd ik wakker. Ik was jarig. Ik vroeg mij af, wat dit nieuwe levensjaar zou brengen. En daar zag ik de Koning aan de deur van mijn hart kloppen en Zijn stem was: *Doe Mij open, Mijn zuster, Mijn vriendin, Mijn duive, Mijn volmaakte; want Mijn hoofd is vervuld met dauw, Mijn haarlokken met nachtdruppen.* O, wat heb ik die dag gekermd en geweend. Hij liep mij zo na en ik liet Hem in de nacht van mijn zonde buitenstaan met allerlei uitvluchten. Wat is toch een mens, onze onmacht is groot, maar o, die onwil, om ons op kosten van genade over te geven en het hart voor Hem te openen. Ik heb het mezelf nooit kunnen vergeven. Wat zijn wij toch wanschapen door onze afval van God. Daar is satan gebruik van gaan maken. Hij zei: Jij hebt zalig kunnen worden, maar je hebt niet gewild. Nu is het een afgedane zaak. Geen heil bij God! Het beste is maar dat je je langzaam gaat terugtrekken en niet meer bij Gods volk komt, want anders wordt Gods Naam om jou nog gelasterd.

O, wat vond ik dat verschrikkelijk, want ik wenste met Gods volk te leven en te sterven. Dit heeft geduurd tot op een dinsdag. Wij waren op het schip aan het werk en het was die dag buitengewoon warm. 's Middags zei vader tegen mij: Zo is het geen doen, laten we morgen maar verder gaan. Jij wilt misschien naar de kerk te H. I. Ambacht. (Later vertelde hij mij, dat hij bang werd van mijn ogen).

Ik was dan ook werkelijk ten einde raad en de wanhoop nabij. Ik vertrok met een boot van Fop Smit naar Dordrecht. Vervolgens ging ik met de pont naar Zwijndrecht en daar ben ik ergens op een schaduwrijk plekje gaan zitten, wachtend op een vriend, die hier langs zou komen en ook naar de kerk zou gaan. Ik bleef maar wachten, doch hij kwam niet. Ik dacht, het wordt nu toch wel hoog tijd om op te stappen, anders kom ik nog te laat in de kerk. Na weer eens op mijn horloge gekeken te hebben, ben ik maar

weer opgestapt, transpirerend van de hitte en van het sirene-gezing van satan: Hij heeft geen heil bij God.

Ik was zo in de war, dat ik dacht dat ik de kerk voorbij was gelopen. Ik ben toen maar in de uiterste moedeloosheid onder een boom gaan zitten, en als ik het zo eens mag zeggen, ik ben daar mijn testament gaan opmaken. Ik ben mijn boeken, ja, al mijn eigendommen uit gaan delen. Ik had wat geld, daar moest men mijn begrafenis van betalen en het overschot uitdelen aan arme mensen; op het kerkhof moest men open en bloot zeggen, dat ik door eigen schuld verloren gegaan was, want ik had Christus in al Zijn liefde, als bedelaar, aan de deur van mijn hart laten staan.

Deze overleggingen gaven mij enige gemoedrust en daar mijn zweetdruppels intussen weer wat gedroogd waren door de opstekende wind, stond ik op en zag toen juist mijn vriend aankomen. Ik liep op hem toe en vroeg hem waar hij naar toe ging. Wel, zei hij, ik ga, net als jij, naar de kerk, maar het is nog te vroeg om naar binnen te gaan. Ik keek op mijn horloge en zag toen dat ik mij een uur in de tijd vergist had.

Hij wilde, daar er dus nog tijd genoeg was, bij kennissen een kop koffie gaan drinken en vroeg mij mee te gaan. Doch dat heb ik geweigerd, want ik wist als ik daar kwam, dat de eerste vraag zou zijn: Hoe gaat het zo?

Nu, als ik eerlijk wilde zijn, dan zou ik moeten zeggen, dat ik mijn verstand dacht kwijt te raken, en dat wilde ik niet.

Ik ging vast een plaatsje in de kerk opzoeken en ben in de achterste bank achter een zeer dikke man weggekropen, want ik dacht: Als onze oude voorganger mij ziet, dan krijgt hij geen opening om te spreken, en dan lijdt de gehele gemeente eronder, dat ik hier ben. Toen de dienst aanving, begon hij zijn voorrede met: *Vangt gij ons de vossen, die de wijngaarden bederven; want onze wijngaarden hebben jonge druifjes.* Nu, hoeveel vossen, groot en klein, hij gevangen heeft, weet ik niet. Maar het was een geweldig aantal.

De tekst voor die avond was Hooglied 1 vers 7 en 8. Het was die avond of er alleen voor mij gepreikt werd. O, wat heb ik genoten; ik was geheel in het Woord ingesloten. Toen de dienst ten einde was, was ik als het ware een ander mens, die licht en inzicht had ontvangen van de weg, welke bewandeld moet worden.

Vele kennissen met welke ik na de dienst nog heb staan praten, heb ik moed ingesproken en erop gewezen, dat Christus ons wil beantwoorden als de zon van verdrukking op middaghoogte schijnt. Op de veerpont naar Zwijndrecht naar Dordrecht zag onze voorganger mij staan en hij kwam naar mij toe. Hij vroeg mij, of wij met ons schip te Dordt lagen.

Toen ik ontkennend antwoordde zei hij: Ga dan met mij mee naar Dordrecht. Zonder nadenken zei ik: Nee, ik ga naar huis.

Zo, zei hij, heb je een thuis gekregen? Ik kwam opeens tot de werkelijkheid, dat ik een goede avond gehad had en door de prediking beantwoord was in mijn ellende; maar een thuis bij God, dat was iets anders. Hij had precies in de roos geschoten, want daar ging het juist bij mij over. Wel is die avond voor mij een oase in de woestijn geweest, maar nu gold het weer: *Zeg de kinderen Israëls, dat zij voorttrekken.*

Korte tijd hierna gebeurde het, dat wij met vracht naar Rotterdam moesten. Het was mooi weer en er woei een zuidenwind. Ik genoot van het weer en van het zeilen. En opeens ging in mij werken van de liefde die bij God was tot Zijne schepselen. Hij zegende mens en beest, deed Zijn zon opgaan over bozen en goeden en regende over rechtvaardigen en onrechtvaardigen. Ik zag mij als een oorspronkelijk met rede begaafd schepsel, begiftigd met verstand en oordeel en was overreed dat God goed was. En daarop zag ik mijzelf als een geheel verkeerd mens; waar de wet - als het

uitgedrukte beeld van de heerlijkheid van Gods wezen - eiste: *Gij zult*, welke er bij mij tegenstand op; en waar de wet eiste: Gij zult niet, werd in mij de lust wakker, datgene te doen wat zij verbood. Het is Gods wederhoudende genade geweest, dat ik nooit in openbare zonden ben gevallen. Hij had mij bewaard. Door ontdekkende genade heb ik mij leren kennen als één stuk goddeloosheid. Mijn plaats was in de hel. En als ik daar kwam, dan zou ik God eeuwig moeten lasteren met de verdoemde mensen en duivelen.

Toch was er nog iets anders in mij, n.l. dat ik niettemin moest bekennen: benevens dit leven hebt Gij weldadigheid aan mij gedaan. Daar stond ik. Al het plezier van het varen was weg. Ik was een schepsel Gods en op reis naar de hel; maar in de hel zou ik ook niet op mijn plaats zijn, want daar zou ik God nog eren en dat werd daar niet geduld. Daarna is het voor mij geweest of er een vuur in mij ging branden en ik ervoer dat als de hel in mij. Ik had een ondragelijke dorst, doch hoe ik ook dronk, het was of het op een gloeiende plaat viel. En ik heb wat verstaan van het woord uit Jesaja: De Geest des oordeels en de Geest der uitbranding. Mijn tong en lippen werden dik en ik kon ten laatste niet meer praten.

Op de plaats van bestemming aangekomen, zagen mijn vader en een buurjongen mij op het dek liggen en zij vroegen mij of het niet hard was, zo op de planken te liggen. Met de grootste moeite probeerde ik mij verstaanbaar te maken en zei: Het is Gods genade, dat ik nog op de planken mag liggen, want mijn plaats is in de hel; daar hoor ik thuis.

Zo heb ik daar een lange tijd gelegen, soms bevende, want ik dacht dat de duivelen mij als hun prooi zouden halen. Toen brak er iets in mij en ik ben op mijn knieën gaan zitten met mijn hoofd op de grond, en heb zo liggen kermen:

'k Beken, o Heer, aan U oprecht mijn zonden;

'k Verberg geen kwaad, dat in mij wordt gevonden.'

O, wat was dat een oase in de woestijn, om een open, hartelijke, verbroken, schuldbekennende zondaar te mogen zijn.

Hierop kwam er rust en kalmte in mij en ik ben rustig gaan slapen. Bij het ontwaken was alles zo wonderlijk, daar zijn geen woorden voor om het te beschrijven; in mij werd gezongen: *De lofzang klimt uit Sions zalen*, enz. (Ps. 65 : 1).

Met verwondering moest ik toen weer bij vernieuwing bekennen: O, wat is God zondaars goed. Door allerlei omstandigheden ging er al meer in mij werken: *Ik weet, dat in mij, dat is in mijn vlees, geen goed woont.*

Wij zijn echter zo, dat wij iedere keer, als er nieuwe ontdekkingen zijn van onze verdorven staat, vreemd staan te kijken. Het werkverbond zit in ons bloed en tot in het merg van ons gebeente.

Wat een arbeid heeft God aan ons om ons geheel te ontledigen en naakt en bloot te stellen, eer wij ons er bij neerleggen, dat genade alles moet dekken; begin, midden en einde, alles moet genade zijn.

Zo gebeurde het, dat ik op een avond rustig aan tafel zat te lezen in een boekje van Bunyan, t.w. 'Komst en welkomst tot Jezus Christus.'

Mijn gedachten waren geheel bij hetgeen ik las. En plotseling, als een pijl uit een boog, klonk dit woord in mijn ziel: *Hoe zijt gij uit de hemel gevallen, o morgenster, gij zoon des dageraads!*

Het lezen was afgelopen. In mijn geest werd ik in het paradijs geplaatst, en ik zag, dat ik goed en oprecht uit mijn Makers handen voortgekomen was. En ik was, zoals een blad van een boom valt, van God afgevallen. Dat zijn zaken die niet onder woorden te brengen zijn. Hier heeft God mij Adams bondsbreuk eigen gemaakt en wel zo, of ik

van de boom nam en at en dat sloot in: Uit Gods gemeenschap gevallen en van mijn kant geen mogelijkheid van herstel in Gods gemeenschap.

O, vreselijke taak, door vrij- en moedwillige overtreding God kwijt geraakt te zijn en een zwerveling op deze van God vervloekte aarde te zijn geworden. Wat heb ik gejammerd, ik was nog jong en sterk, doch ik gevoelde mij als een gebroken mens.

Er wordt wel eens gezegd, dat ieder mens een hoofdzonde heeft. Doch ik heb moeten aannemen, dat de hoofdzonde is, wat in het Paradijs is geschied. Alle zonde en wetsovertreding komen hieruit voort en ook dat nu de natuur geheel verdorven is. Doch Gods Geest werkt bij een ieder in het bijzonder gelijk Hij wil. Achteraf heb ik leren verstaan, dat ik ontgrond en ontbloot werd, en ervan afgebracht werd om ook maar iets te kunnen veranderen.

Nadien heb ik veel strijd gehad als ik las, of iemand hoorde vertellen, dat hier de oude mens afstierf en men overgeplant werd in Christus, ik heb dat echter over moeten geven. Ieder heeft zijn eigen, aparte geschiedenis. Jezus' woord is, dat Gods Geest Hem zal verheerlijken: Ik bemerkte dat ik innerlijk Christus en Zijn werk ging eren en dat mijn hoop en verwachting alleen op Hem was.

Achteraf heb ik leren zien dat zulks de natuur van het geloof is. Het geloof bestaat in de eerste plaats in kennis en deze kennis werd al meer en meer in mij gewrocht: *Jezus is alles; Hij is het Voorwerp des geloofs.*

Zondag 5 juni was ik jarig. Mijn grootste verjaardagsgeschenk was wel, dat ik mocht opgaan onder het geklank van het Evangelie. De tekst waarover gesproken is, is mij ontgaan; de inhoud echter niet. Het ging over de omgang van de Bruidegom met de bruid en van de bruid met de Bruidegom.

Toen heb ik verstaan, waarover het hier liep, n.l. over de gemeenschap met Christus en door Hem met de Vader. Deze gemeenschap miste ik nog en dat ontroerde mij zo hevig, dit ik ten laatste met mijn zakdoek voor mijn mond, voorovergebogen ging zitten, om geen misbaar te maken, want ik verstond deze woorden: Die de Zoon heeft, heeft het leven, die de Zoon niet heeft, heeft het leven niet.

Thuis gekomen, heb ik mijn tranen de vrije loop gelaten en tegen mijn huisgenoten heel mijn hart uitgesproken en gezegd: Wat hebben jullie aan mij, maar ook, wat heb ik aan jullie. Ieder is voor God een persoonlijkheid. We kunnen elkaar niets geven noch bij elkaar iets veranderen. Als ik in een hutje op de hei zat, of opgesloten in een gevangenis, en Jezus had, dan had ik alles, maar nu heb ik niets. O, verschrikkelijke val! In het Paradijs zijn we uit Gods gemeenschap verbannen.

'Wie heeft een smart als deze mijn smart.'

De volgende dag moest ik op reis. Eerst naar Apeldoorn, dan naar Amersfoort, en ten laatste naar Haarlem. Door enige tegenslag kon ik niet meer thuiskomen en toen heb ik bij mijn broer Bas, die met zijn schip te Haarlem lag, overnacht. Toen hij mij zag, vroeg hij mij of ik soms ziek was; zo afgetobd en vermoeid zag ik er uit. Ik antwoordde hem dat ik nog van verdriet en wegens Godsgemis zou sterven.

De andere dag bracht hij mij naar de trein, waar ik een stil plekje opzocht. En terwijl ik daar zo alleen zat, ging plotseling in mij werken: Uitgerukt zijn mijn gedachten, de bezittingen mijns harten. Hierop besprong satan mij als een prooi, die hij nooit meer los zou laten en hij maakte mij wijs dat ik geen heil bij God had. Hij verweet mij, dat ik mij van mijn familie had vervreemd, want ik had gezegd, dat ik er niet om gaf als ik hen moest missen, als ik Jezus maar tot mijn deel mocht hebben. Ik was liefdeloos, goddeloos en bedoelde mijzelf, ten koste van allen en alles. Mijn ouders hadden recht om mij de deur te wijzen en op straat te zetten. Ik wist het niet meer en was als een,

wiens oren niet meer horen, wat men zegge, kwaad of goed.

In de trein had ik een lege coupé getroffen; ik ben op mijn knieën gegaan en heb God gebedeld of Hij mijn leven wilde sparen tot ik iemand mijn naam en adres had kunnen opgeven: Dan moest die maar aan mijn familie zeggen, dat ik door eigen schuld verloren was gegaan en dat een ieder vrij van mij was. En voorts dat zij allen goed voor mij geweest waren, maar dat ik een onverbeterlijke, goddeloze zondaar was geweest, niet meer waardig om te leven.

En op dat ogenblik openbaarde Zich die Schoonste der mensenkinderen aan mij en sprak: *Gij hebt Mij het hart genomen, met één van uw ogen.* En Hij gaf mij door Goddelijke onderwijzing te verstaan, dat die niet zou verlaten vader, moeder, broers en zusters, huizen en akkers, ja zelfs zijn eigen leven, zijn discipel niet kon zijn. En mijn ogen gingen open: ik was een tot Jezus komende zondaar.

Hij nam bij mij de hoogste plaats in en ik was de alles verlatende om Zijntwil. O, wat heb ik toen een ruimte en blijdschap genoten. Nu had ik wel eens mensen horen zeggen: wij moeten tot Hem komen en dan gingen zij op hun knieën en dat was dan het komen tot Hem. Thans mocht ik ervaren wat het waarlijk was, een tot Jezus komende zondaar te zijn. En die tot Hem komt wordt geenszins uitgeworpen. Het was of ik de Zon des heils al boven de kim zag opgaan. Zo ben ik thuis gekomen.

De dag daarop ging ik 's avonds in Dordt naar de kerk. Na de dienst ben ik nog even bij vrienden geweest om een kop koffie te drinken. De een na de ander keek mij aan en iemand van hen zei: Is er wat met je gebeurd, je ziet er heel anders uit dan de vorige week.

O, wat was ik blij dat ik mijn hart eens kon uitspreken tegen Jezus' gunstgenoten.

Wat er toen precies gebeurd is weet ik niet. Door de liefde van Christus was ik zo aangedaan dat het mij te machtig werd en ik mijn bewustzijn verloor. Weer bijkomende zag ik, dat zij mij op een bank gelegd hadden en bezig waren mijn polsen en slapen nat te maken. Zij waren erg geschrokken, want ik moet lijkwit gezien hebben. Ik vond het wel erg, dat ik kon het ook niet helpen en zei: laten wij maar een versje zingen, dan knap ik wel weer op.

Wij hebben toen gezongen uit Psalm 65 :4

*O, onze God, o vast betrouwen,
Van het allerverste land, enz.*

Na het zingen was ik weer geheel opgeknappt en stapte op, omdat ik met de trein mee moest. Onze oude leraar, die ook aanwezig was, vergezelde mij en onderweg hield hij mij mede, o zo blij geweest te zijn met wat ik verteld had, want, zei hij: Je hebt als het ware uit mijn eigen beleving gesproken; doch nu is mijn ervaring geweest, dat ons eigen leven te verlaten het moeilijkst is. Wij lezen immers in Job, dat de satan tegen God zei: huid voor huid en al wat iemand heeft zal hij geven voor zijn leven. Maar ik was vol goede moed en antwoordde: dat is uit de ellende vanzelf gegaan en God is machtig het andere ook te werken. Het maakte derhalve geen indruk op mij.

Nadien heb ik een tijd een gelovig en rustig gemoed gehad. Het liefst zong ik: *Ik roem in God; ik prijs 't onfeilbaar woord;* (Psalm 56 : 5). Dikwijls gebeurde het onder de prediking dat alles in mij gloeide van de liefde van Christus, alsook van de liefde in mij tot Hem. Dan hoorde ik uit het Woord, dat Christus' werk zo volkomen was, dat het geheel beantwoordde aan de hoogste eisen van Gods wet en recht, alsook aan onze diepste noden. En ik sprak in mijn hart: *Zal ik U niet minnen, met al mijn zinnen en eren als mijn hoogst begeren?*

Doch na verloop van tijd is er een stikdonkere nacht en duisternis over mij gekomen. Ik schaamde mij als iemand mij vroeg, hoe het met mij ging, want de vijand maakte mij wijs dat alles maar verbeelding was geweest, of dat er bijzondere zonden waren. Hoe ik mij ook onderzocht of roerde, ik kon er niet uitkomen. O, wat was dat een bange tijd. Geen troost uit Gods Woord, ook niet onder de prediking. Het spreken van vrienden en Gods volk was voor mij niets als ijdele klanken.

Tot op een avond, toen ik vroeger naar bed ging dan gewoonlijk, om maar alleen te zijn, er geen opening in het gebed was en de verschrikkingen Gods op mij neervielen. Ik wist me geen raad meer en dacht: Zal dat nu mijn einde zijn? Terwijl ik de dood voor ogen had en het ergste verwachtte, klonk opeens in mijn ziel: 'En het geschiedde even ten zelfden dage, dat de Heere de kinderen Israëls uit Egypteland leidde'.

Ik ben overeind in mijn bed gaan zitten en heb verstaan waarom in die verschrikkelijk nacht de dood aan de kinderen Israëls voorbij ging, en wel alleen om dat bloed, hetwelk aan de, beide zijposten en aan de bovendorpel was gestreken. Ik werd erop opmerkzaam gemaakt dat de Israëlieten niet verlost werden omdat zij beter waren dan de Egyptenaars, maar omdat zij zich eerbiedig aan God hadden onderworpen, Die niet handelt buiten het bloed van het Paaslam. Daarin zag ik, dat, wat er ook op mijn weg zou voorkomen, ik dat moest oppakken en dragen. Het gaf mij troost en sterkte, om te zien op de overste Leidsman en Voleinder des geloofs, Die om de vreugde, die Hem voorgesteld was, het kruis had verdragen en schande veracht en gezeten is aan de rechterhand van de troon van God.

Ik mocht dan wel op Hem zien, doch niettemin werd ik steeds ellendiger en werd ik geleid in een nacht van enkel duisternis en ik verloor Christus geheel uit het oog. Het scheen wel of Hij niet bestond. Dan kermde alles in mij en dan riep ik uit: *Gij zijt er toch, Gij zijt toch de Levensvorst, die uit de dood is opgestaan en verhoogd is aan de rechterhand Gods des almachtigen Vaders. Al zoude Gij mij doden, nochtans zal ik op U hopen.*

Na enige tijd is er een morgen aangebroken waarop de satan als zelf kwam, om zijn eigendomsrecht op mij te laten gelden. Ik had God in het Paradijs de rug toegekeerd en was satans eigendom geworden. Satan wilde dat ik hem diende, en niet God. Hij zag mij als een deserteur en zou mij als zodanig behandelen. Doch ik zal hierover niet uitweiden. Het was het verschrikkelijkste dat ik ooit in mijn leven meegemaakt heb. O, wat is hij een tiran, en zo één kijken wij nu naar de ogen. Dwazen die wij zijn! Ik heb toen enigermate verstaan wat het in die helse poel zal zijn, waar satan het voor het zeggen heeft en waar de dood met zijn eeuwige verschrikkingen zich laat gelden. Ik had geen andere gedachte als: Nu kom ik om onder satan's macht. Het is eigen schuld, ik heb het er naar gemaakt, God is eeuwig vrij van mij.

Doch de hoge nood, waarin ik verkeerde, deed mij tot de Heere Jezus roepen: *Heere Jezus, ik sterf, ik kom om.*

En, o wonder der liefde en der genade, daar openbaarde Christus zich en Hij sprak met macht: *De Heere schelde u, gij satan, ja de Heere schelde u.* Ogenblikkelijk moest satan mij loslaten, en toen heb ik als aan Christus' voeten een offer van dankzegging en aanbidding gebracht. Hier heb ik mij bij vernieuwing aan Hem verbonden en gebedeld of ik die eer van Hem mocht ontvangen om al de dagen van mijn leven Zijn slaaf te mogen zijn. O, wat is Christus bij mij in achtung gerezen. Hem was gegeven alle macht in de hemel en op de aarde. Hij verlost uit het geweld des duivels.

Daardoor is het een tijdlang zo geweest, dat, als ik Zijn liefde genoot, alles wèl was, doch als ik Hem miste, dan had ik heimwee en dan had niets van de aarde mijn

belangstelling. Het was:

*Jezus is het alleen,
waar mijn hart gaat heen,
mijn ziel gedurig dorst,
naar die Levensvorst.*

Op een morgen gebeurde het, terwijl ik alleen op het schip was, dat mijn gehele hart weer naar Hem uitging, want Hij, Hij, Hij was het leven en ik was geheel op Hem aangewezen. Ik vergat tijd en plaats en ben als Ruth op de dorsvloer geweest en ik heb verstaan, wat het was, aan Zijn voetdeksel te liggen. Ruth was een heidin; Boaz had haar van zich weg kunnen stoten en weggagen als al te vrijpostig en brutaal. Doch dat deed niet, maar hij zei: Wie zijt gij? En zij zei: Ik ben uw dienstmaagd; breid dan uw vleugel uit over uw dienstmaagd, want gij zijt de lossen. En hij zei: "Gezegend zijt gij de Heere, mijn dochter! Gij hebt deze uw laatste weldadigheid beter gemaakt dan de eerste, dewijl gij geen jonge gezellen zijt nagegaan, hetzij arm of rijk. En nu, mijn dochter, vrees niet; al wat gij gezegd hebt, zal ik doen; want de ganse stad mijns volks weet, dat gij een deugdelijke vrouw zijt. Nu dan, wel is waar, dat ik een lossen ben; maar er is nog een lossen nader dan ik. Blijf deze nacht over; voorts in de morgenstond zal het geschieden, indien hij u lost, goed, laat hij lossen; maar indien het hem niet lust u te lossen, zo zal ik u lossen, zo waarachtig als de Heere leeft."

Wat dat voor mij geweest is, is niet te zeggen. De geestelijke Boaz nam het voor mij op om de verloren erfenis weer in bezit te mogen krijgen. En zo waarachtig als de Heere leefde zo zou Hij ook al mijn zaken uitrichten. O, wat namen mijn gedachten en mijn geest een vlucht; weer in Gods gunst hersteld betekende: Alle leed voorbij en Hij de mijne en ik de Zijne. Wonder der genade en liefde Gods.

Zoals ik gezegd heb, was ik uur, tijd en wereld vergeten. Voor een goed begrip moet ik nog vermelden, dat ons schip niet tegen de wal, maar er wat vanaf lag. Op de wal stond een man, die ons noodzakelijk over het werk moest spreken. Hij had staan roepen en roepen, want hij begreep dat er iemand aan boord moest zijn, daar de roeiboot bij het schip lag. Hij is met stenen tegen het schip gaan gooien, hetwelk tenslotte mijn aandacht trok. Ik kwam weer tot mijzelf, verliet de kajuit en ging naar boven. Man, zei hij, heb je zo vast geslapen; ik heb de boel bijna afgebroken. Ik ging hem met de roeiboot halen en toen ik dichterbij hem kwam, schrok hij van mij, want ik moet geen kleur meer in mijn gezicht hebben gehad. Ik ben hem daarop alles gaan vertellen wat ik die morgen beleefd had.

Nu gebeurt er niets buiten Gods voorzienigheid. Deze man had mij veel verdriet aangedaan en mij bij anderen in een kwaad daglicht gesteld. Nu gebruikte de Heere deze omstandigheden om Zijn Woord waar te maken, zoals er geschreven staat: *Als iemands wegen de Heere behagen, zo zal Hij ook zijn vijanden met hem verzoenen.* Dit is ook hier geschied, want hij is een vriend van mij geworden.

Enige dagen later ben ik buiten mijn toedoen, in een twistgesprek geraakt met een ouderling en een diaken, over *de natuur des geloofs*. Die mensen waren gewoon, dat ieder voor hen zweeg, en, zoals men dat wel eens zegt, zij gooiden mij dood met teksten. Ik stelde de leer van ellende, verlossing en dankbaarheid daar dan steeds tegenover. Zij werden tenslotte zo boos, dat ik er bang van werd. Zij moesten en zouden het winnen en dat ging niet. Toen deed ik iets, dat men nooit moet doen, wanneer men in een twistgesprek betrokken raakt. Ik kwam n.l. op het terrein van de

bevinding, ook al omdat ik er nog zo vol van was als met Ruth op de dorsvloer te zijn geweest. Hieruit sprak ik nu en toen ik alles verteld had, zeiden zij: *ga verder broeder, heerlijk, heerlijk.*

Ik antwoordde dat ik niet verder kon, omdat de Heere mij niet verder geleid had. Hiermede konden zij niet instemmen, verloren hun fatsoen en burgerlijke beleefdheid en schreeuwden mij toe met een stem alsof heel Rotterdam het moest horen: ja, ja, zo zijn die lui allemaal; weet jij wat je doet? Je berooft God van Zijn eer! schande, schande; we moeten aannemen en geloven.

Ik heb er maar een einde aan gemaakt en gezegd dat alleen wat God werkt, in Zijn Koninkrijk rechtsgeldigheid heeft en wat van ons is kan Gode niet behagen, omdat wij dan onszelf bedoelen.

Het gesprek is een grote les voor mij geweest: ik heb geleerd in twistgesprekken alleen de Bijbel te laten spreken. Luther zegt: *als ik met mijn bevinding naar mijn vijanden ga, kan ik beter thuis blijven.*

Toen ik 's avonds op mijn knieën ging was ik zeer terneergeslagen. Ik had niet kunnen opkomen voor Gods Naam en werk en heb mij voor mijn Schepper schuldig gekend; het werd mij wonderlijk te moede, want dit woord ging zo krachtig op mij werken: En Ik zal hun een plant van naam verwekken en zij zullen niet meer weggeraapt worden door honger in het land en de smaad der heidenen niet meer dragen.

Voor mijzelf werd ik zeer vertroost, maar ook schrok ik, want ik verstond dat men weliswaar ouderling of diaken kan zijn, maar dat men bij God niet hoger is dan een heiden.

Thans zal ik wat zaken mededelen, waaruit te zien is *dat satan een duizendkunstenaar* is. Hij heelt een ervaring van 6000 jaren en weet uit ervaring dat God een beloner is dergenen die Hem zoeken.

Het is satan het zelfde, of wij in de put zitten en geen doorzicht hebben, of dat wij een groot geloof hebben voor ons zelf, of dat wij op zijpaden gaan, als wij maar geen gelovig gebruik maken van dat wapen, hetwelk een beproefd wapen is, n.l. het gebed. In verband hiermede verwijs ik naar het boekje van Huntington, 'Het Koninkrijk der Hemelen ingenomen door gebed,' waarin tevens zijn bekering beschreven wordt. God zelf zegt in Zijn Woord: Mijn huis zal een huis des gebeds genaamd worden al de volken.

Het is steeds satan's toeleg, ons in de war te brengen en van het gebed af te houden, met de bedoeling dat wij weer onder de dienstbaarheid zullen komen van: dit moet ik doen en dit moet ik laten. Als dan de dag voorbij is zitten wij met hart en hoofd vol met veroordelingen. Waar wij hadden moeten spreken, hebben wij gezwegen, en waar wij hadden moeten zwijgen, hebben wij gesproken. Dit hadden we zus en dat hadden we zo moeten doen, en als God het toelaat zijn wij door de listen en lagen van satan zedenleraars geworden voor onszelf en voor anderen en lokten we het spoor bijster. In plaats van de dood in ons zelf te vinden, gaan wij onszelf leven en worden mensen, die beter zijn dan anderen. Heimelijk werkt er dan in ons, dat God ons ook wel beter acht dan anderen. Wij worden dan rein in eigen oog en zien niet, dat wij van onze drek niet gewassen zijn.

Het gebed is dan niet meer als voorheen: *uit de diepte roep ik tot U, o God.* Ik deed dan ook mijn best om een model-christen te worden en dacht daarbij nog in mijn dwaasheid, dat dat tot eer van God en Hem aangenaam zou zijn. Doch dat lukte niet, want ik kon de zonde niet ten onder brengen, noch uitbannen.

Ik ging daarom vragen of God mij zou willen helpen. Mijn bidden bestond dus in: ik doe mijn best en zou U mij nu willen helpen?

Op een middag heeft God mij geantwoord uit Jes. 27: 11: "Als hare takken verdord zullen zijn, zullen zij afgebroken worden en de vrouwen komende, zullen ze aansteken; want het is geen volk van enig verstand; daarom zal Hij die het gemaakt heeft, Zich over hetzelfde niet ontfermen en die het geformeerd heeft, zal aan hetzelfde geen genade bewijzen."

O, wat ben ik geschrokken; ik gaf deze uitleg aan die woorden: God had nu gezegd, dat Hij niet meer met mij te doen wilde hebben. Het beste was maar, dat ik mij langzaam zou gaan onttrekken: minder omgang met Gods volk, niet steeds naar de catechisatie gaan en de kerkdienst verzuimen.

Het bidden behoefde ook niet meer, mijn lot was toch beslist; er was voor mij toch geen genade of ontferming. Wat was ik ongelukkig, ik had met Gods volk willen leven en sterven, maar dat ging niet. Ik was toch maar een naamchristen en als ik mij onttrok, behoefde Gods naam om mijnentwil niet gelasterd te worden.

Met niemand durfde ik hierover te spreken. Ik was een speelbal van satan, biddeloos, geesteloos en vervuld met harde gedachten over God, en over de uitverkiezing. Neen, Hij gaf het zijn beminden als in de slaap, maar met mij was alles fout. En toch had ik geloofd, gehoopt, veel gesproken, was aan het Heilig Avondmaal geweest. Ik was als een gevangene in een cel.

Dit heeft zo enkele weken geduurd; ik kon geen zucht slaken en geen gebed doen. Op een zaterdagavond ging ik naar de catechisatie en zat daar zo alleen en eenzaam onder de jongens, dat het onze leraar opviel. Hij hield plotseling op met spreken, zag mij aan met een paar grote, doordringende ogen en vroeg mij of er wat aan scheelde. Zijn vraag overviel mij.

Ik schrok en zei: Neen, dat vertel ik aan niemand. Daar liet hij het niet bij zitten en zei tegen mij: kort en goed, ik zeg geen woord meer als jij niet vertelt wat er aan de hand is. Hierop zweeg hij en zei inderdaad niet één woord meer.

De jongens zeiden tegen mij: zo kunnen we toch niet blijven zitten; zeg nu maar wat er is. Na lang tobben zei ik: Goed, ik zal het zeggen, maar daar zullen jullie wel van opkijken. En door de spanning met een stem, die buiten te horen was, kwam het hoge woord eruit: *God zal zich over mij niet ontfermen en mij geen genade bewijzen.*

Ik dacht dat ze allen wel geweldig zouden schrikken, doch dat was in het geheel niet het geval. Onze leraar vroeg mij: Heb je dat in Gods Woord nageslagen?

In mijn nerveusheid zei ik: Neen, maar dat is het woord van God tot mij geweest.

Zo, zei hij, maar waarom heb je het dan niet opgezocht? Dan gaan wij Jesaja 27 maar eens lezen en nemen we het twaalfde vers er ook bij t.w.: "En het zal te dien dage geschieden dat de Heere dorsen zal van de stroom der rivier af tot aan de rivier van Egypte, doch gijlieden zult opgelezen worden, één bij één, o gij kinderen Israëls."

Nu, een foto kon niet zo helder en sprekend zijn, en zo precies, als de verklaring welke hij aan deze woorden gaf. Hij zette uiteen, hoe ik was, wat ik deed en wilde doen en wat Gods bedoelingen waren. Hij verklaarde, dat het volk Israël weer uit Babel en Egypte in zijn land zou terugkeren en God het weer in Zijn gunst en gemeenschap wilde herstellen, doch in een rechte weg van vernedering en schuld. Dorsende van de stroom der rivier (dat is van de Eufraat af) tot de rivier van Egypte, ziet, geestelijk verstaan, op onze erfelijke en dadelijke schuld. Weg dus met: Wij wat doen en God dus ook wat. Nee, het kaf van al ons doen moet er aan. Alleen wat Hij wrocht zal juichen tot Zijn eer, hetgeen Hij werkt door de bazuin van het evangelie. Wat heb ik mij geschaamd over mijn onverstand en wat zag ik het doel van satan helder. Zegt Paulus niet: *Zijn listen zijn ons niet onbekend.*

Ook heb ik toen gevoeld, dat satan nog meer pijlen op zijn boog had. Doch ik dacht, ik

ben nu gewaarschuwd en zal er beter acht op slaan. Als er weer eens iets aan de hand is, dan zal ik de raad van Bunyan opvolgen en Gods Woord erop naslaan, want satan doet van een tekst iets af, of hij voegt er iets aan toe, om ons in zijn strikken te vangen.

Korte tijd hierna zat ik weer in de val. Ik las in Psalm 16: *De snoeren zijn mij in liefelijke plaatsen gevallen.* (Van achteren heb ik gezien dat satan zelf mij de verklaring hiervan gaf en nog wel met de persoonlijke toepassing erbij.) In Sam. 2 vers 8 lezen wij, dat David de Moabieten sloeg en hen mat met een snoer, doende hen ter aarde nederliggen en hij mat niet twee snoeren om te doden en met een vol snoer om in het leven te houden. En ik achtte mij iemand die zich geveinsdelijk had onderworpen, want de angel van vijandschap en verderf was, met al wat ik had ervaren, nog in mij blijven zitten. Ik zat dus fout. Ik viel niet onder demonen waar met een vol snoer gemeten werd.

Toen ging ik tegenspreken en bracht naar voren wat er zoal in die 4 jaren gebeurd was. Doch ik kwam in zo'n chaos terecht; alles ging eraan! Niets, maar dan ook niets deugde er; ik was een lichtvaardig mens en diegenen die met mij omgingen hadden een verkeerde kijk op mij en handelden met mij uit de aard der liefde; doch zij waren geheel abuis; zij zouden allen met mij bedrogen uitkomen.

Ik kreeg aanval op aanval te verduren. Ik moest mij maar aan hen onttrekken en beter mijn verstand gebruiken.

In die tijd kwam er ook nog bij, dat door verschillende jongeren, die in moeilijkheden zaten, aan mij raad en onderwijs gevraagd werd.

Ik deed het naar mijn beste weten en dan gebeurde het dikwijls dat zij mij bedankten; en of het afgesproken was, werd er nog bijgevoegd: wat is het toch een voorrecht als je zo'n kennis hebt en hiermede je naaste kan dienen. Het zweet brak me dan uit en dan was het: anderen hebt gij getroost, maar nu komt het aan U. Wat is toch een mens als hij in de strikken van satan zit!

Vroegen de jongelui mij raad, dan trachtte ik mij in hun toestand te verplaatsen en ik heb steeds hun vragen uit Gods Woord beantwoord. Maar zelf zat ik te tobben met wat ik ervaren had. Was het wel recht werk geweest? Aan een stroom van spot was ik dan onderworpen. Het was verschrikkelijk; ik liep als met een brandende lantaarn op mijn rug, om anderen de weg te wijzen, doch zelf liep ik in het donker.

Dit heeft geruime tijd geduurd, totdat op eenmaal de macht des duivels werd vernietigd door deze woorden: *Dit is een getrouw woord en alle aanneming waardig, dat Christus Jezus in de wereld gekomen is, om zondaren zalig te maken, waarvan ik de voornaamste ben.*

O, dat was Christus' werk, en ik was een zondaar, ja, een groot zondaar en de hel waard. Daaruit is weer gebed ontstaan en een aanhouden aan de troon der genade. Ik kreeg mijn dwaasheid te zien in de strijd tegen die machtige vijand. Ik had mij trachten te verdedigen en wilde staande blijven met mijn bevinding.

Doch de Heere gaf mij ook te zien, dat, toen Christus veertig dagen en nachten in de woestijn was en hem ten laatste hongerde, dat de duivel tot Hem zei: *Indien Gij Gods Zoon zijt, zeg dat deze stenen broden worden.* Doch Hij antwoordde niet met: *deze macht heb Ik, want Ik ben waarlijk Gods Zoon, maar met: daar is geschreven.* Hij heeft satan verslagen door Zich alleen op het Woord te beroepen. En in dit 'daar is geschreven' ligt ook geheel en al onze kracht.

Dit was dan voorbij. En als ik het zo noemen mag, ik was de ene dood uitgeworsteld maar kwam weer in een andere, doch op een geheel andere wijze.

Door omstandigheden kwam ik onverwachts op een gezelschap van onkerkelijke

mensen, die over en weer zaten te praten. Opeens zei één van hen: ik heb een voorstel. Hier is de oudste zoon van Jacob Hofman en die moet ons nu eens vertellen, hoe de Heere hem geroepen heeft. En als uit één mond, alsof het afgesproken was, zeiden zij allen: ja.

Ik voelde er niets voor om in het middelpunt gezet te worden, maar er was een oude man onder het gezelschap, die zei: Ik heb destijds veel met je grootvader gesproken en voor hetgeen hij sprak, heb ik hoge achting; ik heb van hem gehoord, voordat hij stierf, dat God jou te sterk geworden was en dat je de wereld een scheidbrief heb moeten geven. Vertel eens van zijn sterven en ook hoe dat met jou gegaan is.

Ik ben toen gaan praten en het ging heel gemakkelijk. Ik vertelde, hoe Christus Jezus zich aan mij ontdekt had en hoe ik een weg buiten mijzelf had leren kennen om zalig te worden. Toen stond er iemand op die zei: jongen, denk er om hoor, *die steelt is een dief*.

Ik maakte het gezelschap er echter op attent, dat zij zelf gevraagd hadden of ik wilde vertellen en dat ik eenvoudig gezegd had, wat ik had leren kennen.

Enfin, ik mocht verder gaan. Plotseling stond er weer iemand op en zei: nu mensen, wat jullie er van denken, weet ik niet, maar ik moet eerlijk zeggen, dat ik zelden zo'n heldere roeping gehoord heb. Het is zo helder als de dag; en allen vielen hem bij. Wat ben ik opgehemeld; ik was een buitengewoon mens en iets bijzonders in 'deez donkere daagjes' en dan nog zo jong en door God begiftigd met de gave om het zo duidelijk te vertellen, ja, we hebben een bijzondere avond mogen hebben ...

Wat groeide ik, zo was ik nog nooit geprezen. Daar het tijd werd om op te stappen, vroegen zij mij een Psalmvers op te geven om dat gezamenlijk te zingen. Doch ik weigerde, want ik begreep wel dat ik dan ook moest eindigen, en ik zei: Hoor eens, ik moest hier vanavond zijn en het is nu eenmaal zo gelopen, maar ik vind het nu voldoende; ik heb als jongste heel de avond gesproken en niemand van u heeft iets gezegd. Een van jullie moet maar een versje opgeven en eindigen. Doch degene die eindigde heeft in zijn gebed niets anders gedaan dan mij bewieroken.

Innerlijk heb ik er om gelachen en vond het bedroevend, maar, om eerlijk te zijn, ik was er toch wel mee ingenomen. Doch toen ik thuis kwam en voor het naar bed gaan op mijn knieën viel, had ik het niet gemakkelijk: er was geen opening. Doch daarna kwam met kracht in mijn hart: Wat heeft het stro met het koren te doen? En ik zag, dat ik niet op mijn plaats geweest was; ik was geen schuld belijdende zondaar, maar ik was een goede en echte jongen, waar het volk eerbied voor had en van wie te reiden, dat ze zelden zo'n heldere roeping hadden gehoord. Heimelijk wam echter toch in mij gaan werken: dat komt met mij wel goed; ik ben er één van; de Heere is met mij begonnen, dus is het einde ook goed. Helaas, alle werkzaamheden en behoeften hielden op en ik werd biddeloos, gemelijk, eigenlijk vijandig tegen de leer van: die in Christus is, is een nieuw schepsel.

Dit heeft zo lange tijd geduurd, tot op een keer een kind Gods mij vroeg hoe ik het maakte, want, zei zij: ik hoor niets meer van je. Om toch maar wat te zeggen vroeg ik haar wat zij onder 'roeping' verstond.

Oh, zei zij: Van een dominee.

Welnee, zei ik, ik bedoel het zoals het staat in Rom. 8 vers 30: "En die Hij tevoren verordineerd heeft, deze heeft Hij ook geroepen; en die Hij geroepen heeft, deze heeft Hij ook gerechtvaardigd; en die Hij gerechtvaardigd heeft, deze heeft Hij ook verheerlijkt."

Hoor eens, was haar antwoord, ik ben geen dominee die teksten kan uitleggen.

Daarop ging zij vertellen wanneer God met haar begonnen was en dat zij sinds die tijd

met de wereld had moeten breken; dat zij na enkele jaren in Adam werd afgesneden en overgeplant was in Christus en toen te zien kreeg, dat zij geroepen was tot de kennis van Zijn Zoon, Jezus Christus.

Opeens kwam ik tot de werkelijkheid en zag dat satan het gesprek van die mensen op dat gezelschap had gebruikt (en mijn verdorven hart had medegedaan) om van mij een geholpen mens te maken die zijn reinigmaking en zaligheid niet buiten zichzelf in Christus behoefde te zoeken. O, wat is satan een subtiel wezen, maar ook: wat hebben wij een arglistig hart.

Weer kwam ik in de armoede en de ellende en in mijn van God gescheiden staat terecht onder de eis van de wet, die heilig, rechtvaardig en goed is. Ik kon niet één gebod houden, ik kon dus alleen schuld met schuld vermeerderen; en het einde zou verschrikkelijk zijn. In die tijd was Christus en Zijn werk zo ver weg, dat het was of Hij niet bestond, ja, of Hij dood was. De Bijbel was een gesloten boek voor mij en alles veroordeelde mij. Ik kreeg weer een biddeloos leven en was besloten als een gevangene, die nauwelijks het daglicht zag. Wel heb ik leren zien dat Gods Geest ons opwekt tot gebed. Satan echter heeft steeds tot doel ons van God en Zijn Woord af te trekken en te brengen tot eigenwillige godsdienst.

En ik ben weer in de strikken van de vijand gekomen en had er heel geen erg in dat hij met mij speelde. Er was, sprak satan, zo'n grote en nimmer eindigende eeuwigheid, en als nu de rechtvaardige nauwelijks zalig wordt, waar zal dan de goddeloze en de zondaar blijven; het moest recht werk zijn, want door de eeuwen heen is er veel bijkomend en algemeen werk des Geestes geweest; ik moest mij maar goed onderzoeken, daar een mens zo maar niet zalig wordt.

Daarop ben ik in een benauwde toestand gekomen; dag en nacht had ik geen rust; ik was een overtreder van de wet in gedachten, woorden en werken; en het was mij zoals de blinde man in het Evangelie van Johannes sprak: God hoort de zondaars niet. Ik was de wanhoop nabij. Ik schrok van het ritselen van een blad, want elk ogenblik kon het einde er zijn en dat zou een eeuwig verzinken zijn en een vertoeven onder verdoemden en duivelen. O, was ik maar nooit geboren. Doch ik was er; wat nu.

Ik wist geen raad en durfde ook niet te bidden. God wilde toch niet horen. Het bassen van een hond was aangenamer in de oren Gods dan het getier van zo'n zondaar als ik was. Een enkele keer kwam de gedachte bij mij op om er eens met iemand over te spreken, doch steeds ontzong mij de moed en ben ik maar alleen verder gegaan.

Doch op zekere dag, toen ik weer eens alleen op het schip was en nog steeds vervuld was met mijn ongeloof en wanhoopsgedachten, ben ik op de grond gaan liggen om God te dwingen mij uitkomst te geven, daar het zo niet langer kon. Toen meende ik gelijk Gods volk te zijn afgesneden in Adam en overgeplant in de tweede Adam, Jezus Christus. Daarna kwam ik tot mijzelf en het eerste dat ik dacht was: wat zullen onze dominee en de vrienden hier blij mee zijn.

Opeens werd ik als het ware de sulferlucht van de hel gewaar en ik ben naar boven gevluht; het was of iemand me hard aan het uitlachen was. Ik ben op mijn knieën gevallen en heb het uil liggen kermen van ellende. Toen was het: *Ook dit hebt gij van node*, en onmiddellijk hierop daalde er een zo grote liefde in mijn hart, dat ik opeens als in een andere wereld kwam. Mijn ogen gingen open voor de listen van de vorst der duisternis. Hij had mij een gewaande bekering willen geven om mij bij God mijn Schepper vandaan te houden, want hij weet wel dat er bij God genade is, maar Die laat Zich niet dwingen. God wil er om gebeden zijn en wij moeten een onderwerp gemaakt worden voor Zijn genade.

Ik heb dit alles aan mijn vader verteld, en deze, met mijn moeder hierover sprekend, zei: laten wij daar acht op geven, ik geloof, **dat God onze zoon bearbeidt om hem nog eens voorganger te maken**, want er komen allerlei dingen voor, die niet gewoon zijn. Zelf heb ik echter nooit enige gedachten over deze zaak gehad.

Hier is gebleken dat de man goed gezien had; wij gingen ook dagelijks met elkaar om en hij zag mijn leven. Hij had een groot verstand en ook de kennis om iets te onderscheiden en had dikwijls iets door dat anderen niet opmerkten. Dit is een aparte gave. In die tijd is het ook gebeurd dat in de gemeente veel geestelijk leven was. Gods Geest werkte krachtig, nu eens bij deze en dan bij gene, dat wij telkens wat nieuws konden horen. Het was een bijzondere tijd.

Maar voor mijzelf zag ik in die tijd niet anders dan ondergang. Mijn staat ging ik vergelijken met de plaag van de melaatsheid; het was of die zich naar buiten openbaarde en ik dacht dat God mijn ongerechtigheid niet langer zou kunnen gedogen. In die tijd zou er weer Avondmaal gehouden worden.

O, wat had ik het benauwd. Enerzijds durfde ik niet aan de Avondmaaltafel aan te gaan en anderzijds vertrouwde ik mezelf ook niet dat ik in de bank zou blijven zitten. Wat moest ik beginnen. Toen de bewuste zondagmorgen aanbrak, ging ik in de kerk op de achterste bank in de hoek zitten, met het vaste voornemen niet aan te gaan. Want dat ging toch niet in zo'n staat, melaats van mijn zonde.

Na het lezen van het formulier werd de eerste tafel bediend en ik heb met mijn zakdoek tussen mijn tanden gezeten om het niet hardop uit te gaan jammeren van ellende. Want met dit volk wenste ik te leven en te sterven.

Daarna werd er genodigd voor de tweede tafel: *Zijn er nog die het niet buiten die Koning kunnen stellen?* Dat was midden in de roos! Ik was de eerste die aan tafel ging zitten en zag in de tekenen van brood en wijn Christus' verbroken lichaam en vergoten bloed. Ik kon mij niet weerhouden en in mijn geest wierp ik mij op deze tekenen. Toen was het of de hemelen geopend werden en God met welgevallen hierop neerzag: dáárvóór had Hij zijn Zoon gegeven; opdat wij ons met onze dood op Zijn dood zouden werpen.

Mijn vriend zat aan de ene, en ik aan de andere zijde van onze voorganger en ten aanschouwe van de gehele Gemeente legde hij zijn ene hand op het hoofd van mijn vriend, en zijn andere hand op mijn hoofd, en sprak met grote ontroering: *ik ga heen in de weg der ganse aarde, maar alsdan zullen er overblijven, levende brieven, niet geschreven met pen en inkt, maar door de Geest mijns Gods.*

Jaren later, toen hij mij als predikant bevestigde, kwamen deze woorden bij hem terug en heeft hij er nog over gesproken.

Gesterkt door het gebruik van dit Avondmaal, heb ik nieuwe levenskracht ontvangen om op te pakken en verder te gaan.

Nu kwamen er tijden voor dat ik als verteerd werd van heimwee, vooral als er over Christus' liefde en Zijn Middelaarswerk gesproken werd. Soms was dan ook mijn bede als ik naar de kerk ging: O, God, behoeft er niet uit het Hooglied gepredikt te worden, want als het mijn hart raakt en ik mij niet kan bedwingen, dan ben ik bevreesd voor misbaar.

Op een middag, dat ik in het verborgen was gegaan om mijn hart uit te storten, riep ik in diepe droefheid uit: *O, Heere Jezus, ik sterf van verdriet!*

Daar openbaarde Hij zich aan mij in al Zijn volheid, en sprak: *Ik kan van Mijzelve niets doen.* En Hij wees mij op Zijn Vader, ik stond hij Hem in de schuld. Ik moest mij met al mijn zonden het oordeel en de rechten Gods onderwerpen. Hij was mijn

Schepper en had het recht met mij te doen naar Zijn welbehagen. En daar kwam die engel van boosheid, die wij in het paradijs in ons hebben opgenomen, in al zijn haat en vijandschap tegen God openbaar: 'Ik onderwerp mij nooit, maar dan ook nooit!'

Toen was het of de Koning zich bedroefd van mij afkeerde en heenging en zich verborg.

En dit woord werkte na: *Ik en de Vader zijn één*. Ik heb leren verstaan, dat, al hebben wij nog zo'n heimwee en al zouden wij een emmer vol tranen wenen, de Koning zich niet laat bewegen. Wij hebben ons van onze Schepper afgekeerd en Christus staat aan de zijde Zijns Vaders en ook Hij handhaaft hetgeen God gesproken heeft: *Keer weder tot Mij en Ik zal tot u wederkeren*.

Eerst kon ik een tijd lang geen traan meer laten. Doch het missen van Hem, die toch het leven is, en daar tegenover dood en vijandschap in mij, hebben na verloop van tijd gemaakt, dat ik toen weer hete tranen ben gaan schreien. Als ik 's avonds naar bed ging nam ik tersluiks een handdoek mee, legde die op het kussen en liet mijn tranen de vrije loop.

Dit heeft twee dagen en nachten geduurd, totdat ik opeens te zien kreeg, dat ook mijn tranen vijandschap tegen God waren en ik heb deze onder mijn voet moeten vertrappen, als God mishagende. Alles veroordeelde mij in die tijd. Ik kon de vogels niet horen zingen en de beesten niet zien dartelen in het veld, of ik benijdde hen, daar zij niets misdaan hadden tegen hun Schepper. Ik was gezonken beneden het stomme vee en het aardrijk was vervloekt om mijnentwil. Toen heb ik de dag vervloekt dat ik geboren ben; dat mijn vader geboodschapt was: *U is een zoon geboren*.

En ik ben gaan vragen: O, God, mag alles, als ik mij niet bedrieg in wat ik van U heb ontvangen, eens bij vernieuwing en met kracht bevestigd worden? Opdat ik mij dan U onderwerpe, want ik heb niets als angst en benauwdheid voor U, ja, ik heb niets als zonde.

Hiermee heb ik zo lang gelopen tot mijn ogen opengingen en ik mij als met de spies van het ongeloof onder het kruis zag staan *en het hart van Christus doorboorde om te zien of Hij waarlijk gestorven was*.

En hier moest ik alle hoop laten varen en zei: *Ben ik zo tegenover U, van Wie ik alles moet hebben; nu is het buiten hoop*.

Echter, nog diezelfde dag heeft alles in mij getinteld van onbegrijpelijke liefde, want Hij sprak tot mij deze woorden: "Ik dank U, Vader, Heere des hemels en der aarde, dal gij deze dingen voor de wijzen en verstandigen hebt verborgen en hebt ze de kinderen geopenbaard; ja, Vader, want also is geweest het wel behagen voor U."

En ik heb verstaan, dat Jezus mij ondanks alles wilde zaligen, maar ook, dat er niets overbleef tot eer van de mens, want alles moet aan ons gedaan worden, precies als aan kleine kinderen die geheel en al op de liefde van de moeder zijn aangewezen.

Christus wil dus alleen zaligen met behoud van Gods eer. Wij moeten terug naar God. Ook ging ik verstaan, dat, onder de bediening van de Heilige Geest, de ellende ons terug drijft naar God.

Toen is dat Godswerk van ellende, verlossing en dankbaarheid als Gode verheerlijkende, Christus kronende en de Heilige Geest verheffende, voor mij gaan blinken als de zon in haar luister en heerlijkheid.

Hier zag ik hoe wonderlijk het ware geloof is, *bestaande in kennis, toestemmen en betrouwen*. Nu verkeerde ik in een zodanig verschrikkelijke staat, maar, even een weinig licht en ik zag dat geloof in mij; er was op die tijd gewoon geen plaats voor ongeloof. Het is Gods bedoeling Zichzelf een eeuwige Naam te maken in het zaligen van zondaars, doch het drong thans tot mij door, dat wij dan geheel en al moeten worden uitgeschakeld om genade als genade te leren kennen.

Daarna zijn banden en noden mijn deel geworden. Het was van mijn kant een verloren zaak. In de kerk, of in het lezen van de Bijbel, of in de geschriften van onze oudvaders zag ik aan de zijde van God wel ruimte, maar dan zag ik mijn onwaardigheid en verwerpelijkheid en dacht: Als God mij aannam, kon Hij de gehele wereld wel aannemen. Soms zag ik niets voor ogen als de natuurlijke dood. Het was toen juist een herfst met veel regen en wind, en als de wolken dan zo laag hingen, stond ik soms te beven, menende dat God mijn ongerechtigheden niet langer zou kunnen gedogen. Hierbij kwam nog het benauwen van mensen, die mij niet begrepen en tegen mij zeiden, dat ik aan ongeloof toegaf en God wantrouwde. Dan kreeg ik soms een hele zedenpreek, wat ik moest doen en laten.

Op een middag was ik alleen aan het werk aan de motor van het schip en werd overvallen door wanhoopsgedachten. Ik kreeg aandrang om mij tegen het ijzeren beschot te pletter te lopen. Maar ook dat kon niet, want mijn Schepper had mij het leven gegeven, en Hij alleen had het recht om het te nemen. Ik had mij aan Hem te onderwerpen. Ik ben toen gaan zitten en raakte mijn aanzijn kwijt. En daar hoorde ik een hemels gezang. In de hemel wordt gezongen van vrije genade. O, wat ben ik verbaasd en aangedaan geweest. De hemel is een plaats voor gezaligde zondaren. Een paar dagen was ik hiermede bezet; toen kwam de vijand, die mij ging bespotten en mij tegen God trachtte op te zetten om Zijn Heilige Naam te lasteren, daar ik toch geen heil bij God had te verwachten. Immers, daar was ik geen geschikt mens voor. Alle hoop en moed ontzong mij. Na een slapeloze nacht stond ik 's morgens om zes uur op en ging naar de sluiswachter in Vianen, daar de brug voor ons geopend moest worden. Hij was echter nog niet aanwezig en daar, leunende met mijn voorhoofd tegen een muur van het sluiswachtershuisje, rees opeens de vraag, of beter gezegd, de bede, in mij op: *God, is Uw bediening er dan niet meer?*

En daar opende zich de gehele genadebediening voor verloren zondaren en het woord van God tot mij was: *Ik heb kinderen groot gemaakt en verhoogd, maar zij hebben tegen. Mij overtreden, enz.*

Ik heb deze woorden uit Jesaja met schaamte en schande aangehoord, maar in het bijzonder de verzen 16, 17 en 18 van het eerste hoofdstuk van Jesaja: "Wast u, reinigt u, doet de boosheid uwer handelingen van voor Mijn ogen weg, laat af van kwaad te doen. Leert goed doen, zoekt het recht, helpt den verdrukte, doet de wees recht, handelt de twistzaak der weduwe. Komt dan, en laat ons samen rechten, zegt de Heere; al waren uw zonden als scharlaken, zij zullen wit worden als sneeuw, al waren zij rood als karmozijn, zij zullen worden als witte wol."

En dat wenste ik, dat mijn Schepper met mij zou rechten, maar nu werd vereist: Wast u, reinigt u, enz. Toen ben ik gaan tobben om die oude Moriaan wit te wassen, maar daar kwam juist de zwarte huid voor de dag.

Op een gelegenheid vertelde ik alles aan een vriend van me, die mij antwoordde: Jij moet je handen maar eens in de schoot leggen.

Het scheen mij toe of hij zich op die manier er vanaf wilde maken, omdat ook hij er geen raad mee wist. Doch daar kwam met kracht in mij: *Mijn zwaard is dronken geworden in de hemel.*

Daarom zei ik tot hem: Ja, maar het is ernst, want het zwaard is dronken geworden in de hemel. O, zei hij, dan moet er nog bijkomen: *Het zal ten oordeel nederdalen op Edom, en op het volk dat Ik verbannen heb* (Jes. 34 : 5); anders blijft de hele boel nog zitten.

Op diezelfde dag kwam ik ook bij een ander, tegen wie ik eveneens mijn hart uitsprak, en, of het afgesproken werk was, die zei precies hetzelfde tegen mij.

Die avond ging ik naar de catechisatie en gaf op om te zingen Psalm 88 vers 5. Ik deed het met de bedoeling om te voorkomen, dat mij gevraagd zou worden, hoe het met mij was, daar ik met niemand meer over mijzelf wilde praten. Onder het bidden dacht ik, nu zal ik goed luisteren of er ook voor mij gebeden wordt, doch het was of er voor iedereen gebeden werd, behalve voor mij. Dit gaf mij zo'n ellendig gevoel. dat ik bij mijzelf dacht: hier laat men alle hoop varen; het is niet mij een verloren zaak.

En daar kwam Gods Woord tot mij: "Met een vloek zijt gij vervloekt, omdat gij Mij berooft, zelfs het ganse volk. Brengt al de tienden in het schathuis. opdat er spijs zij in Mijn huis; en beproeft Mij nu daarin, zegt de lieert der heirscharen, of Ik u dan niet opendoen zal de vensteren des hemels, en u zegen afgieten, zodat er geen schuren genoeg wezen zullen." Maleachi 3 vers 9 en 10).

Toen heb ik mijn handen in de schoot gelegd en het is mij zo wonderlijk te moede geworden; ik had niets meer op God tegen. Hij moet Zijn eer hebben tot elke prijs. En vijandschap, hoogmoed, eigendunk, zelf doen en beter weten moesten het veld ruimen; en in mij begon te werken: "En daar zullen op allen hoge berg en op allen verheven heuvel beekjes en watervlieten zijn, in de dag der grote slachting, wanneer de torens vallen zullen" (Jes. 30 : 25).

Benauwd heb ik het niet meer gehad; ik was wel doodarm en ongelukkig. *Het liep niet meer over hel of hemel, maar over God.*

Nu heeft ieder zijn eigen geschiedenis; in dat werk zijn er geen twee gelijk, zo min als de bladeren van een boom precies aan elkaar gelijk zijn. Ik ben toen in zo'n weg gekomen, dat ik begon op te merken, dat bekeerde mensen, die hun bekering niet verloren hadden, maar daar nog uit leefden (en niet uit het geloof) mij niet verstonden. Als ik hun vertelde, hoe het met mij was, dan kreeg ik geen antwoord; of ik werd afgescheept met een: ja, jongen, beschouwende kennis kan vèr gaan.

Een ander zei: toen ik zover was, werd ik uitgeholpen; weer een ander haalde mijn vader aan en sprak ervan dat die een groot verstand had en ik moest aanhoren dat ik een goed geheugen had en dus maar voorzichtig moest zijn.

Zelfs is het gebeurd dat iemand, die overigens later één van mijn beste vrienden geworden is, tegen mij zei en nog wel in de tegenwoordigheid van minstens tien mensen: Zeg, ik ben bij een meisje geweest dat in de ogen Gods genade gevonden heeft; o, wat heeft ze kostelijk gesproken. En terwijl ik naar haar luisterde, dacht ik aan jou, dat jij je wel net als Judas onder de apostelen zult voelen.

Ik heb niets terug gezegd, want ik was als één, wiens oren niet meer horen wat men zegge, kwaad of goed.

En in die armoede en dat verdriet, toonde Christus mij op een keer al Zijn heilsschatten en verdiensten, ook het kinschap Gods, de verzegeling door de Heilige Geest en de verbondmaking en toen sprak Hij tot mij: *Dat zal ik u geven.*

Toen ik op nieuwjaarsmorgen 1927 naar de kerk ging, was het of al mijn kracht vergaan was en onderweg dacht ik nog te zullen sterven voordat ik daar zou zijn aangekomen. Maar ik ben er toch gekomen en heb een predication mogen horen uit Jeremia 31 vers 22: "Hoe lang zult gij u onttrekken, gij afkerige dochter? Want de Heere heeft wat nieuws op de aarde geschapen: de vrouw zal de man omvangen." Onttrekken kon ik mij niet langer, maar het daaropvolgende kon ik ook niet. Daarop is het mij zo vreemd te moede geworden; ik geloof dat ik hier een ogenblik mijn aanzijn

kwijt raakte en daar is zich gaan openen, dat in de hemel alles bereid was voor mijn huwelijksvereniging met Koning Jezus.

Ik ben de dagen daarop als stervende over de wereld gegaan en ben nog naar mijn oude leraar gegaan en heb hem gezegd: Niemand begrijpt mij meer; zeg het maar eerlijk als alles fout bij mij is; ik ben niet te groot om weer opnieuw te beginnen.

En al wat hij zei, was: *kind, het zou eens een treffen met God moeten worden.*

Ik sprong op van mijn stoel en antwoordde: U verstaat mij, meer hoeft u niet te zeggen.

De zondag daarop zat ik in de kerk, geesteloos, levenloos, dood, en ik wist niet meer of er over geestelijke of over natuurlijke dingen gesproken werd.

Na afloop van de dienst, zei een vriend tegen mij: wat een echte troostvolle predicaatie was het vanmorgen; vind je ook niet?

Ik heb hem verteld hoe ik gesteld was en tegelijk kwam er dit woord in mij: *De goddeloze verlate zijn weg en de ongerechte man zijn gedachten* (Jes. 55 : 7). Daarop zei ik tot hem: mijn weg en mijn gedachten zijn nooit goed geweest, dus dan moet ik die ook maar prijs geven. 's Avonds heb ik op dezelfde wijze als 's morgens onder de predicaatie gezeten.

Na afloop van de dienst nam **ds. Bogaard** mij bij de arm en zei: Kom, ga even met mij mee naar huis. Eigenlijk was ik liever naar mijn eigen huis gegaan, maar daar hij bleef aanhouden, ben ik met hem mee gegaan, temeer omdat hij zei: dan zal ik zeggen, hoe een mens is, die zo is als jij bent.

Nu kwam daar een heel gezelschap samen en er werd gesproken over de predicaties van die dag. Sommigen waren gesticht en vertroost en ik dacht, o, wat zijn deze mensen gelukkig, en hoe zit ik hier; 'uitgerukt zijn mijne gedachten, de bezittingen mijns harten.' Achteraf heb ik gezien, dat mijn pad teneinde was.

Onverwachts richtte ds. Bogaard het woord tot mij en zei: O, ja, ik zou je nog vertellen, hoe een mens is, die is zoals jij nu bent. Luister eens, zo iemand kan niet verder zien dan zijn neus lang is.

Er waren sommigen, die er om lachten; maar ik zei: dat is echt waar, dat hebt u precies geraden.

Welnee, zei hij, dat raad ik niet, dat is mijn ervaring. Ik, helemaal onnozel, sprak: Dat weet ik niet.

Neen, zei hij hierop, dat weet je ook niet.

Ik begon opeens te huilen en ds. Bogaard ook; wat er verder gezegd werd, weet ik niet meer en tenslotte ben ik maar naar huis gegaan.

Ik heb hen allen met nadruk een hand gegeven, denkend dat ik naar huis ging om te sterven, echt de natuurlijke dood sterven.

Toen ik weg was, moet hij tegen zijn vrouw gezegd hebben, nu, vrouw, die komt niet meer terug zoals hij weggegaan is, want het einde der wet is Christus een iegelijk die gelooft. Ik heb hem getest; zijn pad is ten einde.

Die nacht heb ik, als een doodzieke, rusteloos doorgebracht. Daar een vriend uit H. I. Ambacht in de buurt gelogerd had en met de bus naar huis moest, ben ik vroeg opgestaan, (het was maandag 17 januari 1929) om hem weg te brengen en voor eeuwig afscheid van hem te nemen, want hij was volgens mij op reis naar de hemel, en ik naar de hel.

En terwijl ik uit mijn bed stapte en stond na te denken, hoe verschrikkelijk mijn staat was, is alles in mij gaan tintelen vanwege de liefde van God. Hij had Zijn Zoon gezonden tot een verzoening van onze zonden; (1 Joh. 4 : 10); daartoe was Christus de dood ingegaan. God had Zijn Zoon voor mij in de dood gegeven.

Dat was een liefdesnacht, die zo hard aankwam, dat het mijn hart stuksloeg. Ik heb mijn vriend naar de bus gebracht en gezegd, dat mijn hart stuk was, echt gebroken en dat dit mijn dood was.

Toen hij thuis kwam, sprak hij hierover met enkele vrienden en zei: van de week zullen wij wel horen, dat zijn ziel gered is. Anderen konden dus zien hoe het met mij was; ikzelf echter niet.

Ik heb die gehele dag als met de dood in de schoenen gelopen. Ik had mij de dood onderworpen gemaakt; elk ogenblik kon het einde komen. 's Avonds liep ik rusteloos van boven naar beneden en van voor naar achteren. Tenslotte ben ik naar buiten gegaan. Het was vreselijk koud, doch het deed mij niet. Ik liep alleen, er was verder geen sterveling te zien. Het zal ongeveer half tien geweest zijn, toen ik niet verder kon; ik ben tegen een ijzeren hek gaan staan.

En daar ontdekte zich die hoge Majesteit Gods!

Maar o, wat was Hij een volmaakt Deugdenbeeld! Ik was het in alles met Hem eens. Hij was de Heere, Hij moest doen wat goed was in Zijn ogen. Daar opende zich de afgrond en het was voor mij of de duivelen loeiden over hun buit.

Maar, o wonder der genade, ik zonk neer op de Saffierstenen van Christus' lijdelijke en dadelijke gehoorzaamheid. Toen ik wat tot mijzelf kwam, stond ik stomverbaasd en zei: *Gij hebt mijn ziel liefelijk omhelsd, dat zij in de groeve der vertering niet kwame.* (Jes. 38 : 17).

Ik ben naar huis gegaan, en ben op mijn knieën gegaan en heb niets gezegd dan: *Dank, dank, dank*, want ik had verder geen woorden,

Ik heb de nacht doorgebracht in rust; een zoete rust, die alle denken en vermogen onuitsprekelijk ver te boven ging. Ik was 26 jaar en had nog nooit waarlijk gerust; maar nu lag ik als in een donzen bed.

's Morgens opstaande, had ik nog geen woorden dan: *Dank, dank, dank*. Mijn huisgenoten zagen wel; dat ik anders was als voorheen, doch ik kon niets zeggen; ik was verstomd van het goede.

Het verlangen kwam in mij op, om onder Gods Woord te komen en te horen wat God mij door Zijn Woord te zeggen had. Ik heb de uren geteld; eindelijk was het gelukkig woensdagavond en kon ik opgaan. De dienst begon met het zingen van Ps. 89 : 6: *Gij schiept het barre noord en 't zoele zuiden saam*, enz. De tekst was Ps. 40 : 8 en 9: "Toen zei ik: Zie, ik kom; in de rol des boeks is van mij geschreven; ik heb lust o mijn God! om uw welbehagen te doen; en Uw wet is in het midden mijns ingewands." Wat is dat een wonderlijke avond geweest; ik heb al de beloften van het evangelie door het geloof omhelsd en aangenomen.

Na afloop van de dienst heb ik tegen ds. Bogaard gezegd: Wat is er met mij aan de hand? Ik heb vanavond al de beloften van het Evangelie met waar geloof aangenomen. Hierop gaf hij mij ten antwoord: moet ik, arme stakker, jou dat zeggen?

Kind, je bent van God weggelopen, je moet bij Hem wezen. Wat nuttigheid geeft het jou als ik het zeg?

Ik nam mijn pet af en boog voor hem alsof ik iemand van hoge adel voor mij had, want ik gevoelde dat hij mij aansprak als een dienaar van Christus en mijn heil bedoelde en zichzelf er buiten hield.

Daarna ben ik naar huis gegaan; ik heb mij voor God schuldig gekend en heb voor Zijn aangezicht de woorden, die Zijn knecht die middag tot mij gesproken had, te kennen gegeven.

In diezelfde nacht zijn alle zaken voor mij opgeklaard. *Het recht had zijn loop gehad en ik was in Adam afgesneden. Ik was overgeplant in Christus. Ik was gekomen aan het einde der wet en het einde der wet is Christus, een iegelijk die gelooft. Ik was overgegaan uit het werkverbond in het genadeverbond.*

Met mijn handen boven mijn hoofd van blijdschap en verwondering, heb ik God gedankt, dat Hij de put niet eeuwig over mij had toegesloten. En dit woord kwam tot mij: verheerlijk God in dezen dele. (1 Petr. 4 : 16). Ik was zeer verblijd en toch niet voldaan.

Dit duurde tot vrijdag. We waren juist klaar met eten; vader had gelezen en gedankt en toen gevoelde ik mij plotseling zo vreemd; ik raakte mijn aanzijn kwijt en werd in mijn geest gesteld voor de rechterstoel van die Hoge Majesteit. Zijn ogen waren als vuurvlammen; mijn consciëntie klaagde mij aan, want ik had alle geboden Gods overtreden en ook satan klaagde mij hij God aan en ik stond op die tijd alleen.

Doch daar trad Christus als een fiere Held op Zijn Vader toe en ging handelen uit Zijn arbeid op Golgotha. Hij had voor mij voldaan aan alle eisen van wet en recht. Satan vluchtte weg; de wet en mijn consciëntie waren volkomen bevredigd en God legde Zijn toorn af en sprak mij vrij van schuld en straf en ik ontving een genaderecht ten eeuwigen leven. O, hoe stond ik daar in gemeenschap met die Borg, Christus. Die liefde, die uit God straalde, is niet onder woorden te brengen. Hij sprak dat Hij niet meer op mij zou toornen tot in eeuwigheid. *De schuld Uws volks hebt G' uit Uw boek gedaan; ook ziet Gij geen van hunne zonden aan.*

Het is geweest of de hemel zich bewoog in blijdschap over één zondaar die zich had bekeerd. Ik heb hemelse muziek gehoord.

Daarna kwam ik weer tot de werkelijkheid: ik was een mens hier op aarde. Nadat ik alles aan mijn huisgenoten had verteld, hetgeen een diepe indruk op hen maakte, heb ik eerst naar hartelust gezongen Ps. 99 : 8: *Geeft dan eeuwig' eer, enz.*

Diezelfde avond was het huis vol met vrienden en familie. De dag daarop (zaterdag) heb ik bijna de gehele dag vermanend, vertroostend en opwekkend gesproken. Ik putte uit een onuitputtelijke bron en heb verstaan, dat eerder de stenen zouden spreken, dan dat geredde zondaars zwijgen zouden. Die nacht heb ik rustig geslapen.

's Morgens echter wakker wordend, werd ik direct bepaald bij mijn afkomst. Mijn vader een Amoret en mijn moeder een Hethietische; ik was walgelijk en verwerpelijk voor God wegens mijn afkomst. Maar nu had God mij van eeuwigheid liefgehad en mij getrokken met koorden van goedertierenheid. Voor zo iemand als ik was, had Christus geleden en gestreden en Zijn dierbaar hartebloed gestort op Golgotha's heuvel.

Toen ben ik gaan klagen: *Ik ben verlost, maar dat heeft Hem het leven gekost.* Doch, o wonder der liefde, Christus ging mij reinigen door Zijn bloed en Geest en dekken met het kleed van Zijn gerechtigheid.

Daarna kreeg ik Zijn duur gekochte gemeente, uit alle volken, natiën en talen te zien; een onafzienbare schare, die niemand tellen kon. Daar kreeg ook ik mijn eigen plaats als lidmaat van Christus en Zijn gemeente, om dat eeuwig te blijven. Ik was gekocht uit de mensen. Gezegend kruis, gezegend graf, maar meer: gezegend Hij, Die Zich gewillig overgaf aan kruis en graf voor mij. Wat een dure bruidsschat heeft Hij voor Zijn bruid betaald.

Ik heb weken lang in de zoetste gemeenschap met Hem mogen verkeren.

Nu en dan bemerkte ik wel, dat er nog meer was tot bevestiging van mijn deel aan Christus en ook werd mij dat wel door kinderen Gods verteld, doch thans was daar

geen plaats voor en behoefte toe. Alles overheersend was: Ik ben de Zijne en Hij is de mijne, dat was mijn leven. Ik had geen last van de wereld en van wereldse zaken; werken of varen konden we niet, want het was een buitengewoon strenge winter en de havens en rivieren lagen dichtgevroren. Zelfs op de biddag in maart, en dat in een kerk vol met mensen, zaten de ijsbloemen nog dik op de ramen. Eindelijk viel de dooi in en maakten ijsbrekers de rivieren en havens open.

's Maandags zou mijn broer, die in de haven overwinterd had, gaan varen en de haven openbreken. Ik heb hem aan boord gebracht en toen hij ging varen stond een massa mensen op de wal te kijken naar het breken van het ijs. Ik ben wat verderop gaan staan, om mijn broer nog met een armzwaai te kunnen groeten en toen ik op al die mensen zag, werd ik bedroefd; want ik zag dat zij zich vermaakten in het breken van het ijs en geen gedachten of behoeften hadden aan Die schoonste der mensenkinderen. Het breken van het ijs stond bij hen hoger dan Hij.

Een eind verder ben ik eenzaam tegen een boom gaan staan en sprak: *Ik ben, o Heer, een vreemdging hier beneên.*

Wat er toen gebeurde weet ik niet; ik zag opeens mijn broer en het schip niet meer; ik raakte mijn aanzijn hier kwijt. Ik werd opgetrokken in de staat der heerlijkheid en heb daar gehoord en gezien onuitsprekelijke dingen en heb aanschouwd de plaats die ik eens zou innemen en die Christus voor mij verworven had. Daarna zag ik Hem in mijn geest vóór mij staan, met de doornenkroon op en het spotkleed aan en Hij overhandigde mij de beker des lijdens en sprak: *zult gij Mij dan niet volgen?*

Ik heb gebedeld om Zijn genade en gevraagd Hem te mogen volgen uit ware dankbaarheid, waarheen Hij mij ook leiden zou, en Hij beloofde mij Zijn genade. Ik ben naar huis gegaan, hoe weet ik niet, want ik had bijna geen kracht om te lopen. 's Middags kon ik niet eten of drinken van aandoening. Ik heb die dag verder maar in een stoel gezeten, vervuld met: *Loof de Heere, mijne ziel en al wat binnen in mij is, Zijn Heilige naam.*

Hierna is er een tijd aangebroken van ongeveer zeven weken, dat ik dieper werd ingeleid in de verborgenheden van het Koninkrijk, wat ik echter niet allemaal kan beschrijven. Het blijkt achteraf, dat mijn vader beseftte dat ik voorbereid werd tot het predikambt. Met mijn moeder heeft hij er meermalen over gesproken, doch met mij geen woord en zelf dacht ik daar niet over. Ook vader heeft zijn strijd gehad, want een tijd lang heeft hij nog gedacht, dat ik zou gaan sterven, in plaats van prediken, want daar de hand Gods steeds op mij was, was ik soms te krachteloos om mijn werk te doen, hoewel ik een sterk man was. Wat ik moest doen, deed ik alleen door wilskracht.

Op een zondagavond, waarop ik onder de dienst des Woords zat, was het, dat ik mij zó geheel en al in Christus en Zijn arbeid vervat zag, als het reukwerk op het gouden reukaltaar. Op het altaar Jezus Christus ervoer ik in zulk een mate de heiligende en reinigende kracht, dat ik dacht zo de hemel in te gaan. Ik kon dat blijkbaar niet verwerken, want ik hen toen bewusteloos geraakt.

Bijkomende bemerkte ik, dat ze mijn gezicht aan het afwassen waren en mijn polsen nat maakten. Ze hebben een versje gezongen en wel: *O, onze God, o vast vertrouwen.* Tijdens dat zingen kwam ik pas goed bij.

De nacht hierop ging in mij werken, dat ik moest onderzoeken, wat God bedoelde. Want het drong tot mij door, dat ik over zaken sprak, waar ik anderen niet over hoorde spreken. Had God mij daarmee iets te zeggen?

Maandagmorgen zat ik nog geheel krachteloos op een bank en zag vader zijn tranen

wegvegen (hij dacht dat ik het niet zag) en ik gevoelde, dat hij vreesde dat ik zou gaan sterven. Ik vond dat zo erg, dat ik aan God vroeg: *O God! wat is Uw bedoeling met mij?*

Opeens ging voor mij als een nieuwe loopbaan open en ik kreeg te zien, hoe God aan Mozes bevel had gegeven voor elk vaderlijk huis een staf te nemen, naar het huis hunner vaderen, twaalf staven, en een ieders naam op zijn staf te schrijven. Doch Aärons naam moest op de staf van Levi geschreven worden en deze twaalf staven moesten in de tent der samenkomst, voor de ark des verbonds gelegd worden. En het geschiedde des anderen daags dat de staf van Aäron bloeide en amandelen droeg. God deed dit vanwege de murmeringen van de kinderen Israëls.

Hij bewees hier en gaf getuigenis, dat Zijn raad zou bestaan, want de staf van de man die Hij verkoren had, zou bloeien.

Ik verstond dit ook met betrekking op mijzelf, dat ik niet aan heengaan behoefde te denken. Tegen mijn vader heb ik dan ook gezegd, dat hij zijn tranen maar moest drogen en dat ik hem wel zou overleven. Het verdere van de week genoot ik een zeer grote vrede, rust en blijdschap. Ik kwam weer op krachten en kon mijn werk weer doen.

's Zondagsmorgens onder de prediking was mijn ziel als een gewaterde hof. Die middag heb ik uit de volheid van mijn gemoed over God en Zijn werken gesproken en anderen opgewekt dat Koninkrijk te zoeken. Nu lezen wij van Hiskia: Zie, in vrede is mij de bitterheid bitter geweest. Dat heb ik diezelfde avond ook gezegd. Want 's middags, onder het gebed voor de kerkdienst, klonk als een donderslag door mijn ziel: *Vreest gij ook God niet, daar gij in hetzelfde oordeel zijt?*

Mijn zeggen was toen: Maar God, ik ben toch van het oordeel verlost; Gij hebt toch mijn ziel gered, mijn tranen willen drogen?

Toen was het: "O, land, land, land, hoort des Heeren Woord, Mijn volk heeft twee boosheden gedaan: Mij, de springader des levende waters, hebben zij verlaten, om zichzelf bakken uit te houwen, gebroken bakken, die geen water houden."

Ik werd in mijn geest in *de Ridderzaal in Den Haag* geplaatst. Waar eerst de Statenbijbel als grondslag van alle wetgeving had gelegen, daar, daar troonde nu het beest, opgekomen uit de aarde, dat is uit de aardsghezindheid. De Statenbijbel was als een museumstuk opgeborgen.

Toen ben ik erg geschrokken, want in onze hedendaagse regering gold: zoveel stemmen, zoveel macht. Christus, Mohammed, Boedha, Satan enz. hebben gelijke rechten. Wij zijn geen christelijke maar een *neutrale staat*.

Nu waren er leden van de Tweede Kamer, die ik kende als kinderen Gods; toch stonden zij in het Hemelhof met hun partij gelijk met de communisten, want wij hebben een revolutionaire grondwet, waar God niet mee deelt. *De breuk van de dochter Sions was zo groot als de zee, wie kon haar helen?*

Toen was het: *Mensenkind, ik zal u grotere gruwelen doen zien dan deze*. Toen zag ik in mijn geest *kerkelijk Nederland met haar diverse kerken, scholen, instellingen* enz., en zoals de punten van de torens naar de hemel staken, zo was het: Blijft u maar in de hemel, wij zullen het hier wel uitzoeken.

Alles lag onder het oordeel Gods. Nog eens was het: *Mensenkind, Ik zal u grotere gruwelen doen zien dan deze*.

Ik zag Gods volk, uitverkoren van vóór de grondlegging der wereld, geroepen, gerechtvaardigd, Christus ingelijfd, - ieder lopend voor zijn eigen huis, terwijl het huis

Gods woest lag; in hoogmoed, omdat zij Gods geliefden waren, en dat terwijl God de hoovaardij altijd had gehaat en ze waren als dronkaards die zichzelf door hun eigen uitbraaksel bevuild hadden.

In mij is toen de toorn van God als een vuur gaan branden. Mijn zeggen was toen: God, ik kan toch niet helpen, dat het zo is; ik heb me nooit ingelaten met politiek en ook niet met kerkzaken; en nadat U mij te sterk bent geworden, heb ik nooit iets hoger gehad dan: dat ik U kenne!

Maar dat hielp niets, want ik kreeg te zien: Ik was Nederlander; ik was een kerkelijk mens met een gedoopt voorhoofd, die dikwijls deelgenomen had aan het Heilig Avondmaal, en ik was lidmaat van Christus in deze gewesten. De heler was net als de steler.

Toen is het geweest, dat God me gevangen zette als tussen hoge muren, waar ik niet uit kon en sprak: *Gij zult de schuld uws volks dragen*. Het was of Hij heenging, lachend en spottend om het vergaan van mijn ijdele hoop, dat anderen het zouden hebben gedaan en niet ik. Ik was als een gebroken man, die niet wist, wat te beginnen. Ik heb na afloop van de dienst niets gezegd dan: *De breuk van de dochter Sions is zo groot als de zee, wie kan haar helen?*

Ik heb die avond als een wezenloos mens tot in de nacht zitten jammeren, want alle toegang tot God was afgesloten. Tenslotte ben ik van uitputting in slaap gevallen. Zodra ik wakker werd greep de ellende me weer aan. Het was voor me een wonder, dat het zeewater niet over heel Nederland was gespoeld. Alles was nog als altijd en ik ben toen op mijn knieën gegaan, om God daarvoor te bedanken en om in gebed en smeking mijn hart uit te storten; maar de toegang was gesloten en bleef gesloten. Ik stond alleen en had het doodsbenauwd. Wat moest ik beginnen? Moest ik als al het huisraad van Tobia buiten de kamer werpen? Maar ik werd verhinderd door dit woord: Die man zal niet bewilligen, ofschoon gij het geschenk vergroot. Wat moest ik dán doen?

Dan was het wellicht het beste naar Den Haag te gaan en bij H.M. de Koningin en bij het Ministerie de rechten van Koning Jezus op te eisen, en als het werd geweigerd, vuur van de hemel te bidden, want zó kon het onmogelijk blijven.

Maar weer was het: *Die man zal niet bewilligen, ofschoon ge het geschenk vergroot*.

Ik lag niet meer, door de macht van satan, die al zijn helse listen aanwendde, om mij tegen God op te zetten, maar ook om God tegen mij op te zetten in: *Laat hem tot de gerechtigheid niet komen*.

Toen ben ik ten einde raad naar onze oude leraar gegaan, die me met grote hartelijkheid en liefde ontving en me eerst helemaal liet uitpraten. Toen was zijn antwoord: Is je vader ook zo?

Hij noemde ook verschillende bekeerde mensen op en zei: Heb je die ook weleens deze dingen horen vertellen?

Ik moest zeggen: neen. Toen was zijn woord: Kind, luister nu eens. Daar God Zelf de zaken, zoals ze in ons vaderland zijn, bij je heeft thuisgebracht en Zijn woord was: *Gij zult de schuld uw volks dragen*, bedoelt Hij dan niet dit: Pak die hele zaak op, draag die en wees daarmee in nood bij Mij, al schijnt geen zon, al licht geen maan, al is alle toegang afgesloten. Jeremia noemde dat: *Ik ben door Uwe hand alléén gezet*.

Toen ging me enig licht op. Ik ben van mijn stoel opgestaan en zei: Als het dan zo is: *God, hier hebt U me; doet U maar met me, ik onderwerp me aan U*.

Dat gaf rust. Ja, de onderwerping geeft rust. Ik heb me toen voorgenomen om genade te zoeken en af te bedelen; om te dragen, al was het tot mijn dood.

Dat heeft vier weken geduurd. Als het avond was, zei ik: Ach, dat het morgen ware. Voor mij zijn die vier weken als vier jaren geweest, vol jammeren ellende. Bij onze leraar kon ik terecht met alles wat zich voordeed. Maar als ik eens 'n keer met anderen sprak, gevoelde ik, dat ze me niet verstonden.

Meestal kreeg ik ongeveer dit ten antwoord: Ja, als je daar inkomt, man: de breuk! het is verschrikkelijk; je kunt niet begrijpen, dat God dat verdraagt. Ze bedoelden dan, dat de wereld het had gedaan, b.v. voetballers; of: de communisten, de socialisten enz.; of: de Nederlandse Hervormde Kerk of de Gereformeerde Kerk in afwijkingen in leer en leven enz.

Maar ik gevoelde: zodoende blijven jullie buiten schot als 'de goeie mensen'.

Ook waren er, die de breuk wel zagen, **maar die er nooit onder bearbeid waren.**

Dat benauwde me dikwijls nog meer; want die waren bezet met verbeteringswerk, of ijverden b.v. voor een politieke partij, kerken of goede scholen.

Dan bemerkte ik, dat ze wel de kwade vruchten zagen en die wilden verbeteren, maar niet zagen, dat de boom verdorven was van de wortel af aan en dat alleen en alléén God de zaak kon ordenen. Want al wat gedaan was door mensen, al was het ook met de beste bedoelingen, had gefaald.

Zo ging ik als een eenzame over de wereld. Er was een breuk tussen God en mij. Wat drukte me dat loodzwaar. Doorgaans was het of er een vuur in mijn boezem brandde van Gods toorn en gramschap.

Op een nacht zag ik niets dan een stikdonkere duisternis en daar moest wel het einde van zijn: eeuwige duisternis. Maar - o wonderlijke zaak!

En daar was het voor mij of er Iemand voor mij uitging en zong: "Als ik wandel in het midden der benauwdheid maakt Gij mij levend; Uwe hand strekt Gij uit tegen de toorn mijner vijanden en Uwe rechterhand behoudt mij."

Alles in mij zei toen: *Dat is de stem mijns Liefste.*

Toen heb ik geloofd dat, omdat Hij voorgegaan is, er ook uitkomst aan verbonden was. Korte tijd daarna was het Hemelvaartsdag. Ik ging 's morgens naar de kerk en moest voorbij het gebouw van de Hervormde Kerk. De dienst was daar reeds begonnen en men zong Psalm 68 : 9 en 10.

Toen ben ik op de stenen trappen van de kerk gaan zitten en klaagde: Huurlingen mijns Vaders hebben overvloed en ik verga van honger. Vreemden hadden hun thuis in de kerk bij Moeder. Maar ik, als kind, stond buiten de deur als een wees, een verstotene.

Tenslotte ben ik maar verder gegaan, en juist toen ik bij onze kerk aan kwam wankelen, kwam onze leraar naar buiten, vatte me bij de schouders en zei: Houdt u kloekelijk. Houdt moed. Hij zal het toch zó goed met je maken; *we zijn Immers kinderen, geteeld uit de huwelijksvereniging met Koning Jezus!*

Ik stond verbaasd, want ik begreep, dat hij van al mijn omstandigheden wist en meeleeftde.

Diezelfde middag is de **toorn van God over Nederland** in me gaan werken, dat ik als een worm over de grond gekropen heb, niet mijn zakdoek in mijn mond om het jammeren en kermen te snikken. Mijn ingewanden werden als een zeem uitgewrongen. *O, ingewand, o, wanden mijns harten!* Toen was Gods Woord tot mij: Als die dag ging aanbreken, waarover Hij had uitgeroepen, dan zou een ieder Nederlander zijn als ik.

Ik heb toen verstaan, hoe de profeet Jeremia geweesl moet zijn, toen hij zei: Het is een krankheid die ik wel dragen kan, maar ook, hoe hij de dag zijner geboorte

vervloekte (Jeremia 20 : 14-18).

De nood is zo hoog gerezen, dat ik dacht te sterven. Maar toen heb ik een weinig aanraking mogen hebben met het Hoofd der kerk, Die in ons natuur was gekomen en het had uitgebracht tot overwinning. Daardoor werd de doodsbenauwdheid afgebroken, maar naar mijn lichaam gevoelde ik me een wrak. En tot in het diepst van mijn ziel is toen gaan doordringen: *Bid niet voor dit volk en hef geen geschrei noch gebed voor hen op, en hoop Mij niet aan; want Ik zal u niet horen.*

Maar wat moest ik dán doen?

Dikwijls gevoelde ik, dat *ik meer aan de zijde van ons volk stond dan aan Gods zijde.*

Daarna is er een vreselijke nacht voor me aangebroken. Gods hete toorn brandde zo hevig in mij, dat ik, hoe eigenaardig het ook moge klinken, een onlesbare dorst had; hoeveel water ik echter dronk, het bracht geen verkwikking. Toen ben ik er bij bepaald, dat God ons Zijn Woord had gegeven als enig richtsnoer en einde van alle tegenspraak; maar dat aan het eind van de achttiende eeuw vanuit Frankrijk de revolutie was overgeslagen naar ons land en een nieuwe godsdienst was ingevoerd n.l. de godsdienst van de Rede - het menselijk verstand - ofwel het Rationalisme. In de grootste kathedraal van Parijs, de Notre Dame, werd een schone vrouw, een toneelspeelster, gekleed in een hemelsblauwe mantel en gekroond met een eikenbladkrans, met statie binnengedragen, als symbool van de schoonheid van de menselijke rede. Men brandde wierook ter harer eer en er werden vrijheidsliederen gezongen, want nu kwam een nieuwe tijd. In het paradijs nam de mens het leven in eigen hand, en deze afval van God werd hier op een verheven wijze gehuldigd.

Wat toen in Parijs is gebeurd, heeft dermate grote gevolgen gehad, dat de gehele wereld, ook *Nederland, sinds 1795* met die erfenis belast is. Die geest is als een zuurdeeg, dat afleg heeft doortrokken: kinderen, jeugd, volwassenen, ouden van dagen, laag van staat of hoog, met eer bekroond, en het spreekt zich uit op alle terreinen des levens; het is zelfs zo ingeburgerd, dat we het bijna niet meer horen; men hoort allerwegen: 'Mijn inzicht, mijn principe, ik zie het zo en zo is het, dat kan niet anders'. Gods Woord is verworpen en men eert het schepsel boven de Schepper, Die te prijzen is in der eeuwigheid.

Nu het Woord niet meer als het Woord van God geldt, dat wij ons moeten onderwerpen, maar eigen inzichten gelden, zo is het voor de hand liggend, dat er als een Babylonische spraakverwarring is. Ieder wil gelijk hebben. Men wil zelf een heilsstaat oprichten en het ware heil, door Christus verworven in leven, lijden, sterven en gehoorzaamheid, wordt verworpen. Nu is het in het Hemelhof bekend, dat men hier op aarde dat Hemelse Geschenk, Gods enige en geliefde Zoon eenvoudigweg niet wenste. Daarom was het: Toorn over dat volk! Ik heb daar die nacht leren zwijgen. Ik heb 'neen' moeten zeggen op dat woord: 'Is God onrechtvaardig, als Hij toorn over ons brengt?'

Wij zijn Gods gramschap dubbel waardig. Vier weken ben ik als de gevangene geweest onder Gods Majesteit. Als ik terug zie, begrijp ik niet dat ik er doorgekomen ben. Waarlijk, ik ben er door verborgen ondersteuning doorgeholpen, anders was het niet mogelijk geweest.

Op een zaterdagavond gebeurde het, dat ik op mijn knieën lag en dat ik opeens een ongewone ruimte en vrijmoedigheid kreeg om mijn hart uit te storten. Ik werd het zó met God eens, dat ik belijdenis heb gedaan van mijn zonden en de misdaden van mijn volk. En, o, heugelijk, onuitsprekelijk moment: daar werd Christus mijn Voorspraak bij de Vader. In 1 Johannes 2 lezen we: 'En indien iemand gezondigd heeft, wij

hebben een Voorspraak bij den Vader, Jezus Christus, den Rechtvaardige; en Hij is een verzoening voor onze zonden; en niet alleen voor de onze, maar ook voor de zonden der gehele wereld.'

Toen legde God Zijn toorn af en ik genoot weer Zijn vriendelijk aangezicht in Jezus Christus. Toen sprak Hij: 'Gewisselijk, de Heere HEERE zal geen ding doen, tenzij Hij Zijn verborgenheid aan Zijn knechten, de profeten, geopenbaard hebbe' (Amos 3 : 7).

Ik zag dat ons vaderland gelijk een rijp korenveld was, en Gods woord was: *Slaat de sikkel aan, want de oogst is rijp geworden.*

Ik begreep: Dat is het einde van Nederland. Ik moest bekennen, dat (tot rechtvaardig was, maar ik kon de ondergang van mijn volk niet aanschouwen. Het was voor me, of ik tussen de levenden en de doden stond. Aäron nam op Mozes' bevel een wierookvat. Maar ik, wat moest ik beginnen? Alles was verzonddigd, wij hadden geen rechten, geen aanspraak op barmhartigheid. Dat was dus een afgedane zaak.

Maar, daar alles ontviel, bleef **Gods Verbond** over en daar ben ik op gaan pleiten, zeggende: *Wat zult Gij dan met Uw grote Naam doen. Zult Gij dan ganselijk een voleinding maken? Dat kán toch niet. Dat duldt Uw glorie niet!*

Toen ben ik tweemaal beantwoord. 'Ik heb uw aangezicht aangenomen in deze zaak' en: 'Ik zal u uw bede geven.'

Toen heb ik, terwijl alles zwart was van het oordeel Gods, de aangezichten der mensen betrokken waren als een pot en men ten einde raad was van ellende, het wederkeren naar God gezien **en ik heb een nieuw Holland zien verrijzen, waar recht en gerechtigheid woonden en Gods Woord weer de plaats innam, zoals God het wil in staat, kerk en maatschappij.**

Ik ben vervuld geworden met een onuitsprekelijke blijdschap. God weer terug in Holland; Christus' Koninklijk ambt hersteld; ons volk weer één, de kerk één! Ik ben van blijdschap en zielevreugd als weggezonden en heb daarna nog kort geslapen.

Toen ik wakker werd beefde ik over mijn gehele lichaam. Daniël zegt: *Toen was ik enige dagen krank.* Maar ik wilde naar de kerk. Moeder heeft me geholpen met aankleden, want dat kon ik niet alleen. Toen ben ik langzaam naar de kerk gaan wandelen. Hier eens rustend, daar eens zittend, ben ik er tenslotte gekomen. Onder de dienst des Woords was ik één en al verbazing. Hoe ellendig had ik die vier weken doorgebracht en nu zó! O, Goddelijke liefde! Ik zat daar niet neer als een verstotene, maar als een levend lidmaat van Christus' kerk en die dat eeuwig zou blijven!

Toen gebeurde er dit: Jehovah's wraakzwaard was boven me; maar daar vloeide niets af dan liefde en God ging bevestigen met een eed, dat Hij nooit meer op mij zou toornen noch schelden. De Koning omhelsde me in Zijn zondaarsliefde. En de Heilige Geest lispelde in me: *De heiligheid is Uwen huize sierlijk, Heere, tot lange dagen.*

O, wat was de hemel nabij! Tussen Schepper en schepsel was volkomen vlakke. Na afloop van de dienst ben ik bij onze geliefde leraar in huis gekomen en heb gepraat, gebeden, gezongen en gedankt. Ik moest mijn geest luchten.

's Middags ben ik overgebleven bij een kind Gods, dat bij de kerk woonde. Toen er gegeten moest worden, vraagde ze of ik wilde bidden. Ik weet nog hoe ik begon:

*Wij danken U, barmhartig God;
Beschikker van ons deel en lot;
Voor Uwe goede en trouwe wacht;
Ons weer betoond in deze nacht.*

Steeds kwam terug: Hoe ben ik die vier weken doorgekomen!

We hebben die middag doorgebracht met spreken over God en Zijn werken; ik was zo overvol, dat ik soms luidkeels ging zingen en dan deden ze allen mee. Toen het tijd werd om naar de kerk te gaan, om Gods Woord te gaan horen, waren ze allen wat bezorgd over me. Maar zodra ik in de kerk zat, was het voor me of ik als een hulpeloos wicht neergelegd werd voor Gods Aangezicht en ik verstond, dat, als eeuwige liefde zich niet over mij ontfermde, ik moest verkommeren. Alle blijdschap was weg. Ik heb me 's avonds als een klein kind in slaap gehuild.

's Morgens heb ik me gewassen en met grote moeite gekleed; en toen kwam de herinnering terug aan de vier bange weken die achter mij lagen. Ik had nu weer vrede met God door de voorspraak van Jezus Christus.

Ik ben opgestaan en van verwondering om de tafel gaan lopen.

Toen openbaarde Zich God Drieënig.

Ik ben met mijn handen boven mijn hoofd gaan lopen in aanbidding. Ik wist niet, Wie ik het meest liefhad, de Vader, de Zoon of de Heilige Geest. Vader, Zoon en Heilige Geest hadden mij van eeuwigheid liefgehad. Ik ben daar mezelf in een Drieënig God verloren. In de grootste majestueusheid daalde Hij, Die onuitsprekelijk is, af en ik werd geheel vervuld, in me, om me, boven me, onder me: *God, te prijzen tot in eeuwigheid.*

Toen sprak de Vader: *Wetende, dat gij niet door vergankelijke dingen, zilver of goud, verlost zijt uit uwe ijdele wandeling, die u van de vaderen overgeleverd is; maar door het dierbaar bloed van Christus, als van een onbestraffelijk en onbevlekt Lam.*

Toen sprak de Zoon: *De genade des Heiligen Geestes zij met u. Amen.*

En de Heilige Geest ging de zegels en stempels op mijn ziel drukken. Alles in me sprak zich uit: *Abba! Lieve Vader!* En Gods Geest getuigde met mijn geest, dat ik kind was en erfgenaam des eeuwigen levens.

O, Onuitsprekelijke blijdschap! Ik heb als een klein kind lopen huppelen van zielevreugd. Ook ik heb verstaan: De Heilige Geest had woning bij mij gemaakt en Christus medegebracht.

Nu was Christus in me, maar ook de Vader, en ik was een woonstede Gods in de Geest. God Drieënig was de inwonende. O, Onbegrijpelijk!

Maar het geloof zegt: Amen, het is alzo.

Ook is de Heilige Geest de Verzegelaar, maar Hij is ook Zelf het Zegel. Ik was dronken van de liefde van een Drieënig God.

Toen ben ik naar mijn geliefde leraar gegaan, om mijn geest te luchten en hem ook hartelijk dank te zeggen voor al de herderlijke zorg. We hebben, met nog enkele vrienden, ons die morgen in God verblijd en hebben Gode lof gezongen en een voorsmaak genoten van het hemelleven.

Het was de wens van mijn leraar dat ik hem 's middags naar Schiedam zou vergezellen, waar hij 's avonds moest prediken. Onderweg vroeg ik hem: Is nu alles goed?; want ik bemerk dat er nog een leegte bij me is.

Op deze vraag gaf hij geen rechtstreeks antwoord, maar sprak alleen: God is toch je Vader geworden in Christus, ga nu maar met al je belangen door Christus tot Hem, want Hij zal je in al je behoeften beantwoorden.

De verdere middag was wel aangenaam, doch telkens kwam die leegte boven, die ik echter niet kon verklaren.

Toen ik 's avonds thuis kwam en te bed lag, heb ik mij, hoe vreemd het ook moge

schijnen, in slaap geweest. Ik kon het niet helpen, al leek het ondankbaarheid vanwege de weldaden door God aan mij bewezen.

De woensdag daarop ben ik 's avonds naar de kerk gegaan. Het was mij wonderlijk te moede, want steeds was er die grote leegte; en toch was het bij ogenblikken of God mijn eigen werk in mij kwam aanschouwen; dan moest ik mij, als ik liep, ergens aan vasthouden, anders zou ik van andoening zijn neergevallen. O, gezegend werk van Gods genade, waarin Hij Zelf Zich verlustigt.

Donderdagmiddag kwam vader thuis met een boodschap van de monteur of ik, in verband met een reparatie aan de motor, even wilde komen om het één en ander te bespreken. Nadat de zaak afgehandeld was, kon ik niet nalaten om in plaats van naar huis, nog even bij kennissen aan te gaan om over God en Zijn werken te spreken. Ik was daar nog maar even, of het huis liep vol met vrienden en kennissen.

Daar is tot 's avonds gesproken over God en Zijn werken. Nu geschiedt er niets buiten de voorzienigheid Gods. In de loop van de avond is het zo hard gaan regenen, dat ik niet naar huis kon en 's nachts bij mijn kennissen heb overnachtten.

Nauwelijks was ik op mijn slaapkamer of ik werd ingesloten in het heilig duister en toen is God met mij gaan handelen uit Zijn Verbond Hij liet mij zien, dat Hij mij had uitverkoren van voor de grondlegging, der wereld en dat Hij mij aan Zijn Zoon had gegeven, Die op Zich genomen had om voor mijn zonden te betalen en een eeuwige gerechtigheid te verwerven. En dat de Heilige Geest op Zich genomen had om mij hier in de tijd te trekken en te bewerken, om de weldaden van Christus aan mij toe te passen. Toen is God mij krachtens Zijn Verbond Vaderlijk gaan zegenen. Ik was ingezet in Zijn Koninkrijk en was tot een zegen. Hier gold voor mij: *Die al tezamen tweelingen voortbrengen, en geen onder hen is zonder jongen.*

Ook opende God mij die nieuwe staat, waarin ik was in Christus, en de heerlijkheid in Christus: het rijk der genade van toebrenging in noden en behoeften; en dat daarin was: onderscheiding der geesten; genezing op het gebed; en als het nodig zou zijn, zelfs het spreken in vreemde talen, zoals de Geest die geeft uit te spreken.

Verder was Zijn woord tot mij: Ik heb u kennis gegeven om te onderscheiden tussen goed en kwaad, en ook: "Mij aangaande, dit is Mijn Verbond met hen, zegt de HEERE, Mijn Geest, Die op u is, en Mijn woorden, die Ik in uw mond gelegd heb, die zullen van uw mond niet wijken, noch van de mond van uw zaad, noch van de mond van het zaad uws zaads, zegt de HEERE, van nu aan tot in eeuwigheid toe" (Jesaja 59 : 21).

O, heerlijke en verheven zaken; ik heb me verbaasd en verwonderd vanwege de gedachten Gods, en dat over zo één als ik ben; van natuur een grote boze vijand van God, mijn Schepper en Weldoener.

's Morgens kreeg ik een groot verlangen om naar onze voorganger te gaan. Toen ik erheen ging, zat hij in het catechisatielokaal al op me te wachten, en het eerste wat hij vroeg was: je hebt toch, hoop ik, tegen niemand verteld, wat je vannacht ervaren hebt? Ik heb deze vraag ontkennend kunnen beantwoorden en zijn antwoord was: Gelukkig, vertel nu maar alles, zonder iets achter te houden.

Ik vertelde hem alles, en begreep dat hij het al wist, want hij zei: Ik heb vannacht gemerkt wat er plaats had, en nu was ik in spanning of je over die zegeningen met anderen gesproken zou hebben. Ik zal het niet verder vertellen, want die zegeningen zijn voor jou bestemd; doch het geloof is een genade die beproefd wordt en God zal dat zeker Zelf uitwerken, maar dat zal gaan in een weg van strijd en lijden. Spreek er dus niet verder over, laat God het Zelf uitwerken en bevestigen.

Ik dacht even na en heb hem toen hartelijk bedankt voor zijn herderlijke zorg.

Vrijdag en zaterdag heb ik in Gods liefde mogen dolen, en op de catechisatie komend, vroeg ik of allen Psalm 18 vers 1, met voorvers, met mij wilden zingen, t.w.

*Nu zal mijn ziel, nu zullen al mijn zinnen,
O, God, mijn Sterkt', U hartelijk beminnen, enz.*

Ik moest mijn geest wat luchten.

Zondagmorgen in de kerk, overviel mij zo'n heimwee naar God, dat ik het niet onder woorden kon brengen. Thuiskomend, ben ik direct naar boven gegaan, om alleen te kunnen zijn. Ik ben daar op mijn knieën gevallen, doch eer ik iets kon zeggen, was er zo'n majesteit en heerlijkheid Gods over mij, dat het was, of alles verlicht werd door Gods tegenwoordigheid.

Ik werd voor die Majesteit gesteld in Christus, gedekt met de reine hoed van Christus' genade en gekleed met de mantel van Christus' gerechtigheid. En Hij sprak tot mij: "Ik heb u getrouwd. Want bergen zullen wijken en heuvelen wankelen; maar Mijne goedertierenheid zal van u niet wijken en het verbond Mijns vredes zal niet wankelen zegt de HEERE, Uw Ontfermer" (Jes. 54 : 10).

Ook gaf hij mij hier een Bijbelse naam.

Hij nam ook wat Hijzelf door Zijn Geest in mij gewerkt had, en borg dat in Zijn troon, zeggende: *Uw leven is met Christus verborgen in God* (Kolossensen 3 : 3).

En gelijk een vriend in hartelijkheid en liefde afscheid neemt van een vriend, was het: "De handen van Zerubbábel hebben dit huis gegrondvest, Zijn handen zullen het ook voleinden."

Ik dacht dat ik zou sterven van Zijn onuitsprekelijke liefde; hoe kon ik God dankbaarheid bewijzen, hoe kon Hij door mij geprezen worden op de wijze die Hem toekomt! Maar toen was Jezus' woord: *Gij dan bidt aldus: Onze Vader*, enz. (Matth. 6 : 9-13).

Ik bad dit allervolmaakste gebed, en daarop sprak de Heilige Geest: *Amen!*

Tot mijn verwondering verstond ik, dat ik hier met al de weldaden weer in de Oorsprong was geëindigd. Dat werk was één afgerond geheel. Uit Hem, door Hem en tot Hem zijn alle dingen. Alles wat tot bevestiging van mijn aandeel in Christus nodig was, was in mij gewrocht. Als er iemand tegen mij had gezegd, dat er nog meer nodig was, dan had ik vanwege de verzekering die in mij was, dat ontkend.

's Middags ging ik naar onze geliefde voorganger en heb hem alles verteld.

Toen ik uitgesproken was, zei hij tot mij: Nu kind, dat rust; maar ik raad je aan, houdt de naam die God je gegeven heeft voor jezelf en praat er met niemand over, zelfs niet met je vrienden, want wij zijn hier op 's vijands bodem. De inhoud en betekenis van die naam zal door God Zelf in je leven uitgewerkt worden, doch het zal door strijd en duisternis, ja, als door het onmogelijke heengaan; om te 'vervolgen de Heere te kennen', in verzekering van ons kindschap, hoe Hij ons kent en gadeslaat.

Daarna is er een tijd aangebroken van de zoetste gemeenschap met mijn Schepper. Voor Hem en voor mijn naaste wenste ik te leven; en velen die geestelijke belangen hadden en met raadsels en problemen zaten, of in duisternis verkeerden, zochten mij op en dan spraken wij met elkaar over God en Zijn werken; ik mocht velen tot een hand en voet zijn en zo groeide er een band van liefde.

Zo wenste ik mijn leven door te brengen tot eer van God en tot heil van mijn naaste.

Doch de mens wikt en God beschikt en alles is anders gegaan dan ik gedacht had.

ROEPING TOT LERAAR

Op een avond toen ik mijn gehele hart in gebed had uitgesproken en met *Amen!* had beëindigd, bleef ik nog op mijn knieën liggen, want ik gevoelde toenadering van mijn Schepper.

Toen gebeurde dit: Ik zag in mijn geest het kerkgebouw in Schiedam waar ik weleens een keer geweest was. Ik zag de oude man, die daar 's zondags een predicatie las, evenals de mensen, die naar hem zaten te luisteren. En met kracht kwam dit woord in mijn hart. Wij zijn als schapen die geen herder hebben; en ook dit: *Kom over en help ons.*

Ik schrok zo, dat ik uitriep: Maar God, is er dan niemand anders, die dat doen kan? Ik, een schippersjongen van een dorp, moest ik naar een stad, en dat om de plaats van die oude man in te nemen en te gaan lezen?

Doch God legde beslag op mij; ik was Zijn schepsel en was gekocht door het bloed van Christus en betaald door Zijn dood. Hij vroeg mij, of Hij dan geen recht op mij had om met mij te doen zoals Hij wilde.

Ik moest toestemmen, maar zei toch, dat ik dat niet kon doen en niet wilde doen.

Wat is toch een mens bij alle genade; terwijl ik nog niet eens verstond wat God bedoelde en met mij voorhad.

Ik probeerde te slapen, maar dat was onmogelijk; tenslotte besloot ik maar te doen of er niets was voorgevallen en in de komende dagen alles te vergeten; doch door dit alles durfde ik ook bijna niet meer te bidden.

O, wat was ik toch ellendig. Dat heeft geduurd tot ik op een zekere zaterdagavond op de catechisatie was. Ds. Bogaard haalde aan hoe hij 's middags in Schiedam had gepreekt en ik voelde mij vuurrood worden en begon te beven, zodat hij vroeg of ik wat mankeerde.

Maar, dom genoeg, ik wilde het niet zeggen.

Na de catechisatie zei hij tot mij: *Zó* laat ik je niet gaan; je moet mij zeggen wat er aan de hand is.

Noodgedwongen heb ik hem alles verteld. Zijn enig antwoord was: zo, loop je daarmee; dat zijn geheel persoonlijke zaken tussen God en jou; daar lig ik buiten, dit had ik niet gedacht.

Later heb ik begrepen dat hij gehoopt had, dat ik ouderling bij hem zou worden, maar dat heeft niet zo mogen zijn.

Toen zijn er enige weken gekomen, dat ik wel drie of vier maal per dag anders gesteld was. Soms was er een ontzettende tegenstand tegen God, dan onderwerping, dan weer eens was ik bedroefd dat ik zo was, of er was een verschrikkelijke vijandschap. Ik begreep wel dat dit niet zo kon blijven, maar hoe er verandering moest komen wist ik niet. Doch God greep hier Zelf in. Als ik wilde bidden, was het, of ik tegen een muur sprak. Wel probeerde ik door te dringen en enige verademing te zoeken in gebed, maar de toegang was afgesloten; er kwam geen zucht door en het werd een onhoudbare toestand.

Op een avond heb ik een tijdlang op mijn knieën gelegen, maar alles was vruchteloos en ik kreeg geen toegang tot God. Zeer bedroefd ben ik gaan liggen en ik heb mijn tranen de vrije loop gelaten; tenslotte viel ik in slaap en werd bitter-wenende waker. Toen sprak God tot mij: *Betaal de Allerhoogste uw geloften*, en ik werd herinnerd aan

wat ik vijf jaren geleden gezegd had, toen ik had mogen ervaren dat ik nog zalig kon worden, nl: "God, bent U zo'n liefderijke Majesteit; al is er geen hemel tot beloning en geen hel tot straf; Gij zijt waardig om gediend te worden; hier, bezit U mij met ziel en lichaam en doet U met mij hetgeen U welbehagelijk is en heers Gij over mij."

Ik zag er de billijkheid van in, dat God vroeg: betaal de Allerhoogste uw geloften. Daarom ben Ik gaan vragen: O God, dood mijn natuur toch en verbreek alle vijandschap.

Het heeft Hem in Zijn grote barmhartigheid behaagd, dat inderdaad te doen. Ik zag dat ik bemind was van voor de grondlegging der wereld, uitverkoren in onderscheiding van zovelen; en dat, toen de tijd daar was van Gods eeuwig welbehagen, Hij mij was komen roepen en trekken, en ik was wedergeboren, vernieuwd en geheiligd in Christus. Ik was gekocht, niet door goud of zilver, maar door het dierbare bloed van Jezus Christus en alzo God tot een eigendom gemaakt.

Onder die onbegrijpelijke liefde is alle tegenstand vernietigd, zoals sneeuw voor de zon en was voor het vuur smelt. Toen ik 's avonds alleen was, heb ik moeten bekennen: *Hij is de Heere; Hij doe wat goed is in Zijn ogen.*

Zodra ik deze woorden had uitgesproken, was Christus daar als Hoofd van Zijn gemeente en Hij gaf mij Zijn Woord en sacramenten en sprak: *Zie, welk een liefde Ik tot u heb, dit is u toebetrouwd.*

In mij ging een onuitsprekelijke liefde werken voor Christus en Zijn Koninkrijk; ik had direct wel naar Schiedam willen gaan om te spreken van die eeuwige liefde Gods in Christus.

Toen dit alles plaats had lagen wij met ons schip in Velsen bij IJmuiden. Vrijdagavond kwamen wij thuis en mijn eerste gang was naar onze geliefde leraar ds. Bogaard. Hij was echter niet thuis, maar zat in de consistorie van de kerk op mij te wachten.

Zodra ik binnenkwam vroeg hij mij, hem alles te vertellen wat ik op mijn hart had. Met zijn zakdoek voor zijn gelaat hoorde hij mij aan, zodat ik z'n reacties niet kon waarnemen. Toen ik uitgesproken was, bleef hij nog een poos zo zitten en sprak tenslotte: "Hier heb je mijn broederhand; we zullen wel zien hoe alles verloopt; alleen één raad geef ik je, spreek er met anderen niet over; ook niet met je ouders; laat ons zien wat God doet."

De zaak liep dus wéér anders dan ik gedacht had. Wel dacht ik, als ds. Bogaard net zo zou gesteld zijn als ik, dan zou hij mij de volgende zondag al in Schiedam hebben laten preken. Doch bij hem was de voorzichtigheid der heiligen. Later heb ik dat beter ingezien.

In de weken die nu kwamen, was ik als een knecht, die ziet op de hand van zijn heer en mals een dienstmaagd, die haar ogen slaat op de hand van haar vrouw. Soms had ik strijd en dan weer een zoete rust, tot onverwachts God mij voor zijn dienst kwam opeisen.

Ik moest het varen en mijn dagelijks beroep als schipper loslaten. Weer nieuwe strijd. O, wat heb ik het benauwd gehad, ja, doodsangsten heb ik uitgestaan. Er moest gebeuren wat niet gebeuren kon.

Teneinde raad besloot ik naar Amerika te vluchten. Ik had nog wat geld, dus die reis kon ik wel bekostigen. Als schipper had ik wel een paspoort voor België, Frankrijk en Duitsland, maar dat vond ik te dicht in de buurt, niemand mocht weten waar ik heen-gegaan was. Ik heb eerst nog een brief geschreven en die in mijn boekenkast gelegd. Vader of moeder zouden die wel vinden, dan wisten ze tenminste dat ik geen ongeluk

had gehad. Juist toen ik alles kant en klaar had gemaakt voor de reis en alleen nog naar de fotograaf moest om pasfoto's te laten maken, kwam ik vader tegen. Hij hield mij aan en vroeg waar ik toch geweest was. Hij was al een tijd aan het zoeken, want, zei hij: wij moeten rails en kipkarren laden voor De Wacht, voorbij 's Gravendeel, waar de dijk verzwaard moet worden.

Mijn vlucht naar Amerika liep zodoende in de war; we moesten aan het werk, maar o! wat was het mij bang! Duizend zorgen, duizend doden.

Het is toch zo'n kwaad werk om tegen God te strijden; als het morgen was, wenste ik dat het avond was, en 's avonds dat het morgen was.

Ik was de wanhoop nabij. Nog onverwachts is daar een eind aan gekomen. In één uur tijd kreeg ik driemaal een ongeluk. Wonder boven wonder liep alles goed af.

- Eerst viel ik van een hoge stelling af, waar de zandtrechters op geplaatst moesten worden; ik bleef met mijn handen en kleren aan een uitstekend stuk hout hangen en kwam op mijn voeten op de ruwe stenen bij het water terecht; en ik kwam met de schrik vrij. Vader zag het gebeuren en wendde zijn gezicht van mij af, want hij dacht dat ik dood zou vallen.
- Een kwartier later viel ik achterover in het ruim; ik was wel bont en blauw, doch het liep weer goed af.
- Nog geen half uur later viel ik overboord in de sterk-stromende rivier; ik kon een anker grijpen en dat was mijn behoud.

Toen kwam vader, wit van schrik en geheel overstuur, naar me toe, pakte me bij de schouder en zei: *Nu doe je je mond open en vertel je mij eerst wat er aan de hand is; want wat hier gebeurd is, is niet normaal, ik zal van schrik nog dood blijven.*

Ik barstte in snikken uit en zei: ik weet geen raad, God wil dat ik ga preken en naar Schiedam ga; dat kan ik niet en dat wil ik niet. Even stond de man als aan de grond genageld en zei toen heel kalm: Staan de zaken zó; men zegt weleens: die mag weleens een toontje lager zingen, maar dat mag jij wel een heel octaaf doen! Mozes, Jona en anderen hebben zich aan God moeten onderwerpen; wie heeft zich tegen God verhard en vrede gehad? Ga jij maar eens bedelen of God je eenswillend wil maken; want, kind, Gods raad zal toch bestaan en Hij zal al Zijn welbehagen, doen.

Dit is de aanleiding geweest, dat ik ben gaan kermen, of Hij, als de Almachtige, Zijn heerschappij en macht wilde openbaren en mij wilde onderwerpen aan Zijn heilige wil. In diezelfde week is het gebeurd, dat God mij als Schepper en krachtens Zijn Verbond, Zijn rechten openbaarde, alsook dat ik gekocht was met het dierbaar bloed van Jezus Christus en dat de Naam Zijns Zoons van kind tot kind zou voortgeplant worden, zolang er de zoon zal zijn, en dat hij mij had verkoren om daartoe dienende te zijn in Zijn Koninkrijk.

Toen straalde er zo'n onuitsprekelijke liefde van de Drieënige God in mijn hart, dat in mij wederkerig een liefdebrand ontstak tot Gods eer en de zaligheid van zondaren, en ik heb mij onvoorwaardelijk overgegeven om daarvoor te leven.

Enige dagen later is een ontzettende strijd losgebroken, want de satan viel mij aan, dat ik nu wel wilde, maar dat er niets van terecht zou komen, omdat ik ongeleerd was en dus geen tekst zou kunnen verklaren.

Doch toen de strijd op het hoogst was, kreeg ik te zien, dat de Heilige Geest, de auteur van Oud- en Nieuw Testament, de beste leermeester en verklaarder was, Die zou mij in al de waarheid leiden. Toen kwam er rust in mijn hart en de strijd was gestreden.

Ik ben naar ds. Bogaard gegaan en heb mij tegen hem uitgesproken. Daarna zei hij tot

mij: we zullen er maar direct werk van maken en in Schiedam een vergadering met de vertegenwoordigers van onze andere gemeenten beleggen, en daar moet je alles maar eens vertellen.

Op een maandagmiddag is dat gebeurd; en met de grootste vrijmoedigheid heb ik eerst mijn bekering verteld. Niemand had daar iets op aan te merken. Daarna heb ik mijn roeping tot het ambt verteld.

Na alles medegedeeld te hebben, moest ik maar een wandeling gaan maken, zodat men onderling één en ander kon bespreken.

Doch toen stond de oude P. van Driel uit H. I. Ambacht op en vroeg het woord. "Vrienden, sprak hij, wij hebben die jongen allen horen spreken van God de Vader en onze schepping, van God de Zoon en onze verlossing, en van God, de Heilige Geest en onze heiligmaking, en hoe hij dat persoonlijk heeft leren kennen. Verder, hoe Jezus Christus het Hoofd van Zijn gemeente is en ambten uitvoert. Moeten wij daar nog onze wassen neus insteken?"

Met tranen in de op, en stapte hij uit de bank, kwam naar mij toe en zei: hier heb je mijn rechter hand; je komt op H. I. Ambacht toch zeker ook weleens preken?

Alle aanwezigen gaven mij de hand en zonder onderscheid hebben zij allen bekend dat deze zaak uit God was, zonder dat hier ook maar iets van menselijke dingen in waren.

Na het dankgebed heb ik gevoeld: ik wist van God en Hij had aan mij de gemeente gegeven; ik was Zijn knecht en dienaar van de gemeente. Het was een onvergetelijke middag en terecht kon hier gezegd worden: *Ziet, hoe goed en hoe liefelijk is het, dat broeders ook samenwonen!* (Psalm 133: 1).

De daarop volgende zondag heeft ds. Bogaard in Sliedrecht een korte preek gehouden, waarna hij, terwijl er gezongen werd: *Wij, o verheven Majesteit, gedenken Uw weldadigheid*, enz. mij uitnodigde op de kansel plaats te nemen.

Ik was wonderlijk kalm en heb uit mijn leven gesproken, en God geloofd voor de weg, die Hij met mij gehouden had, en hoe hij mij vanaf mijn vijfde jaar onder Zijn Woord deed verkeren. Thans kon men de vruchten van de bediening van het Evangelie zien, en dat aan zo'n onwaardige als ik was.

Tevens heb ik toen afscheid genomen van de gemeente. Ik ben echter nog wel een week gebleven, daar het de volgende zondag bediening van het Heilig Avondmaal zou zijn. In mij was een geweldige aandrang des harten om eerst nog des Heeren dood te gedenken, alvorens te gaan preken. Toen die zondag was aangebroken, en ik mocht aanzitten, is de liefde van Christus over mij zo groot geweest, dat ik verstaan heb, dat het mogelijk is te sterven van liefde. En ik weet het niet anders uit te drukken, dan dat God uit Zijn eeuwig welbehagen nam en dat in mijn hart legde.

Na afloop van de dienst vertelde ik dat aan ds. Bogaard en van ontroering begon hij te wenen en zei: "Maar kind, zal God dan zo'n liefde aan ons gaan bewijzen? Ik was toen nog te onnozel om het te begrijpen, maar later heb ik verstaan, waarom hij toen zo verblijd was."

De zondag daarop ben ik voor de eerste keer te Schiedam voorgegaan in de dienst des Woords. 's Morgens heb ik gesproken over de weg die God met mij gehouden had. 's Avonds sprak ik uit 1 Johannes 1: 1-3; en het behaagde God een jonge man krachtadig in zijn hart te grijpen, en op het moment dat ik dit schrijf is hij nog in leven en heeft hij God Drieënig recht leren kennen.

De andere week ben ik voorgegaan in Hendrik Ido Ambacht; die week daarop in Capelle aan de IJssel en de daarop volgende zondag in Alblasterdam.

De donderdag daarna sprak ik in Dordrecht; doch toen ik na deze dienst thuis kwam, had ik mij geheel leeg gepreikt; ik had nu alles verteld wat ik wist.

Die nacht heb ik wakende doorgebracht en met mijn hand op de Bijbel ging ik in armoede en behoefte pleiten op Zijn Woord. Maar het bleef strijd en ellende tot zondag toe.

Die zondag is voor mij een heerlijke dag geworden, waar genade heerschappij voerde, en ik licht en ruimte in het Woord ontving; maar 's avonds was alles weer op en voorbij. Dat duurde tot aan het Kerstfeest.

Ik moest in die kerstweek zeven maal preken en ik kon het eigenlijk niet één keer doen. Toen het Kerstfeest aangebroken was, heb ik gepreikt uit Lukas 2: 1-7. Ik kreeg te zien dat veertig eeuwen gesproken was over wat hier met slechts enkele woorden werd medegedeeld, n.l.: 'En zij baarde haar eerstgeboren zoon.'

De rijkdom van Gods Woord is toen voor mij zo gaan uitblinken, dat ik gezegd heb, al word ik zo oud als Methusalem, dan zal ik nog niet uitgesproken komen; maar ik moet met mij laten doen; en steeds als ik zo leeg ben, dan is er plaats voor nieuwe inzichten in het werk Gods.

Het nieuwe jaar is begonnen met veel strijd, en bespottung van satan. Op de kansel genoot ik Gods zegen en vriendschap, doch als ik van de kansel afkwam, was het of God op mij tegen had. Ik wist niet was het was; het was mij een raadsel, dat onoplosbaar scheen. Het is mij echter tot nood geworden.

En op een nacht lag ik te kruipen en te roepen: *O, antwoord mij, o God des Heils, uit oorzaak van de eer Uws Naams.*

En hierop behaagde het de Heere, mij te doen verstaan, dat ik voorganger en vertegenwoordiger was voor Zijn heilig aangezicht van allen, die onder mijn prediking verkeerden: en die waren allen, zonder onderscheid, in zonde ontvangen en in ongerechtigheid geboren. God haat de zonde en moest die krachtens de reinheid van Zijn Wezen straffen.

Toen is de *liefde tot mijn naaste* zo krachtig in mij gaan werken, dat ik op mij nam, hun staat van oordeel en vervloeking te dragen, om daarmee biddend en kermend aan de Genadetroon te zijn.

Maar wat is dat een zware last geworden! Op een gelegenheid had ik mij afgezonderd en lag ik op mijn knieën zonde en schuld te belijden, zeggende: *als zij het niet doen, mag ik het dan voor hen doen.*

Toen openbaarde Christus Zich aan mij, nam mij op en ging vreugde bedrijven voor Gods aangezicht. Wat ben ik verwonderd en verbaasd geweest! En hier kwam terug, wat er aan de laatste Avondmaalsdis in Sliedrecht had plaats gehad, n.l. dat God uit Zijn welbehagen nam en dat in mijn hart legde. *Het was de vrucht van de geloofs- en huwelijksvereniging met Christus.*

Er is toen een onuitsprekelijke blijdschap in mij gaan werken. De eerste tijd was het zo, dat ik met de Psalmddichter zei: *Te middernacht sta ik op, om U te loven voor de mochten Uwer gerechtigheid.*

Ik was te vergelijken met een vrouw, die in blijde verwachting is, doch die, hoe meer haar tijd nadert, hoe meer moeite, zorg en pijn ervaart.

Ook ik was eerst zeer verblijd, doch daarna kwamen moeite en zorg en ik wist niet wat het worden moest. God kon van Zijn recht geen afstand doen en al meer deden zich zonde en verderf gelden, zodat het was, of ik daaronder zou verzinken en omkomen.

Ging ik van huis om te prediken en zag ik ds. Bogaard, dan vroeg ik hem, of hij mij in

zijn gebeden te willen gedenken. De toorn van God en de eis van de Wet drukten me zo zwaar, dat ik dikwijls dacht, dat ik er onder zou bezwijken. Wel was er soms versterking en een enkele maal vertroosting met de woorden uit Psalm 110: *Hij zal op de weg uit de beek drinken, daarom zal Hij het hoofd omhoog heffen*. Dan zei ik: O, Heere, mag ik Uw discipel en volgeling zijn? Niettemin drukte de last steeds zwaarder.

Op een morgen dacht ik, dat ik voor Gods aangezicht zou worden weggevaagd, met de last die ik droeg; en dat Hij mij zou wegwerpen met een manlijke wegwerping.

Maar, o wonder der liefde! Christus openbaarde Zich als mijn Voorbidder bij de Vader en het was een ogenblik of ik het vriendelijk en liefelijk aangezicht des Vaders mocht aanschouwen, maar het was slechts voor een zeer korte tijd.

Ik kreeg weer te doen met een vertoorned Rechter, die van Zijn recht geen afstand kon doen, daar ik in zo'n nauwe betrekking stond met degenen die onder mijn gehoor kwamen. Hun zonden en hun verloren staat waren de mijne. Hun verderf en de toorn Gods brandden als een vuur in mij, zodat ik soms meende die brand zelfs lijfelijk te voelen.

Vooraf in de nacht, als ik als een worm over de grond lag te kruipen, kreeg ik soms aanraking met Christus en verstond ik enigmatische, hoe hij in Gethsémané geworsteld moet hebben, als Hij uitriep: *Abba, Vader, indien het mogelijk is, laat deze drinkbeker van Mij voorbijgaan, doch niet Mijn wil, maar de Uwe geschiede*; en hoe Hij op Golgotha uitriep: *Mijn God, Mijn God! Waarom hebt Gij Mij verlaten?*

Toen is er een avond aangebroken, dat God voor mij is gaan uitblinken in al Zijn deugden en volmaaktheden; Hij was God. *Zwijg, alle vlees, voor het aangezicht des Heeren! want Hij is ontwaakt uit Zijn heilige woning*.

Ik was uitgezucht, uitgebeden en uitgekermd. 'Hij is de Heere; Hij doe wat goed is in Zijn ogen!' Hij kon mij met alles waar ik onder gebukt ging, verdoen voor Zijn heilig aangezicht.

Toen openbaarde Christus Zich voor Gods aangezicht, in Zijn volle Middelaarsheerlijkheid als Hoofd Zijner Christengemeente en Hij nam het voor mij op, daar ik ten einde was. God nam welgevallen in Christus, en door Hem in mij, en legde Zijn toorn af. *O, Gods vriendelijk aangezicht, heeft vrolijkheid en licht, voor alle oprechte harten*.

Hij sprak: Ik zal u gedenken, en nam de last die ik had gedragen, van mij af en borg dat in Zijn troon. Dat bracht zo'n blijdschap en geloof teweeg, dat het mij onmogelijk is om het uit te spreken. Ik heb verstaan, wat Christus tot de bruid sprak: *uw tanden zijn als een kudde schapen, die geschoren zijn, die uit de wasstede opkomen; die altezamen tweelingen voortbrengen en geen onder haar is jongeloos*.

Door deze omstandigheden kreeg ik veel vrijmoedigheid om met mijn naaste te spreken; immers, ik was bij God bekend als iemand, die voor zijn naaste het goede zocht.

Mijn gedachte was, dat er nu wel spoedig mensen tot God bekeerd zouden worden, maar dat duurde nog zeven jaren.

Toch is die tijd niet onvruchtbaar geweest, want velen werden overtuigd van hun verloren staat; ook onder de jeugd was Gods Geest werkzaam; voorts kwam van Christus' arbeid openbaar bij twee mannen, aan wie Hij als Middelaar werd ontdekt. Onderling was er liefde, ook al was satan soms in haat en nijd bezig om het werk Gods te verstoren. Zo hebben die eerste jaren toch vruchten afgeworpen.

Aanvankelijk sprak ik 's zondags om de beurt in Schiedam, Hendrik-Ido-Ambacht of Alblasterdam.

Ook heb ik nog driemaal in Capelle a. d. IJssel gesproken, totdat ds. Vlot daarheen ging.

Na verloop van tijd zag ik in, dat Schiedam mijn vaste standplaats moest worden. Dat gaf weer nieuwe nood; ik was een schippersjongen en wenste niets uit mijzelf te doen, want dan moest ik de consequenties ervan zelf dragen.

Maar dit was mijn wens, dat Christus, als Hoofd Zijner kerk, Zelf alles schikte; zodat, wat er ook zou gebeuren, ik mij altijd op Hem zou kunnen beroepen: **'Heere Jezus, het was toch Uw wil!'**

De bevestiging van ds. H. Hofman vond plaats door ds. H. J. Bogaard op 27 mei 1936, met de tekst uit Jesaja 60 : 1 en 2: *Maak u op, word verlicht, want uw licht komt, en de heerlijkheid des HEEREN gaat over u op. Want zie, de duisternis zal de aarde bedekken en donkerheid de volkeren; doch over u zal de HEERE opgaan, en Zijn heerlijkheid zal over u gezien worden.*

**PREDICATIE van ds. A. P. Verloop van Waddinxveen,
gehouden op donderdag 4 september 1975
in de rouwdienst in de Plantagekerk aan de Lange Nieuwstraat te Schiedam,
waar het lichaam van ds. Hofman stond opgebaard.**

Laat ons deze plechtigheid aanvangen met het zingen van Psalm 150, en daarvan het eerste vers:

*Looft God, looft Zijn naam alom;
Looft Hem in Zijn heiligdom;
Looft des Heeren grote macht,
in den hemel Zijner kracht;
Looft Hem, om Zijn mogendheden,
Looft Hem, naar zo menig blijk
Van Zijn heerlijk koninkrijk,
Voor Zijn troon en hier beneden!*

Ik lees u enige verzen voor uit 1 Korinthe 15, namelijk de verzen 24 t/m 28, waar Gods Woord aldus luidt:

'Daarna zal het einde zijn, wanneer Hij het Koninkrijk aan God en de Vader zal overgegeven hebben; wanneer Hij zal teniet gedaan hebben alle heerschappij, en alle macht en kracht.

Want Hij moet als Koning heersen, totdat Hij al de vijanden onder Zijn voeten zal gelegd hebben. De laatste vijand, die te niet gedaan wordt, is de dood. Want Hij heeft alle dingen Zijn voeten onderworpen.

Doch wanneer Hij zegt, dat Hem alle dingen onderworpen zijn, zo is het openbaar, dat Hij uitgenomen wordt, Die Hem alle dingen onderworpen heeft.

En wanneer Hem alle dingen zullen onderworpen zijn, dan zal ook de Zoon Zelf onderworpen worden Dien, Die Hem alle dingen onderworpen heeft, opdat God zij alles in allen.'

Verenigen we ons ootmoedig in het gebed.

Wij buigen ons ootmoedig neder voor U, die dood en leven in Uw hand hebt, en vragen U in eenvoud om een zegen voor deze dienst, voor de plechtigheid, die in deze ure zal plaatsvinden. Wij vragen U bijzonder, Heere, onze God, om Uws Zoons Jezus Christus wille: Laat Uw licht over Uw Woord schijnen en geef dat uit Uw Woord troost en kracht en leven mag voortvloeien, en dat in het bijzonder voor haar, die haar man verloren heeft, voor de kinderen die een Vader verloren hebben, voor de verdere familie, in welke betrekking de overledene ook stond, en voor de gemeente.

Heere, wij wensen elkander in deze droevige dagen zoveel sterkte toe, maar, o God, wilt U Uw troost doen vloeien uit Uw heilig Woord. In Uw Woord staat toch, dat alle vlees gras is, en dat de bloem des velds wordt afgesneden, als de wind over het veld waait. Maar het woord van U blijft in der eeuwigheid. Er is veel verloren, veel verdriet is er, veel spanningen zijn er geweest en zullen er blijven. En, o, God, er zijn wonden geslagen en Uwe handen hebben die toegebracht. Moge dan ook uit Uw eigen hand, namelijk door Uw Woord, nog de heling geschonken worden. En zoudt U al wat weggenomen is, met Uzelven willen vervullen.

Wij vragen ootmoedig, of Uw Heilige Geest ons Uw Woord zou willen openen en dat

wij ook uit het Woord van U mogen horen, wat de overledene heeft aangedaan, opdat de droefheid als het ware verslonden wordt door de blijdschap, die wij nu wel mogen hebben, over wat hem nu te beurt gevallen is.

En U weet het, Heere, hoeveel gedachten vermenigvuldigd zijn. De weduwe zal vele gedachten hebben, niet alleen over hetgeen ze mist, maar ook: 'Wat zal de toekomst brengen?'

De kinderen zullen gedachten hebben over die, voor hèn zéker, lieve, aparte vader.

Maar Heere, Uw Woord kan soms zó spreken, daarvan kan soms zoveel uitgaan, dat het alle dingen doet vergeten.

En ook de gemeente, Heere, wat zullen er vele zorgen zijn, die al in de gedachten opgeklommen zijn en wat zal het grote gemis gevoeld worden. Maar laat de gemeente ook gedachtig zijn, dat U haar zoveel jaren begenadigd heeft, met hem in haar midden te doen verkeren. En Heere, zoudt Gij ons willen schenken, als we een enkel woord spreken, dat we dat dan mogen doen met van U verkregen wijsheid en voorzichtigheid; en hoewel niet innig medeleven vervuld, niet ons gevoel, maar Uw Woord laten spreken. Zoudt U ons Uw zegen willen schenken, dan erkennen wij U daarvoor, want alles is verbeurd.

Maar Heere, als ons Uw zegen geschonken worde, moge het dan mede zijn uit Uw heilverdienste, Heere Jezus, uit genade alleen. Amen.

Voordat ik u, familie en gemeente, een weinig wil bepalen bij de voorgelezen Schriftwoorden, zingen we eerst uit Psalm 89, het eerste vers,
- en dat doen we op verzoek van mevrouw Hofman. -

*'k Zal eeuwig zingen van Gods goedertierenheên;
Uw waarheid 't allen tijd' vermelden door mijn reên.
Ik weet, hoe 't vast gebouw van Uwe gunstbewijzen,
Naar Uw gemaakt bestek, in eeuwigheid zal rijzen;
Zo min de hemel ooit uit zijnen stand zal wijken,
Zo min zal Uwe trouw ooit wank'len of bezwijken.*

Familie Hofman, gemeente.

We hebben in onze kamer een geschenk, een wandtekst hangen, of beter gezegd, wandtegel, waarop staat: 'God heeft ons geen kalme reis beloofd, maar wèl een behouden aankomst'.

Ik dacht zo, dat is wel toepasselijk op uw man, op uw vader, op uw broer of welke familiebetrekking ook, en wat u betreft, gemeente, op uw voorganger. Hij heeft geen kalme reis gehad.

Mogelijk hebben ook wij allemaal wel eens aan het strand gestaan, en als je dan zo héél in de verte over zee kijkt, en je ziet daar in de verte een scheepje dobberen, dan denk je wel eens, vooral als het stormt: dat loopt nog slecht af!

Die momenten zijn er ook in het leven van ds. Hofman voorgekomen. Soms zag je hem als 't ware in de diepte verzinken en soms als op de toppen der golven verrijzen. Geen kalme reis gehad. Hij heeft dat niet gehad voor zijn persoonlijk, innerlijk leven, niet gehad in zijn huwelijksleven, óók niet gehad in zijn predikambt. Maar, het geldt er ook van: *een behouden aankomst.*

Nu zijn we hier, om een droeve plechtigheid te gaan vervullen, om zijn stoffelijk overschot straks naar het graf te brengen. We zijn bedroefd, en we hebben meegeleefd

en aangevoeld, wat het geweest moet zijn voor vrouw, voor kinderen, voor alle gemeenten. Er ging een schok door ons allen heen: ds. Hofman uit de tijd! Zo plotseling ziek geworden. Zó ernstig! En dan, na een paar dagen: hij is niet meer!

En toch, hij heeft een behouden aankomst gekregen.

Want, familie en gemeente, ik wil u, naar aanleiding van het u voorgelezen Schriftwoord, gaan zeggen, dat hij nu de tweede trap der zaligheid heeft gekregen. Daar hebt u misschien nooit van gehoord. Maar de Heilige Schrift leert het ons zo duidelijk.

En die tweede trap der zaligheid houdt in, dat hij nu in de hemel is. En als ik de tweede zeg, dan heeft hij de eerste reeds gehad, en de derde volgt nog. Die tweede is zó belangrijk, want, wat hij nu doet, hebben we zo even gezongen: 'Looft God!' en dan dat laatste regeltje: 'Voor Zijn troon!'

Geen onzer kan zich een denkbeeld vormen wat hij nu doet! En nu zijn wij zo bedroefd; wij zijn zo verslagen. Wij voelen ons zo eenzaam; er is zo'n klap gevallen. En hij is iets gaan doen, wat hij nog nóóit in zijn leven gedaan heeft. En het zal nóg heerlijker worden.

En het zal nóg heerlijker worden. Als u aandachtig geluisterd hebt, hebt u in dit vijftiende hoofdstuk van de brief aan Korinthe, uit de u voorgelezen tekstverzen kunnen horen, wie de Koning van de Kerk is. En dat de Koning van de Kerk naar deze aarde gekomen is, om voor Zijn Kerk alle schuld te verzoenen, maar ook ten hemel gevaren is, en daar Zijn Middelaarswerk voortzet.

Maar ook, dat er eens een tijd komt, dat dat ophoudt. En dat noemen wij: hij is nu in de tweede trap der zaligheid. Ik zou dat willen gaan verduidelijken, en sta nu eerst even stil bij de eerste trap van de zaligheid, en daar zal ik natuurlijk niet te uitgebreid over zijn, want er zijn er hier wel, die veel beter weten dan ik, wat zijn leven geweest is. Ik kan het wel met een enkel woord zeggen.

De eerste trap van de zaligheid bestond hierin, dat God hem een geestelijk leven gegeven heeft. Dat geestelijk leven bestaat ook uit trappen en dat ging, zoals wij ons ook van een scheepje kunnen voorstellen, soms op-en-neer. Soms al-zinkende en dan weer verheven worden.

Ik kan het ook met Bijbelse woorden zeggen: zijn geestelijke leven bestond ook weer in twee dingen. Vanaf zijn jonge jaren, tot aan zijn sterfdag toe, heeft hij altijd geklaagd. Hij heeft geklaagd over zijn eigen zondig bestaan. Hij heeft geklaagd over de listen van satan. Hij heeft geklaagd over de zorgen, de moeiten, het verdriet, het lijden, het kruis, de gevolgen van de zonde.

Ik vertel u niet iets vreemds, want dat weet u, u hebt hem vijfenveertig jaren gehoord. Daar bestond enerzijds zijn geestelijk leven in, doch ánderzijds bestond dat geestelijk leven in verwondering, in dankzegging, in aanbidding, in God-verheerlijken, omdat aan hem, zó een groot zondaar, God Zijn genade heeft bewezen. (God geve dat wij, en in 't bijzonder, u, familie, kinderen en kleinkinderen, óók dat deelachtig wordt, dat we onszelf leren kennen als een gróót zondaar).

U weet ook heel goed, dat hij God heeft gedankt, geloofd, geprezen, aanbeden en verheerlijkt. In 't kort gezegd is dat het leven van ds. Hofman geweest. Zijn geestelijk leven bestond hierin, dat het altijd een strijd ingehouden heeft. Tegen zichzelf, tegen de wereld, en tegen de satan. Maar anderzijds heeft zijn geestelijk leven ook ingehouden: een niet-kunnende-begrijpen, een steeds maar meer-en-meer-verwonderen: *o, God, en dat aan mij!*

Gemeente, eenvoudig bestaat daar het geestelijk leven in; we zouden kunnen gaan spreken over de ervaringen, de ontmoetingen in het geestelijk leven, maar dát zijn altijd de twee polen waar het om gaat. Dat is genade. Daar zegt de Schrift van: daar

wordt de zaligheid in gekend.

Ik zou aan kunnen halen, hoe Jezus zelf zegt: *over mensen die treuren, die honger en dorsten en dergelijke meer*, dat Jezus die gaat noemen: zalig zijn degenen. Daar bestond de zaligheid in. Want God had aan ds. Hofman - en God geve dat het ons allen geschonken wordt en dat het ook levendig blijve - geestelijk leven geschonken. Dat was een leven uit God.

Daarom heb ik ook uw man, uw vader, uw voorganger, weleens horen spreken over een innerlijk verlangen. Waar kwam dat uit voort? Uit dat leven uit God. En, nu heeft hij daar verschillende malen over gesproken; soms was hij zo aangedaan, dat je zo maar tasten kon: ja, die man vindt hier eigenlijk geen leven.

Behalve het kruis, de moeite, het verdriet en de zorgen die hij gehad heeft, heeft toch ook wel eens de overhand gehad, dat dat geestelijk leven wenste: volmaaktheid.

En als we daar dan over denken, dan zeggen we: wat een contrasten eigenlijk toch. Nu hééft hij het gekregen en zijn wij verslagen en bedroefd. Want wat heeft hij gekregen? Ik lees u ter verduidelijking nog eens enige dingen uit de voorgelezen verzen:

'Daarna zal het einde zijn, wanneer Hij het koninkrijk Gode en den Vader zal overgegeven hebben.'

Er wordt hier dus gezegd, in 't kort even verduidelijkt: er komt eens een einde. Nu nog niet. Nu Hofman gestorven is, en dat is voor ons toch een belangrijke gebeurtenis, verandert er niets in de wereld, misschien bij velen van ons ook niet. Maar eens komt het einde. Christus Jezus' Koninkrijk bestaat uit mensen aan wie geestelijk leven is geschonken. En de een zal meer leven beleven, dan de ander, en bij de een is een levendiger leven dan bij de ander, maar daar bestaat het Koninkrijk Gods uit: uit levende mensen.

De Catechismus b.v., als hij het heeft over de Kerk, besluit in antwoord op vraag 54 met: *en dat ik daarvan een levend lidmaat ben*. Als dan dat Koninkrijk uit levende mensen bestaat, dan komt er eens een tijd, dat Jezus dat Koninkrijk overgeeft aan Zijn Vader. Wanneer Hij zal tenietgedaan hebben alle heerschappij en alle macht en kracht. De goede God, daar onze vaders van zeggen, in art. 1 van de 37 Artikelen des Geloofs, *dat Hij is een zeer overvloeiende fontein aller goeden*, Die wordt altijd bestreden door allerlei machten en krachten en heerschappijen. Dat ondervinden óók de levende leden. Alles mag in 't leven blijven, maar die levende leden moeten dood! En nu blijft het: dat is het einde, wanneer Christus al die machten en heerschappijen zal tenietgedaan hebben.

Want er staat: *Hij moet als Koning heersen, totdat Hij alle vijanden onder Zijn voeten zal gelegd hebben. De laatste vijand, die teniet gedaan wordt, is de dood*.

Is dat nu gebeurd, nu Hofman gestorven is? Neen, u kunt het aan hem zien, gemeente: nog heeft de dood macht over hem. Zijn lichaam gaat over tot ontbinding en de dood neemt hem mee naar het graf.

Straks, na verloop van tijd, wordt er haast niets meer van hem gevonden. Zo héérst de dood. 'Want', zegt ons tekstvers verder, 'Want Hij heeft alle dingen Zijne voeten onderworpen. Doch wanneer Hij zegt, dat Hem alle dingen onderworpen zijn, zo is het openbaar, dat Hij uitgenomen wordt, die Hem alle dingen onderworpen heeft.'

Het tekstwoord zegt eigenlijk: álles is aan Christus onderworpen. Die heerst, ook over alle machten en krachten, die houdt Zijn eigen werk in het leven. Ook zorgt Hij wel voor de ziel van Hofman. Die zal niet beschadigd worden. De dood is nu nog niet teniet gedaan, evenwel is hij wel Koning over alles, alleen niet over God de Vader.

Er is in het geestelijk leven, gemeente, heel veel te leren; in ons bidvertrek op de

knieën, smekende om Gods hulp en kracht. Daar was uw man, uw vader, uw leraar, geen vreemdeling van. En ook dit tekstwoord hier is een verborgenheid. Paulus noemt het: Maar eens komt de tijd, dat Hij over alles zal heersen. Wat geschiedt er dan?

Wanneer Hem alle dingen onderworpen zijn, zal ook de Zoon Zelf onderworpen worden Dien, Die Hem alle, dingen onderworpen heeft. Het tekstwoord zegt eigenlijk; wanneer Christus alles onderworpen heeft, ook de dood (en dat ziet dan op de Opstandingsdag, wanneer ook het stof van uw geliefde weer herrijzen zal) dan houdt Christus' Middelaarswerk op; hetgeen echter niet betekent, dat Hij zich onderwerpt, alsof Hij een dienstknecht is.

Wat is het toch betamelijk en noodzakelijk, dat we Hem leren kennen. Wij, als zondige mensen, leren Christus kennen als onze enige Middelaar, die tussen God en ons staat. Zoals Jesaja zegt: *Immanuël, God met ons!* Want die heeft niet alleen op deze aarde gewandeld, de schuld der Kerk gedragen, gezwogd en gekropen in het stof, om de grootheid der zonde, de verschrikkelijkheid van Gods room. Maar ook heeft Hij overwonnen, een overwinning, die begon toen hij triomferend uit het graf verrees. Een overwinning, waarover de satan neer verwoed is.

Nog groter was de overwinning toen Hij ten hemel voer, want dan blijkt duidelijk: Zijn Middelaarsarbeid gaat voort! Daarom zegt Paulus: Die ook ter rechterhand Gods is, Die ook voor ons bidt, en van daar Zijn gaven gaat uitdelen. Maar Hij is ook ter rechterhand Gods gaan zitten, om koninklijk te heersen en te regeren.

Zo gebeurt er op aarde nooit iets buiten de wetenschap van Koning Jezus om. Alles wat in deze wereld gebeurt, dat gebeurt, omdat Hij regeert.

Ook zondagmiddag 3 uur, toen uw geliefde stierf. We zouden kunnen leggen: zijn arbeid was hier afgelopen. Wij staan hier weleens verwonderd, zoals ook de Kerk zegt in Jesaja 64: *Toen Gij vreselijke dingen deed, die wij niet verwachtten.*

Wie onzer had dit verwacht? Maar zijn arbeid was hier afgedaan. En nu verkreeg hij een tweede trap van zaligheid. Een zodanige trap van zaligheid, die véer overtreft de zaligheid, die hij hier in zijn leven genoten heeft.

Daarom: Het is zo ontzaggelijk groot, dat wij het niet eens kunnen uitduiden. Al was hij hier een kind van God en al was hij verzekerd dat zijn schuld vergeven was, dat Christus voor hem gestorven was; dat God met hem een verbond gesloten had en dat de Heilige Geest hem verzegeld had tot zaligheid, - toch blijkt uit het leven, hoe gebrekkig dat alles was. Ik kon naast hem gaan staan. Hij maakte geen uitzondering; we zijn allen eender.

Zelfs het meest begenadigde kind van God is zó gebrekkig, dat, al weten we, dat we vrede met God hebben, en al zijn we verzekerd: *Straks ga ik naar de hemel, en erkennen we al de weldaden, die aan ons bewezen zijn,* toch is het zo: We moeten soms zoeken om een gebed te doen. Soms zijn we ongenegen om de kansel te beklimmen. Soms kunnen we niet eens een goede gedachte denken.

Is het niet voorgekomen in het huiselijk leven van ds. Hofman, dat hij soms zulk een grote mond opzette, dat we ons wel eens een beetje gekrenkt voelden?

Is het niet voorgekomen, ook in het kerkelijk leven, dat er soms gezegd moest worden: Hij maakt ook fouten!

Zó gebrekkig was de eerste trap der zaligheid. En toch was het zo, dat met Paulus getuigd kon worden: *Ik acht alle dingen schade en drek, om de uitnemendheid, die in Jezus Christus is.* Maar dan liep het over Christus. Dit alles is hij nu te boven. Al rust straks zijn stoffelijk overschot in het graf en heerst de dood nog, toch geldt voor hem wat van een Lazarus geschreven staat: Daar is een God in de hemel - Vader, Zoon en Heilige Geest - Die de engelen gebiedt, om ook hem in Abraham's schoot te dragen.

Nu, dan beginnen we al toe te stemmen: Wat weten we er toch weinig van! Hier klagen we, en dat bericht verspreidt zich overal met ontsteltenis: *Hofman dood!* Terwijl de engelen hem dragen in Abraham's schoot!

Ik heb al gezegd, dat uw voorganger hier weleens tijden had, dat hij God groot wilde maken. Maar, hij kon het niet! Als hij het wilde doen, dan ondervond hij: Ik draag die schat in een aarden vat. 't Lichaam bezweek soms.

En nu is hij door engelen gedragen door de poorten des hemelrijks. Nu mag hij Christus gaan zien.

Ik zou het niet durven zeggen, als het niet in de Schrift stond. Het Woord van God is toch zo uitnemend rijk, gemeente. Want er staat: ze zullen in de hemel komen als gekroonden!

Wij zeggen: het is toch erg! Nu ligt die man daar in z'n doods-kist. Hij is niet meer goed te zien ook. Máár: hij is als een gekroonde naar de hemel.

Dan moeten we zeggen: Wat verstaan we toch nog weinig. Wat zijn we toch echt ménsen hier op deze aarde. En, als gekroonde, zal zijn éérste werk zijn, om die kroon neer te werpen voor de voeten van Christus. Daar gaat hij op 't aller-volmaakst belijden en met heel de gezaligde Kerk instemmen: *Gij, Gij hebt ons Gode gekocht met Uw bloed!*

Je zou er jaloers op worden! Want we hebben uw voorganger, uw man, uw vader, zo dikwijls horen zeggen: We moeten hier gekruisigd worden. Dat eigen ik van ons moet gedood worden. Dat is nu gebeurd. Nu heeft hij er geen last meer van. Dan kun je je indenken - terwijl hij hier over zichzelf zuchtte, ook van deze kansel af - wát een rust zal hij nu genieten.

Ja, ik wenste het wel zo te zeggen, dat ik u enige troost meegaf. Ik kan hem u niet teruggeven, maar ik wil u graag troosten. Wat heeft hij nu een onuitsprekelijk geluk! Als de zaligen daar de kroon voor Christus' voeten neerwerpen, zeggende: *Gij hebt ons Gode gekocht met Uw bloed!* Wat betekent dat?

Hier heeft Hofman dikwijls geklaagd: *Ik ellendig mens!* (Doen wij dat ook? Kinderen, God geve, dat je 't ook zo mag leren en je goed bewust wordt, dat je een zondaar bent, die helemaal geen rechten heeft).

Maar, nu daarboven, gaat hij getuigen: *Gij hebt mij gekocht!* Ik heb niet naar God gevraagd. Ik heb God de eer niet gegeven. Ik heb mijn schuld niet verzoend. Ik heb de heilige Wet niet gehouden. U alléén hebt dat gedaan en daarom zijt Gij waardig te ontvangen aanbidding, heerlijkheid en dankzegging!

Als zo de Schrift gaat spreken, dan zou je bijna zeggen: Laten wij maar niet meer spreken van: Wat een gemis toch! Of: Wat moet er nu gebeuren?

Want zo waarachtig als het hier, en in heel de Schrift staat, zo waarachtig zal het ook zijn voor al degenen, in wie Geest en Leven ligt. 't Is geen wonder, dat de dichter van Psalm 17 zingt:

*Maar (blij vooruitzicht, dat mij streelt);
Ik zal, ontwaakt, Uw lof ontvouwen;
U in gerechtigheid aanschouwen,
Verzadigd met Uw Goddelijk beeld.*

Ik mag wel aannemen, dat de kerkleden, vooral de jonge mensen, de catechisanten, weleens jaloers geweest zijn op de overledene. Want die man had zo'n nabij leven, zo'n diepe kennis en grote genade. Heb je er wel eens erg in gehad: 't was ten dele. Wat moet het dan nu wel wezen. Zijt ge nu ook jaloers? Paulus, de man die opgetrokken is geweest tot in de derde hemel, zegt: Wij kennen ten dele. Maar nu

staat ervan: *Verzadigd worden, met Uw Goddelijk Beeld.*

Het aanschouwen van Christus zal daar niet zijn met geloofsogen, maar met geestelijke ogen, zonder zonde, zonder verduisterd te zijn en 't zal zo'n heerlijkheid zijn: er zal verzadiging wezen. Daarom is dat de tweede trap. En toch is er nog een groot gebrek in. Nu is wel zijn ziel in de hemel; zijn lichaam brengen wij naar het graf toe. Dat wordt nog door de dood vastgehouden. Maar ook daar zal Koning Jezus voor zorgen.

Wat moesten we toch altijd onze zorgen, moeite, verdriet, schuld, ellende, kruis, nood, ootmoedig aan Zijn voeten brengen: *Heere, U kunt alles; ik kom met alles tot U, om mij door U te laten regeren.*

Ook voor u, gemeente. die herderloos overblijft, is dit een aanwijzing. Diegenen, die reeds gestorven zijn, zal Hij niet vergeten. Geen één z'n stof zal verloren gaan. Ze zullen weer herrijzen. Hoe zal dat zijn? Wij denken zo natuurlijk.

Nee, zegt Paulus: *Dit sterfelijke moet onsterfelijkheid aandoen en dit verderfelijke, onverderfelijke.* Wel in de hoedanigheid van hetzelfde lichaam, maar gelijkvormig aan het lichaam van Christus, om weer in die rechte staat hersteld te zijn, waarin God de mens geschapen heeft. Dáár zijn ziel en lichaam weer verenigd. De mond, die wij gekregen hebben, en dat hart, en die handen en die voeten; dat álles mag zijn tot eer van Hem. Want dan zal het niet meer zijn, dat we Christus als Middelaar nodig hebben, omdat wij zondaars blijven; steeds maar weer voorbidding nodig hebben, omdat we altijd weer in overtreding van Gods Wet zijn. Vele mensen tobben: Hoe word ik rechtvaardig voor God? Velen tobben: Hoe word ik heilig voor God?

Daarom hebben wij Christus nodig, daar Hij onze Voorbidder en onze heiligmaking is. Dat zal dán niet meer nodig zijn. We zullen zó geestelijk zijn: ***God zal zijn alles en in allen.***

Mevrouw Hofman, God geve, dat dit Woord als een kracht uw hele hart vervult.

U, kinderen, wens ik toe dat ge ziet, wát hebben de zonden teweeggebracht; ook vader stierf, een vrucht van de zonde. Maar wie is Christus, als Hij zelfs dat stof, als het lichaam vergaan zal zijn, straks weer zal herscheppen! Dan zal er een volmaakt schepsel zijn, waar wij nu geen denkbeeld van kunnen vormen. Maar, 't moet wel een heerlijkheid inhouden, die alle verstand te boven gaat.

En allen die hier aanwezig zijn, en belangen hebben: Laat ons aan dit Woord van God gaan verbinden; zodat we zelfs nu nog blij kunnen zijn, dat er zo'n God is, en dat God zó Zijn werken werkt, dat we hier al met elkander als in beginsel aanvangen met het loflied: Vóór Zijn troon èn wij ook hier beneden, over de daden van God, die alle wèl gedaan zijn en veel verhevener, dan wij hier kunnen beoordelen.

Zegene de Heere deze in het kort gesproken woorden. Amen.

Dankgebed.

U danken wij, hoogverheven en aanbiddelijke Heere, Drieënig God, voor ál Uwe daden. Wij zien zo tegen de dood op. Wij vinden de dood zo verschrikkelijk. Wij vinden de dood zo angstig. Die zouden we wel willen ontvlieden. Wij zijn zoals Paulus zegt: Wij willen niet ontkleed, maar overkleed worden. Wij zouden over dat sterfelijke, dat onverderfelijke aan willen trekken, als wij de laatste vijand, de dood, maar niet passeren hoefden.

Maar, o, God, wij hebben hier zoveel te klagen. Al Uw kinderen klagen hier steeds maar over hun gebrek, over hun tekortkomingen. Juist het graf is een plaats, waar al het onze teniet gedaan wordt; waar al het onze ophoudt te bestaan; maar waar Uw werk in zijn volle glorie uit gaat blinken. Zou U ons dan willen schenken, dat ons aller

oog op U geslagen is. Dat ook ons leven een voorbereiding mag zijn, om straks onbevreesd de dood aan te kunnen doen, blijmoedig dit leven te mogen verlaten en met een vrijmoedig gemoed voor U te mogen verschijnen.

Heere, wilt U ook geven Uw zegen, de kracht, de sterkte, Uw troost, aan al degenen die treuren en dit verlies niet kunnen aanvaarden. Geeft U toch, dat U het met Uzelf wel make. Wij vragen ook: Als wij straks de laatste plechtigheid vervullen zouden: mag dan alles in eerbaarheid en orde geschieden? Uit genade, om Jezus wille. Amen.

Tijdens het uitdragen van de kist met het lichaam van Ds. Hofman, zong de gemeente staande Psalm 45 vers zeven:

*Straks leidt men haar in statie, uit haar woning,
In kleding, rijk gestikt, tot haren Koning;
Zo treedt zij voort met al den maagdenstoet,
Die haar verzeil, U vrolijk tegemoet.
Zij zullen blij, geleid met lofgezangen,
De vreugde voên, die afstraalt van haar wangen,
Tot zij, daar elk gewaagt van haren lof,
Ter bruiloft treên in 't koninklijke hof.*

**TOESPRAAK van ds. A. de Waard van Alblasterdam,
gehouden op donderdag 4 september 1975
in de aula van de begraafplaats te Schiedam.**

Mevrouw Hofman, kinderen, familie, vrienden, kerkeraad en mede-reisgenoten naar die grote eeuwigheid.

Uw geliefde man, vader en voorganger ds. Hofman, is in de hemel. Ik geloof niet dat daar iemand aan twijfelt: dat hij ingegaan is in de rust die overblijft voor al Zijn volk. Maar nu wilde ik vanmiddag u een ogenblik bepalen bij de gedachten die ons bezet hebben; U vindt dat in de eerste brief van de apostel Paulus aan de Korinthiërs, het dertiende hoofdstuk en daarvan het eerste gedeelte van het achtste vers, dat luidt: de liefde vergaat nimmermeer.

De liefde, waar moet ik die hier zoeken op aarde! Zoeken? Ze is er niet meer! De liefde, zoals ze Gode welbehaaglijk is, zijn we kwijt. Dat ds. Hofman in de hemel is, daar is niets van ds. Hofman bij geweest. Dat hij nu mag juichen voor de Troon, daar is niets van de mens bij. Maar dan zou ik terug willen gaan. Weet u waar die liefde gegrond ligt? In het eeuwig welbehagen Gods. Weet u waarom Hofman in de hemel is? Omdat hij in de vrije soevereine verkiezende liefde Gods ingesloten lag. Weet u waarom hij er gekomen is? Omdat de Heere hem liefgehad heeft met een eeuwige liefde. O, wat is dat een wonderlijke liefde geweest: Sinds Adams zondeval behoeven we hier van deze aarde niets meer te verwachten.

Ook natuurlijke liefde is onbegrijpelijk. Wie zal liefde verklaren? Wie zal liefde doen verstaan?

U kent wellicht het beeld dat algemeen bekend is, van die eenvoudige werkman, die een rede beluisterde van een Godloochenaar. Die geleerde Godloochenaar zei: Er is geen God want alles hier op aarde is te verklaren.

Toen stond die eenvoudige werkman op en zei: Mijnheer, mag ik dan even het woord? Als u de liefde kunt verklaren, zal ik me bij uw stelling neerleggen.

En die eenvoudige man wist zelfs die grote geleerde te overtuigen, ja, het woord te ontnemen. Want de liefde laat zich niet verklaren, ook natuurlijke liefde niet. Laat staan Goddelijke, Geestelijke liefde, deze laat zich nooit verklaren. Dit is alleen maar te ondervinden, dit is alleen maar te ervaren. O, wat is liefde! Gevloeid uit het eeuwig liefdehart Gods. God bewogen uit Zichzelve, geen oorzaak in de mens. Maar alleen redenen genomen hebbende uit Zichzelf. Daar lag de Kerke Gods van eeuwigheid in het liefdehart Gods verklaard. Soeverein. O, daar is niets af te doen, daar is niets tot te doen! God verkoos met dat doel om eeuwig Zichzelf daarin te verheerlijken. Hij gaf Zijn gemeente aan Christus, in die eeuwige Vrederaad, als loon op Zijn arbeid. Daar, in die eeuwige Vrederaad is die liefde tot ontplooiing gekomen. Want God openbaart de liefde. En waarom?

Omdat er hier op aarde geen plaats meer was bij de mens voor de liefde. In Adams zondeval was dat afgesneden. 'Hoe zal Ik u onder de kinderen stellen en u geven het gewenste land, de heerlijke erfenis van de Heere der Heerscharen.' Die God, met eerbied gesproken, in nood zijnde, om Zijn liefde kwijt te raken, heeft in Christus Zijn Zoon de weg gevonden.

En daarom wensen we te eindigen in de oorsprong, de Drieënige God. Welk een liefde moet dat geweest zijn in de eeuwigheid. Welk een liefde is dat geweest in Christus! Die daar op Zich nam om die dure prijs te gaan betalen! Welk een liefde des Geestes Die daar op Zich nam, om dat gezegende werk hier op deze vloek-aardbodem, die daar verzonken lag in de ongerechtigheid, in Zijn verkoren volk toe te passen. Waar geen weg, waar geen pad meer was, want alle vlees had zijn weg verdorven. Daar lag

niets meer in de mens waarin God nog enig welgevallen kon hebben.

En zie daar, onbeschrijfelijke liefde: *Ik heb u liefgehad met een eeuwige liefde*. Is het wonder, dat de apostel Paulus, als hij dat dierbare geloof tot uitdrukking brengt, roept: *O, diepte des rijkdoms*.

Hofman werd daar verwacht, hoor! En hij is daar gebracht ook! En op welke grond? Omdat God hem aanzag in het offer van Zijn Lieve Zoon. Ja, Hij schonk hem ook de gave van Zijn Lieve Zoon, Die hier op aarde mens werd, vlees en bloed aannam, de broederen in alles gelijk. O, wat heeft Hij het zware juk, de zware last van de toorn Gods tegen de zonde, van Zijn ganse uitverkoren Kerk op Christus gelegd. Wat heeft het die lieve Borg gekost, toen Hij daar dat dierbaar lijden (want dat wordt dierbaar voor Zijn ellendige kerk, hoor!), toen Hij dat lijden daar in de hof van Gethsémané moest doordragen: Zijn zweet als grote druppelen bloeds in de aarde gezonken.

Wat Hij gesproken heeft: *Ik kom, o God*, is eeuwige vastigheid. Hij zal dat verbond met Hem in eeuwigheid bewaren. De zware last van de toorn Gods heeft Hem het, bloedige zweet uitgeperst; ook droeg. Hij de zware last van de vloek over de zonde aan het kruis. *Al onze ongerechtigheden*, zegt de profeet, *heeft Hij op Hem doen aanlopen*. God vergeeft niet één van onze zonden! Niet, één van Zijn volk kan de zonde vergeven. Hij moet Zijn reine deugden handhaven, want Hij blijft God. Maar nu hééft Hij ze gehandhaafd in Zijn dierbare Zoon.

Voor Christus is er een ogenblik aangebroken, dat er op de aarde voor Hem geen plaats meer was. Ze hebben geroepen: *Weg met Hem, kruist Hem, kruist Hem!* Op de aarde geen plaats, in de hemel geen plaats.

Daar ging de schepping in een rouwgewaad; de zon, maan en sterren hielden hun schijnsel in. Toen schoot er voor Christus niets over dan wat onze belijdenis zegt: nedergedaald ter helle. Daar heeft Hij de helse angsten doordragen. Vergeet dat nooit, hoor! Dat zijn de angsten en het eeuwig straflijden, die Zijn ganse kerk voor eeuwig hadden moeten treffen. Dat is de prijs, mijn geliefden, waarmede God alleen tevreden was. Dat is een liefde die nooit te verklaren is, maar ze wordt hier in de tijd beleefd.

Ook voor ds. Hofman is een tijd aangebroken in dit leven, dat de Heere hem ging roepen. Hij was niet apart, maar hij was een mens die net zo hard doorgelopen had als heel de wereld, in de zonde. Nu komt hier in de tijd het ogenblik dat hun een halt toegeroepen wordt door de levendmakende werking des Geestes. O, daar gaan ze, al is het dat ze hier op aarde nog zoveel natuurlijke liefde hebben, leren kennen voor eigen hart en leven, dat ze maar vijanden zijn. Vijanden van God en vijanden van hun naasten. Buitenstaanders ... voor God zondaars gemaakt!

Wéé de mensen die nog menen er zelf één nagelschrap aan gedaan te hebben. Maar de Heere raapt Zijn volk Zélf op van de vlakke des velds. En nu gaan we Hofmans bekeringsweg niet vertellen, dat begrijpt u wel. Maar dat is waar, die éénzijdige liefde, daar heeft God wat van medegedeeld; van die zalvende bediening, van die dierbare Geest in het hart. Die Geest, die op Christus neergedaald is, heeft ook ingewoond in het leven van ds. Hofman. En wat heeft dat teweeg gebracht?

Dat hij hier de verlossing heeft mogen leren kennen door Zijn bloed. Vergeving van zonde, aanneming tot kind en een thuiskomen gevonden in het Vaderhart Gods. Verzegeld door die Geest, ach, uit dat eeuwig Verbond met Hem gehandeld, die dierbare verzegeling waardoor we de liefelijke vrede mogen leren kennen. Dan hebben ze soms zoveel trek naar de hemel, dat ze wensen hier niet lang meer te zijn, Onmiddellijk als er wat van die liefde in hun hart afdaalt, zeggen ze: *o Heere, wanneer komt die dag, dat ik toch bij u wezen mag en Uw aanschijn zien geprezen*.

Maar het blijft zo niet! Er moet veel strijd gestreden, veel leeds geleden en veel

gebeds gebeden zijn.

O, die zalvende bediening van die Eeuwige Geest in het hart. Wat brengt dat mee? Een stervend leven hier op deze wereld. En dan gaan ze hier meestal krom onder de lasten. Dan worden de Mara's hun niet gespaard. Want weet u wat me wel eens opgevallen is? Hoe meer een leraar, hoe meer een kind van God, onder de Mara's gebukt gaat, hoe profijtlijker voor hun naasten. Ach, dan kunnen die ellendigen, die bekommerd zijn vanwege hun zonden, die over de aarde gaan met de breuk van hun hart, horen dat Gods volk, óók Zijn knechten, de zonde nooit te boven kunnen komen. Dat ze hier steeds klagen over die inwendige mens, en die smet der zonde, die hen soms zo neerdrukt.

Wat dacht u dan: en scheppen moed uit mijn behoudenis. Ja, de ware godsdienst is deze: die wortelt in het eeuwig welbehagen, gewrocht door die eeuwige Geest. We zeiden: *liefde in het hart*. Een zodanig nauw leven in het verborgen aan de troon der genade! Dat geeft werkzaamheden uit dat Verbond.

Dat is ook in het leven van ds. Hofman openbaar geworden. Dat heeft hem hier aan de troon der genade gebonden.

Kruis, druk en lijden, het is hem niet bespaard. Het lijkt soms of het scheepje der kerk ten onder gaat. De breuk der kerk is hem op het hart gebonden; maar aan de andere zijde, er is openbaar gekomen, dat hij wat beleefd heeft aangaande dat Verbond. *Dat Jezus Christus, gisteren en heden en tot in eeuwigheid Dezelfde is.*

En nu, met het verscheiden van Hofman - we staan straks aan z'n geopende groeve -- blijft dit over: de liefde vergaat nimmermeer. Want nu Hofman is heengegaan, laat hij een lege plaats op aarde achter. Een lege gemeente, die zegt: wat moeten wij nu nog? Een leeg gezinsleven: waar moeten we nu heen? Maar, bij alles wat ontvalt, blijft van kracht: die liefde vergaat nimmermeer; d.w.z. Christus blijft Dezelfde. De Heere, die met Zijn dierbaar hartebloed de weg weer geopend heeft tot in het binnenste Heiligdom! Waar het nu nog van geldt: 'Ik ben de Weg, de Waarheid en het Leven.'

Maar nu onverwacht en ongedacht is dat ogenblik daar geweest, dat de Heere hem thuisgehaald heeft. Nu werd hij afgelost van zijn post. Nu viel het ransel van hem af. Nu is het waar geworden: *en aldaar zal geen nacht meer zijn*. Velen heeft hij er in zijn leven weg zien gaan. De liefde vergaat nimmermeer. Wel is er veel voor hem vergaan. Hij heeft een kruisleven gehad. Dierbare panden zijn hem ontnomen. Hoe menigmaal heeft hij bij geliefde betrekkingen aan het graf gestaan. Maar weet u wat hem bij de dood ontvallen is? Een lichaam der zonde. Z'n eigen ik. Weet u, waar ze nu het meeste last van hebben in dit leven? Van dat eigen. Weet u waar ze nu het meest mee te worstelen hebben? *Ik ellendig mens, wie zal mij verlossen van een lichaam der zonde en des doods*. Dat is hem nu ontvallen. Onverwacht bijna, althans voor ons onverwacht en ongedacht. Maar wat hem nu niet ontvalt, neen, dat kan niet meer ontvallen: De liefde!

O, wat ligt dat vast; dat ligt als op onwrikbare steunpilaren. Geworteld en gegrond in het Eeuwig Welbehagen. O, vastgelegd in de liefde van een Drieënig God. Gefundeerd in Een, Die dood geweest is, maar leeft in alle eeuwigheid. Die de overwinning behaald heeft.

Weet u, wat Hofman, toen hij ging sterven binnen gedragen heeft? De Liefde! Toen was er ook voor hem een Elia's wagen. Toen is het ook voor hem waar geworden: *kom in gij gezegende mijns Vaders en beërft het Koninkrijk*.

Hier in dit leven heeft hij het mogen leren in dat Verbond ingesloten te zijn. Hier in dit leven heeft hij het mogen leren kennen: uit genade gezaligd. In dat Dierbare Bloed vrijgesproken. Op grond van die ambtelijke bediening van Christus erdoor gedragen

en nu is Christus in de hemel en daar verwachtte Hij hem.

We zeiden, toen hij de laatste adem uitblies, toen waren wij hem kwijt; maar met eerbied gesproken, toen was hij dáár, waar hij thuisbehoorde. En waar hij eeuwig de Drieënige God volmaakt loven, prijzen en bedanken zal. Hij heeft veel meer aangedaan, dan hij verloren is. Want hij heeft aangedaan, wat geen oog gezien, geen oor gehoord en in geen mensen hart is opgekomen.

Bunyan schrijft in zijn Christenreize, dat, toen Christen klopte aan de Hemelpoort, omringd door de heilige engelen, hem gevraagd werd naar zijn rol. Als de Koning deze gelezen had, sprak Hij: *Doet de poort open, opdat het rechtvaardige volk daardoor inga.*

Christen en Hopende, zij werden daar verwacht! Toen luidden de hemelklokken, de serafs zongen en ... zij zongen mee in het lied des Lams. *Ik begeerde*, schrijft Bunyan, *met hen mee te mogen ingaan.*

Ds. Hofman weet van ons treuren hier niets meer. Wij mogen nog treuren, maar hij treurt niet meer. Wij mogen misschien zeggen: een lege plaats, maar hij weet van geen lege plaats meer. En nu hoeft hij nooit zorgen meer te hebben. Hier mag er wel eens blijdschap wezen, maar:

*Hun blijdschap zal dan onbepaald,
Door 't licht dat van Zijn aanzicht straalt,
Ten hoogsten toppunt stijgen.*

O, wat zal dat zijn, om dan zichzelf volmaakt in een Drieënig God te mogen verliezen. Het is een zalig verlies als wij onszelf hier een keer mogen verliezen in de tijd. Maar om bij de dood nog eens onszelf en de zonden voor eeuwig te verliezen, dat is een eeuwige winst.

Gods volk zegt zo menigmaal: zal ik nog ooit in de begeerde haven komen? Vlak voor de haven kan het nog zo stormen. O, het zal zo nauw uitgaan. Maar dan geldt het:

*'k Zal nooit herroepen hetgeen Ik eenmaal heb gesproken,
't geen uit Mijn lippen ging blijft vast en onverbroken.*

O, wat hebben ze dan een veilige Gids; wat hebben ze dan toch een hechte grond. Niet in henzelf, hoor! Hoe meer aan henzelf ontdekt, hoe meer wordt het waar: Hij moet wassen en ik moet minder worden. Maar alleen in Hem, Die ze kocht met Zijn bloed. *Drieënig God, U zij al de eer.*

O, die wederbarende, die vernieuwende, die heiligende werking des Geestes moge ons hier in dit leven bij de aanvang geschonken en bij de verdere voortgang tot een voor- en een achtertocht zijn. Om hier getroost te leven en nog eens welgetroost te mogen sterven.

Want het zal wat wezen, een geliefde leraar gehad te hebben, met de middelen, en er moest een eeuwige scheiding vallen.

Kindertjes, jongens en meisjes, er is maar één schrede tussen ons en de dood. En dat woord blijft toch van kracht: Gijlieden moet wederom geboren worden. O, dat we dat nooit vergeten! Dat wij dat opgebonden kregen op onze levensweg!

De Heere schrage u, mevrouw Hofman, kinderen, kerkeraad en gemeente van Schiedam, verder op uw weg en reis. Om nog ééns te mogen ervaren, wat Hofman nu ervaren heeft: *Ik heb de goede strijd gestreden, ik heb de loop geëindigd, ik heb het geloof behouden. Voorts is mij weggelegd de kroon, die de rechtvaardige Rechter mij geven zal, in die dag.* Dat zij zo.

**TOESPRAAK van bestuurslid G. J. van den Enden,
gehouden op donderdag 4 september 1975
in de aula van de begraafplaats te Schiedam.**

Mevrouw Hofman, kinderen, familie; vrienden uit Schiedam en alle plaatsen, waar ds. Hofman heeft gepreekt.

Het bestuur van de gemeente in Schiedam heeft mij opgedragen namens haar een laatste woord bij deze gelegenheid te spreken. Ds. De Waard heeft het me gemakkelijk gemaakt, want hij heeft gesproken over de liefde. En als ik denk aan de jaren, die Hofman onder ons heeft gepredikt, dan kan ik die prediking en die arbeid maar met één woord typeren, zoals Ds. De Waard dat terecht gedaan heeft: Liefde.

Ik heb in Gods Woord gezocht naar een portret van onze, zó zeer beminde voorganger; en heb dat gevonden in Handelingen 20. Ik begin daarvan te lezen met een enkele opmerking. U zult zien, dan hebt u daarmee een portret, waarvan ik hoop, dat u het in uw gedachten kunt bewaren. U weet, hier gaat het over Paulus, die terugreist naar Jeruzalem en die overtuigd is, dat hem te Jeruzalem banden en de dood wachten. Als hij dan met het schip te Miléte komt, ontbiedt hij de ouderlingen van Efeze en gaat tot hen spreken. In die toespraak legt hij een analyse, een typering als het ware, van zijn ganse Apostolische arbeid.

Nu is het niet mijn bedoeling onze geliefde leraar met de grote apostel Paulus te gaan vergelijken. Maar héél duidelijk is voor mij, voor ons en u allen, dat dezelfde Geest, Die in Paulus werkte, ook in onze geliefde leraar werkte. Dat is die Geest, waarvan de Heere Jezus gezegd heeft: *Die zal uit het Mijne nemen en zal het u verkondigen.*

En nu zegt Paulus: Gij weet, van de eerste dag af, dat ik van Azië ben aangekomen - en mag ik dan van ds. Hofman zeggen: Dat ik van Sliedrecht ben aangekomen in Schiedam, - hoe ik de ganse tijd bij u geweest ben, dienende de Heere met alle ootmoedigheid en vele tranen en vele verzoeken, die mij overkomen zijn door de listen der Joden.

Is dat niet Hofman's beeld? Heeft hij niet kermende zijn dagen doorgebracht, opdat dit Woord, dat bedoeld was ten leven, ons niet ten dode zou zijn? Heeft hij niet gekermd om Gods Geest, opdat Die niet alleen onze oren, maar ook ons hart zou openen, om daarop acht te geven?

'k Versta Paulus daarin: *Dienende de Heere met alle ootmoedigheid en vele tranen.* Dat kan van ds. Hofman ook gezegd worden. En: *Hoe ik niets achtergehouden heb, van hetgeen nuttig was, dat ik u niet zou hebben verkondigd en u geleerd hebben, in het openbaar en bij de huizen.*

Ook hier weer: Dit is op onze voorganger volkomen van toepassing. Hier hoef ik geen woord aan te veranderen.

Betuiende beiden Joden en Grieken, de bekering tot God en het geloof in onze Heere Jezus Christus. Wat staat dat hier liefelijk tesamen. De bekering tot God, waar wij zo tegenaan kijken, én ook de weg daartoe: *het geloof in onze Heere Jezus Christus.*

Ik weet het, sommigen leggen meer de nadruk op het eerste, anderen meer op het tweede. Ik meen dat onze voorganger dit op een kostelijke wijze tesamen bracht. De bekering en het geloof in Christus. Dat kon hij zó doen, dat wij op dat werk jaloers werden en ik hoop, als u dat nog niet is, u daar alsnog jaloers op mag worden. Die liefde, waaruit ds. Hofman sprak. had God in zijn hart gelegd. Dat is dezelfde liefde, waarvan staat: *Alzó lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk die in Hem gelooft, niet verloren ga, maar het eeuwige leven hebbe.*

En die liefde brandde zó in ds. Hofman, dat ik wel eens heb gezegd: Zijn prediking is doordrongen en doorgeurd van de liefde Gods.

Maar, zegt Paulus verder in het 24ste vers: *Maar ik acht op geen ding - en dat heeft Hofman ook niet gedaan; hij heeft zich in geen enkel ding ontzien - noch houde mijn leven dierbaar voor mijzelve, opdat ik mijn loop met blijdschap mag volbrengen, en de dienst, welke ik van den Heere Jezus ontvangen heb, om te betuigen het Evangelie der genade Gods. En nu ziet, ik weet, dat gij allen, waar ik doorgedaan ben, predikende het Koninkrijk Gods, mijn aangezicht niet meer zien zult.*

Ach, mijn vrienden, dat slaat nu ook op hem, die daar ligt. Wat hebben we in de afgelopen dagen geweest. Hoevelen hebben z'n stoffelijk overschot gepasseerd en onze bestuursleden in nameloos leed zomaar een hand gegeven. Ze konden het niet zeggen van verdriet; konden enkel hun tranen laten gaan en ook wij hebben dat alleen met tranen kunnen bevestigen: Hij heeft ons liefgehad als een waar dienaar van Christus. Zoals God alles geeft, zoals Christus alles gaf, zó zendt Hij ook Zijn dienaren. Ware dienaren blinken uit in de liefde Gods. Dát is hel kenmerk van hun prediking.

Niets anders. En nu ziet, zegt Paulus en kon ook Hofman dat niet zeggen? - ik weet, dat gij allen mijn aangezicht niet meer zien zult. *Daarom betuig ik ulieden op deze huidige dag, dat ik rein ben van het bloed van u allen!*

Kan ik dat niet met recht van Hofman's prediking zeggen? Is hij niet waarlijk rein van uw aller bloed?

Vrienden, die het nog niet hebt; die nog niet kunnen zeggen: 'Ik ben in leven en sterven het eigendom van Jezus Christus', laat niet na, die God te zoeken met uw ganse hart. 't Loont de moeite. Het loont waarachtig de moeite. God is een Beloner dergenen die Hem zoeken. *Indien zij naar Mij vragen met hun ganse hart, Ik zál van hen gevonden worden.* Dat is Gods onloochenbare waarheid.

En daarachter zegt Paulus: *Want ik heb niet achtergehouden, dat ik u niet zou verkondigd hebben, ál den raad Gods.*

En nu - ds. Hofman is niet meer. Gelijk ds. Verloop en ds. De Waard gezegd hebben, wij blijven achter, als een verweesde gemeente.

U, mevrouw Hofman, als mevrouw weduwe Hofman voortaan. Er begint een nieuwe fase in uw leven. U, kinderen, een leven zonder uw wijze en Godvrezende vader. En wij, gemeente en allen die hem hoorden, wij zullen alleen zijn geschreven en nagelaten woorden nog kunnen horen.

Nochtans, de laatste preek die ds. Hofman woensdagavond te Schiedam gehouden heeft, wil ik u nog eens in herinnering brengen. Hij sprak toen over Jesaja 40. Ik denk, als hij hier nog bij was, o, hij zou mij op de schouder tikken en zeggen: 'Schei er uit, schei er uit, man, om over mij te praten, dat heeft weinig nut. Maar praat eens over die God, waar ik over gepreekt heb.'

Hij heeft toen gesproken over deze tekst: *Waarom zegt gij dan, o, Jakob, en spreekt, o Israël! - en mag ik zeggen: Gij, Jakob in Schiedam en gij Israël, in al die plaatsen waar ds. Hofman gesproken heeft - Mijn weg is voor de Heere verborgen en mijn recht gaat van mijn God voorbij? Weet gij het niet? Hebt gij niet gehoord, dat de Eeuwige God, de Heere, de Schepper van de einden der aarde, noch moede noch mat wordt? Er is geen doorgronding van Zijn verstand.*

Dat is ook voor u tot troost, mevrouw Hofman. Er zullen voor u dingen komen, die wellicht onoplosbare problemen meebrengen.

Ook ons bestuur zal voor zeer zware opgaven komen te staan.

U, Jaap Hofman, als oudste zoon en u allemaal kinderen: Wij dragen een last, die voor ons gevoel té zwaar is. Die kunnen we niet dragen. Maar het hoeft ook niet! Hier, Déze God, Die draagt het. Die Eeuwige God, de Heere, de Schepper van de einden der aarde, Die noch moede, noch mat wordt; er is geen doorgronding van Zijn verstand. We kunnen het aan Hem overgeven.

Ook wij, mijn beminde broeders van het bestuur; laten we het aan Hem overgeven. Laat Hem besturen, waken; 't is wijsheid wat Hij doet. Hij zal het beter weten dan wij. Hij gaat de goede en de rechte weg. Hij geeft de moeden kracht; Hij vermenigvuldigt de sterkte, dien, die geen krachten heeft. Net andersom, dan wij gewend zijn te denken: Ben ik sterk, dan heb ik moed.

Maar nu zegt Paulus: Ben ik zwak, dan mag ik moed hebben. De jongen zullen moede en mat worden.

Ja, de plannenmakers, degenen, die het zelf weten, die zullen moede en mat worden. Die denken: Ik kan het wel! Die zullen falen. *En de jongelingen zullen gewisselijk vallen. Maar die de Heere verwachten, zullen de kracht vernieuwen.*

Dáár is Hofman ons in voorgedaan, waarde vrienden. Dat is z'n dagelijkse arbeid geweest: Kérmen, kέρmen, kέρmen! Want van God moest het komen en van God zal het ook mi moeten komen. Van God zal het voor ons allemaal moeten komen, wie we ook zijn en wat we ook zijn.

Hier zegt Jesaja: *Zij zullen opvaren met vleugelen, gelijk de arenden.* Als u het nog niet weet: Dat is een gemakkelijk werk. Arenden breiden slechts hun vleugelen uit en op de warme stijgstromen van de wind, gaan ze tot kilometers hoogte.

Waarde vrienden, dát is de weg die God ons wijst. Laten we de vleugelen des gebeds uitslaan, opdat God ons d'rage met Zijn Geest en wij daar komen, waar Hij ons hebben wil.

Ja, hij onze leraar; om met hem eeuwig God groot te maken. Hier ziet u de weg. Sla de vleugelen des gebeds uit en zie dan wat Gods Geest met u doet, ja brengt op plaatsen, waarvan u nooit gedroomd hebt.

Nu staat er nog: *Zij zullen lopen en niet moede worden; zij zullen wandelen en niet mat worden.* De kanttekeningen van de Statenvertaling zeggen hier, dat God niet moede wordt in het regeren der wereld en Zijn Kerk in dezelve.

Dit is toch troostrijk. Hier mogen we dus op leunen: God regeert de wereld. Terecht zei ds. De Waard: Ze waggelt onder de oordelen. En waar gaat het heen? Waar moeten we blijven met onze kinderen en kleinkinderen?

Ach, ach! Máár: Hij regeert de wereld, en Hij wordt niet moede noch mat in het regeren van die wereld. En nu behoeven ook wij n'iet moe of mat te worden, maar we mogen zwaar leunen op die trouwe God, waarop ds. Hofman zijn leven lang zó zwaar geleund heeft.

Ik vraag u tot slot met mij te willen zingen het 12e en 13e vers van de 73^e Psalm:

*'k Zal dan gedurig bij U zijn,
In al mijn noden, angst en pijn;
U al mijn liefde waardig schatten,
Wijl Gij mijn rechterhand woudt vatten.
Gij zult mij leiden door Uw raad,
O God, mijn heil, mijn toeverlaat;*

*mij, hiertoe door U bereid,
Opnemen in Uw heerlijkheid.*

*Wien heb ik nevens U omhoog?
Wat zou mijn hart, wat zou mijn oog
Op aarde nevens U toch lusten?
Niets is er, waar ik in kan rusten.
Bezwijkt dan ooit, in bitt're smart,
Of bangen nood, mijn vlees en hart,
Zo zult Gij zijn voor mijn gemoed
Mijn rots, mijn Deel, mijn eeuwig Goed.*

**PREDICATIE gehouden door ds. A. P. Verloop tijdens de rouwdienst op
donderdag 11 september 1975 in de Plantagekerk te Schiedam.**

Jezus Christus is gisteren en heden dezelfde en in der eeuwigheid. Hebrëeën 13 : 8

Zingen: Psalm 102 vers 15.

*Als een kleet zal 't al verouden;
Niets kan hier zijn stand behouden;
Wat uit stof is, neemt een end
Door den tijd, die alles schendt.
Maar Gij hebt, o Opperwezen,
Nooit verandering te vrezen;
Gij, die d' eeuwen acht als uren,
Zult all' eeuwigheid verduren.*

Deze dienst, familie en gemeente, staat in het teken van onze diepe droefheid. Die diepe droefheid treft bijzonder u, mevrouw Hofman, als de weduwe van de overleden voorganger. Het was ook voor mij een moeilijke taak om in deze ure op de kansel te komen, zelfs nog moeilijker dan vorige week, daar ik aanvoel dat het voor u een smartelijke beleving moet zijn, mij hier te zien staan. Want daardoor worden u, als zijn vrouw en u, als zijn kinderen, en u als gemeente er zo aan herinnerd wat er gebeurd is. En dat is nooit meer ongedaan te maken.

Daarom zal het ook voor u, mevrouw Hofman en u, kinderen, en u, gemeente. een moeilijke opgang zijn als gij voortaan naar het huis Gods gaat. Of deze preekstoel is leeg, of hij wordt bezet door een ander. En altijd zal dat gemis levendig gehouden worden. Altijd zal dat gemis zelfs in uw huis, in de kerk, in de gesprekken en bij elke gelegenheid een herinnering zijn: wat is er toch een ledige plaats.

Nochtans hopen wij, al is het dat wij niet de identiteit van uw man of voorganger hebben, dat wij toch iets mogen vertolken van het Woord van God.

In de eerste plaats is dan mijn hartelijke wens en bede dat het Woord van God, voor u, mevrouw Hofman en voor u, kinderen ook op deze avond tot troost en sterkte mag zijn.

Het is ook voor u kerkenraad, nu u zo plotseling voor de werkelijkheid werd geplaatst, een grote verandering dat ik hier nu sta. We zijn ons ook bewust - ik geloof dat we dat een beetje aanvoelen - van de enorm zware taak die nu op uw schouders drukt. Er zullen ook veel moeilijke tijden komen. Want gij zult in de toekomst gaan ondervinden wat het betekent uw herder en voorganger kwijt te zijn. Nu leeft ge nog grotendeels in de onwerkelijkheid. Maar de werkelijkheid zal steeds meer openbaar komen: nu moet u als kerkenraad gaan trachten gezag te verkrijgen. Dat zal heel moeilijk zijn, vooral omdat uw voorganger 45 jaar hier gestaan heeft. Hij stond zo boven alles, en dat niet alleen letterlijk, op deze hoge preekstoel.

Nu zullen de mannen die altijd zo laag gezeten hebben, gezag moeten gaan veroveren. Daar hebt u ontzaggelijk veel zelfverloochening voor nodig. Dat kan alleen God u geven. Alsook licht en wijsheid en kracht, om te trachten de gemeente te gaan leiden. Ik hoop, en wens u van harte toe, dat Gods Woord uw enige kracht moge zijn. Want we denken aan het woord van Paulus: Het evangelie is de Jood een ergernis, de Griek een dwaasheid, maar ons die geloven een kracht Gods.

Kerkenraad, God doe u rijk en overvloedig beleven dat het woord van God een kracht is.

Het is ook aan u, gemeente, dat wij denken. U is zo vele jaren het Woord verkondigd. En nu uw herder en leraar er niet meer is, wat zult u nu doen met het gesproken Woord? Want het is toch altijd de innige wens en de hartelijke bede van uw voorganger geweest dat het Woord niet alleen tot uw oren kwam, maar ook in uw hart zou indringen. Dat zal nu openbaar komen. Dat wil niet zeggen dat het in de loop der jaren niet openbaar gekomen is bij verscheidenen van u, maar nu zal het bijzonder openbaar komen, tot hoever het Woord is doorgedrongen. Want het is een heel ding, Gods Woord spreekt er over als er een kudde is en geen herder. Daarom wil ik nogmaals benadrukken, dat niet alleen de kerkenraad zo'n zware taak heeft, maar ook dat ik hoop dat er heel wat ware bidders onder u mogen zijn. Die als een Aäron en Hur de armen van hen ondersteunen en dat er waar gemaakt wordt wat een zeker spreekwoord zegt: eendracht maakt macht. Er is ook een spreekwoord dat zegt: *eensgezindheid verbindt*. Er kan geen goede eensgezindheid zijn dan door de liefde. Dat is als een cement dat nooit vergaat. Hartelijk wens ik u als gemeente toe dat ge bij die eenheid blijft.

Toen uw voorganger nog leefde is het zijn hartelijke bede geweest, als hij er niet meer zou zijn - hoewel zijn dood plotseling gekomen is - dat toch de eensgezindheid, het zijn en blijven bij dat Woord uw aller deel zou zijn. Ook voor u hoop ik dat hetgeen hier gelezen zal worden, of misschien als vervulling nog eens gesproken zal worden, genadig aan u allen gezegend wordt.

Ik denk daarbij ook aan de catechisanten. Als ik aan jonge mensen denk dan komt er altijd iets uit m'n eigen jeugd terug. Ik heb natuurlijk ook catechisanten gehad, hoewel nooit zoveel als er hier zijn, en dan is mij altijd één ding in het bijzonder opgevallen: Ik heb nog nooit een catechisant ontmoet, die zo'n rebel geweest is als ik. Dat is be-
moedigend voor u, vindt u niet?

Maar, weet u wat ook waar is, ontberen doet waarderen. Jullie zullen misschien ook weleens met tegenzin naar de catechisatie zijn gegaan, niet altijd met zo'n gemoedigd hart naar de kerk zijn gegaan en nu hoop ik dat je gaat leren: ontberen doet waarderen. Dat je veel in herinnering krijgt: wat heeft onze voorganger ons vaderlijk willen onderwijzen en ons liefderijk willen vermanen. Hebben we er altijd naar geluisterd? Dat weet u zelf het beste.

Als ik aan jonge mensen denk, moet ik er dikwijls ook aan denken, dat wij in onze gemeente in mijn jeugd nooit een voorganger hebben gehad. Die is pas gekomen toen uw voorganger en ds. Vlot bij ons kwamen preken. Voordien zaten we altijd zondags zonder voorganger. Nu is er gelukkig één ding in mijn leven geweest, (het aller-
gelukkigste, hoor!): God heeft mij niet dóór laten gaan, Me een rakker ik ook was. Dat éne ding leidde ook daarheen dat ik weleens wat ben gaan lezen en onderzoeken en ik durf toch wel eerlijk te zeggen, dat wat ik ben gaan lezen en onderzoeken ook vrucht heeft afgeworpen. In zo'n verscheidenheid, dat ik ben gaan merken: het is niet alleen in onze kerk, maar God regeert over heel de wereld. En er worden overal mensen omgebracht.

Wat me bijzonder heeft getroffen, is, dat de tijd van de vervolging, hij de Waldenzen en Hugenoten - lezen jullie ook die lectuur? Of zit je misschien altijd niet die wekelijkse tijdschriften, die romannetjes, nu daar leer je niets uit, hoor - maar als je de geschiedenis leest van de kerk, dan kun je vinden hoe soms kinderen van de Waldenzen en Hugenoten een bladzijde van de Bijbel uit het hoofd kenden. Ja, als ik nu aan mijn catechisanten denk dan is het bijna een onmogelijkheid om het kortste

artikelje op te geven, want dan zeggen ze: maar dat kan ik niet in m'n hoofd krijgen. (Hoe is dat hier?) Het is een groot gebrek, waar ontstellende onkunde uit voortkomt. Je ziet het soms ook bij oudere mensen; dan dreigt het gevaar dat er geredeneerd wordt: als ik m'n plicht maar doe. Maar de zaken onderzoeken?

Ik zou u eens wat willen vertellen, in de goede zin van het woord. Ik heb een zwager die naar Canada emigreerde toen hij ongeveer 20 jaar oud was. En toen kwam het ter sprake, dat hij het niet altijd eens was geweest met de leer waar hij onder verkeernd had. Ik zei: 'Wel, dan moet je dat verschil onderzoeken.'

'Ja, maar dat mag toch niet, want dan ga ik wantrouwen.'

Ik zei: 'Nee, nee, Paulus zegt, dat die van Berea edeler waren dan die van Thessalonica.'

'Ja maar, als ik in gesprek kom met m'n schoolgenoten of mede-studenten, dan moet ik het altijd verliezen' antwoordde hij.

Ik zei tegen m'n zwager: 'Dat is je eigen schuld, jij bent laks geweest, óf je hebt verzuimd de catechisatie te bezoeken, of verzuimd Gods Woord te onderzoeken.'

En gemeente, dat zeg ik niet alleen tegen de catechisanten, maar ook tot ons allen. Want dikwijls gaan we in een gewoontetred en zeggen we: O, bij ons is het wel goed. Terwijl er zoveel mensen zijn geweest die zich hebben gebogen over en verdiept in Gods Woord om dit te onderzoeken en te verklaren. Daarom zeg ik dit, catechisanten: Jullie zijn waarschijnlijk allemaal gedoopt. Weten jullie ook, dat in onze 37 artikelen staat, dat wij als een teken dragen, een teken, een merk, een veldteken, dat wij van Koning Jezus zijn? Schaamrood moest ons aangezicht bedekken als de wereld zegt: dat is er één van óns. Dan ben je een deserteur!

Veel mensen zeggen: De doop heeft niet veel te betekenen. Daarom wordt die soms onderschat, maar soms ook overschat. Onderschat: 'hou ja, het is maar een uiterlijke ceremonie.' Overschat, wanneer de mensen zeggen: als je gedoopt bent, dan ben je een wedergeboren mens. Maar het is wel waar, dat we een teken dragen en nu zegt de dichter van Psalm 119 - dat is zo'n wijze, godvruchtige en godgeleerde man - in het vijfde berijmde vers: Waarmede zal de jongeling, zijn pad zuiver houden? Als hij het houdt naar Gods Woord.

Kinderen, jonge mensen; Houdt je aan Gods Woord. Ik wil dat toch nog eens graag zeggen. Want dat ik nu hier ben, is een gunst. Niet van mijnentwege. Maar dát ik er nog ben, ik weet niet hoeveel jaar ik nog krijg, misschien dagen of weken. Dat we nog even mogen zeggen: Houdt je aan Gods Woord.

Er zijn er hier waarschijnlijk ook van andere gemeenten waar ds. Hofman heeft gepreekt en die ook in dit grote gemis delen; daarom wil ik trachten de aandacht bij de bedroefde familie, bij u, eenzame gemeente, en bij u, in verlegenheid zijnde gemeenten, een wijle te bepalen bij het Woord van God voor deze gelegenheid, en wel naar aanleiding van het u voorgelezen hoofdstuk Hebreeën 13 en daarvan het achtste vers, waar we aldus Gods Woord lezen:

Jezus Christus is gisteren en heden dezelfde en in der eeuwigheid.

We zouden aanstonds mogen zeggen met het voorlezen van dit Schriftwoord: Wat ons ontvalt - en er is ons véél ontvallen - of wat er ook verandert - en die veranderingen komen steeds meer - één ding is vast en zeker: Jezus Christus is gisteren en heden dezelfde en tot in der eeuwigheid. Hij verandert niet.

Als we uw aandacht voor de verklaring hiervan vragen dan zingen we eerst uit Psalm

121 het eerste en tweede vers.

*'k Sla d' ogen naar 't gebergte heen,
Vanwaar ik dag en nacht
Des Hoogsten bijstand wacht.
Mijn hulp is van den HEER alleen,
Die hemel, zee en aarde
Eerst schiep en sinds bewaarde.*

*Hij is, al treft u 't felst verdriet,
Uw wachter, die uw voet
Voor wankelen behoedt;
Hij, Israels wachter, sluimert niet;
Geen kwaad zal u genaken;
De HEER zal u bewaken.*

Dit dertiende hoofdstuk van de brief aan de Hebreëen behelst allerlei vermaningen en raadgevingen. En dan is het opmerkelijk als we vei& hei u voorgelezen Schriftgedeelte lezen: *Gedenkt uwer voorgangeren die u het Woord Gods gesproken hebben en volgt hun geloof na, aanschouwende de uitkomst hunner wandeling.*

Wij worden we herinnerd aan het feit waarvoor we hier bij elkaar zijn, gelijk we als gemeente onze droefheid met elkaar gaan delen over hem die heengegaan is, uw voorganger.

Dat er een oproep gedaan wordt: Gedenkt aan uw voorganger, niet alleen in zijn leven, ook na zijn sterven. Maar dan staat er zo iets opmerkelijks tussen in: *en volgt hun geloof na.* Er staat niet: hun opvattingen, meningen, beschouwingen, fouten, gebreken, er staat: *hun geloof.*

Als we dat zo lezen dan betekent dat niet het historisch geloof, niet het tijdgeloof, niet het wondergeloof, maar het zaligmakend geloof. Dat er als het ware gevraagd wordt: *Volgt dat zaligmakend geloof van uw voorgangeren na.*

Maar, al zijn het nog zulke voortreffelijke mensen geweest, aanstonds volgt er: *Jezus Christus is gisteren en heden dezelfde en in der eeuwigheid.*

Dat kan niet worden gezegd van Paulus of van een andere apostel, ook niet van uw voorganger. U hebt veel verloren, God laat u veel meer over.

Het is ook opmerkelijk als daar achter volgt: en wordt niet omgevoerd met verscheidene en vreemde leringen. In de tijd dat de apostel deze brief schreef, waren de gemeenten ook al omringd met verscheidene en vreemde leringen. En daar werden die mensen als 't ware mee om- gevoerd. Ook al omdat verscheidene en vreemde leringen weleens heel aantrekkelijk kunnen zijn. Soms wel eens erg verleidelijk kunnen zijn. Maar, het is alsof we weer terug verwezen worden waar we, ook nu, zo bijzonder bij bepaald worden, gemeente: nl. bij Hem, Die onveranderlijk is, Jezus Christus.

Nu gaan we eerst iets zeggen van Zijn Namen die hier gegeven worden. En dat bijzonder tot verduidelijking waarom de apostel dit geschreven heeft. We lezen hier dat de Zoon van God wordt genoemd: Jezus. Dat betekent Zaligmaker. Want toen de aankondiging tot Maria kwam dat zij een zoon zou baren werd er bij gezegd: *Gij zult Zijn Naam noemen Jezus, want Hij zal Zijn volk zalig maken van hun zonden.* Apart er bij gezegd: *Zijn volk.* Dus Jezus zou hier op aarde een volk hebben. Ik hoop dat u een Zaligmaker heeft die voor u in de wereld gekomen is.

Van Hem staat geschreven: *Hij is gisteren en heden dezelfde, ook nu nog.*

Nu, nu we zo bedroefd zijn, nu er zo'n grote slag is gevallen, is en blijft Hij de Zaligmaker van Zijn volk. En wel een Zaligmaker Die ze zalig zou maken van hun zonden. Dat heeft betekenis gemeente. Als we in Johannes 13 van Jezus lezen: *Die Hij liefgehad heeft, heeft Hij liefgehad tot het einde*, dan is Hij gekomen uit liefde tot u, Zijn volk.

Daarom wilde Hij in een beestenstal geboren worden, zo arm, zo nederig in deze wereld komen, om ons uit onze armoede vanwege onze zonden te redden. Het heeft Hem behaagt dat Hij, volgens Jesaja 53, een Man van smarten geworden is, dat Hij onze krankheden gedragen heeft. Dat Hij Zijn aangezicht niet verbergde voor smaadheden en speeksel. Dat Hij het oordeel onzer zonden heeft gedragen en dat Hij onrechtvaardig door de wereldlijke rechter veroordeeld werd.

Gods regering had het zo bepaald; God wilde dat Christus een Zaligmaker zou zijn om Zijn volk gelukkig te maken, om ze van hun zonden te redden, dat Hij voor hun zonden zou lijden.

De aller-ingrijpendste waarheid vinden we wel in 2 Korinthe 5, het laatste vers, waar de apostel zegt: *Dien, Die geen zonde gekend heeft, heeft God zonde voor ons gemaakt, opdat wij zouden worden rechtvaardigheid Gods in Hem.*

Als we dat gewoon, verstandig, gaan overdenken dan betekent het: Jezus werd geboren in een beestenstal, stierf aan het kruis en Hij werd zonde zoals wij die bedreven hebben. Kinderen Gods, ware gelovigen, leeft u daar veel bij?

Want die Jezus Christus was gisteren, voor de oud-testamentischen, een Zaligmaker, is dat ook heden, en dat blijft Hij tot in alle eeuwigheid. Hij had ons zo lief, Hij nam onze gruwelijke, schandelijke, strafwaardige zonde op Zich, ja Hij wilde zonde worden, opdat wij vrij uit zouden gaan alsof we nooit zonde gekend noch gedaan hadden.

Gemeente en familie, u hebt veel verloren, ik vraag u, blijft er niet veel meer over? Laat ik u straks zeggen hoe we deel krijgen aan die Zaligmaker.

In de tweede plaats staat hier dat Zijn Naam is: Christus, dat betekent: *Gezalfde*. Als we niet onbekend zijn met de leer - en ik verwacht van alle catechisanten dat ze dat ook uit 'Hellenbroek' hebben geleerd - dan weten we dat Christus, Gezalfde wordt genoemd omdat Hij van de Vader met de Heilige Geest gezalfd is tot onze Profeet, Priester en Koning.

In Handelingen 4 lezen we dat de apostel het volk wijst op de reeds gekruiste en opgestane Jezus, dat is Dezelfde waar Mozes van geprofeteerd had: De Heere zal ons een Profeet verwekken, namelijk een Profeet Die de Zijnen gaat onderwijzen. Die zoveel arbeid aan ons wil bewijzen dat Hij dag aan dag, jaar in jaar uit, ons wil onderwijzen. Onderwijzen tot ons heil en tot onze zaligheid.

Ik zou er even tussen haakjes bij willen zeggen dat wij niet altijd op die leerschool willen komen, dat wij niet altijd aan de voeten van zo'n leermeester willen zitten, dat we niet altijd gulzig Zijn onderwijs indrinken, dat is mijn en uw schande, hoor.

Maar er is geen verandering bij Hem. Hij is nog Dezelfde. Als Maria aan Zijn voeten zat, zei Hij: zij heeft het goede deel uitgekozen, dat van haar niet zal worden weggenomen: Martha, Martha, dat éne ding is nodig!

Hij is ook gezalfd tot onze Hogepriester waar de apostel van zegt in Hebrëen 10, dat wij een grote Hogepriester hebben over het huis Gods. Een priester was, oudtestamentisch, iemand die twee dingen deed: hij offerde en hij bad. Dat was onder de ceremoniële eredienst. Jezus is als de ware Hogepriester gekomen en heeft Zichzelf

geheel geofferd als dat onschuldig Lam. Hij deed Zijn mond niet open als Hij ter slachtbank geleid werd. Maar wat heeft Jezus ook gebeden, in 't bijzonder gebeden voor Zijn kerk. Aller-treffendst vinden we dat, wanneer we lezen dat Petrus op de zeef van satan zou komen en Jezus dan zegt: Simon, Simon, Ik heb voor u gebeden dat uw geloof niet ophoude.

Zo heeft Jezus gebeden als de Hogepriester in de staat van Zijn vernedering. Als we gedenken aan Hemelvaartsdag of aan Pinksteren dan worden we door het Woord van God bepaald: Hij is ten hemel gevaren en Hij bidt nog.

Uw man, uw vader, uw voorganger, is naar de hemel gegaan en hij dankt God voor de verlossing die hij heeft gekregen. Jezus is als de Man van smarten ten hemel gegaan en bidt nog voor Zijn gemeente. Hoe biddeloos zijn wij!

In de huidige omstandigheden geloven we, dat hier wel veel gebeden zal worden door kerkenraad en gemeente. Wat hebben we de verdrukking en de ellende soms nodig, om ons gebed voor God te gaan uitstorten. Dan doen we 't omdat het moet. In tijd van voorspoed vergeten we het bidden zo vaak, of is ons bidden zo lauw. Jezus bidt; al is alles reeds voor Zijn kerk aangebracht. Hij is, nu nog, Dezelfde.

Hij is ook tot onze Koning gezalfd, daar Hij als Koning moet heersen, om al Zijn vijanden eens onder Zijn voeten te verpletteren. Dat zijn uw vijanden, volk Gods. Satan, wereld, eigen vlees, alle machten die er zijn, zullen eens onder Zijn voeten verpletterd worden. Ondanks dat wij kleine, nietige, zondige, onwaardige mensen zijn, zal ons zo'n eer aangedaan worden dat Hij als Koning der koningen over ons zal heersen.

Van deze Jezus Christus staat: *Die is gisteren en heden dezelfde en tot in eeuwigheid.* Wij verliezen veel, maar in Hem houden we alles over. Daar moeten we maar heel ernstig over nadenken.

In Efeze 5, waar Paulus een natuurlijk beeld neemt en de mannen die getrouwd zijn aanspreekt, - U houdt toch nog wel veel van uw vrouw, die is immers het meest voorwerp van uw liefde? - zegt de apostel bij gelijkenis hoe Christus Zijn gemeente liefgehad heeft.

Jezus heeft Zijn gemeente lief want Hij zegt dat Hij ze met Zijn bloed heeft gekocht. Wij zijn niet, zegt Petrus, gekocht met goud of zilver. Al het goud of zilver dat er in de wereld is, is niet toereikend om onze schuld te betalen. Maar dat kostbare bloed van Christus, dát is het waardoor wij gekocht zijn. En van deze Jezus staat geschreven dat Hij Zijn gemeente niet zal verlaten. Al denkt u: och nu schieten wij over als wezen; we hebben geen herder meer en dadelijk worden we misschien verstrooid ..., u hoeft helemaal geen angst te hebben.

Zijn gemeente heeft Hij zo lief als Zijn eigen leven. Wanneer Jezus spreekt over Zijn schapen -we vinden veel dergelijke uitdrukkingen in de Schrift - dan zegt Hij bijvoorbeeld in Johannes 10: *Ik heb de schapen in Mijn hand, niemand zal die schapen uit Mijn hand rukken.* De Vader, Die ze Mij gegeven heeft, zal niet toelaten dat ze uit Mijn hand vluchten en niemand kan ze rukken uit de hand Mijns Vaders.

Denkt u daar wel eens over, kinderen Gods?

Dat u, ook nu nog, zo veilig bent in Zijn hand? Jezus zegt dat die schapen van de Vader gegeven zijn. Aan de Opperherder; Die altijd voor Zijn kudde waakt en bidt en voor Zijn kudde heeft geworsteld om ze met Zijn bloed te kopen.

Hebben we te veel gezegd? Wij zijn veel verloren, in Hem houden we oneindig meer over! In de verschillende Schriftplaatsen die we genoemd hebben, gaat het om wat eigenlijk de betekenis ervan is, dat Jezus Christus gisteren en heden dezelfde is en tot in der eeuwigheid - het gaat dan om Zijn gemeente.

Ik wil u ook iets voorlezen van wat onze vaders van de gemeente zeggen en dat naar aanleiding van onze geloofsbelijdenis die we toch zelf zo menigmaal - soms uit onze nood - tot God uitspreken: Ik geloof. (Of niet? Of bedoel ik soms uit de volheid van het hart wegens Gods genade?)

Nu, er komt in de geloofsbelijdenis voor: Ik geloof één heilige, algemene, Christelijke kerk.

Dan is de vraag in onze catechismus, Zondag 21: Wat gelooft gij van de heilige, algemene, Christelijke Kerk?

Het antwoord: *Dat de Zone Gods uit het ganse menselijk geslacht Zich een gemeente, tot het eeuwige leven uitverkoren, door Zijn Geest en Woord, in enigheid des waren geloofs, van den beginne der wereld tot aan het einde vergadert, beschermt en onderhoudt.*

Ik kan me indenken dat u zegt, och, we voelen ons als wezen; we zijn zo herderloos, nu gaan we misschien dwalen. Maar Hij, het Hoofd van de kerk zegt, dat Hij van den beginne der wereld tot aan het einde lijn kerk vergadert, beschermt en onderhoudt.

Dit is ook altijd door onze protestantse en Hervormde kerk of daaruit ontsproten kerken, rei keel en geleerd.

En waaruit vergadert Christus Zijn kerk? Dat wordt hier ook gezegd, namelijk *uit het ganse menselijke geslacht*. Dan zijn toch de opstellers van de Catechismus bijzonder ruim denkende mensen geweest. Zij zeggen: uit het gehele menselijke geslacht gaat hij Zijn kerk vergaderen. Uit blank, uit bruin, uit zwart en uit alle gewesten. Wat hebben wij dan toch bekrompen gedachten, gemeente.

Onwillekeurig denken we: ja, onder ons valt dat wel eens voor, maar het is tegenwoordig maar dunnetjes.

Hoe weten we dat? Bent u wel eens in andere oorden geweest? Of zouden Zijn ogen niet heel deze wereld doorlopen? Daarom: laten we het aan Hem toevertrouwen, Die geen abuizen of fouten maakt. Hij vergadert Zijn Kerk wel. Dat doen geen mensen. God wil wel eens mensen gebruiken. En als we het woord van God maar heel recht snijden, dan wil God er soms een bijzondere zegen aan geven; maar het is in Zijn handen. En dan gaan de opstellers van de catechismus zeggen hóe Hij dat doet: door Zijn Geest en Woord.

Als we jonge en oude mensen aanspreken en zeggen dat Hij Zijn kerk vergadert door Zijn Geest en Woord, dan moeten we ons daar geen verkeerde gedachte van vormen. Want als Hij ons door Zijn Geest gaat vergaderen dan is er in Johannes 16 zo'n bijzonder indrukwekkend woord. Want, Jezus, Die door Zijn lijden en sterven niet alleen de zaligheid verworven heeft, maar óók Zijn Geest, Die de zaligheid in mij en u gaat werken, zegt van die Geest: als Die gekomen is - doelende op de Pinkstergeest - *Die gekomen zijnde, zal de wereld overtuigen van zonde, gerechtigheid en oordeel.*

Met de verklaring daarbij: van zonde, omdat ze in Mij niet geloven.

Dat betekent niet dat Jezus zegt: Wanneer je nu eens van levenswijze gaat veranderen, of wanneer je je alledaagse kostuum wat bestendiger gaat kiezen, dan ga je er bij horen. Neen. Het eerste werk van de Geest is om te overtuigen van zonde 'omdat ze in Mij niet geloven'.

Die Geest gaat dus zeggen: met al je kerkelijkheid, met al je vormelijkheid, met al je werkzaamheden, als je niet in Jezus gelooft dan hoor je er niet bij. U begrijpt wel, als Die Geest dat in u en mij gaat werken, dan valt er veel weg van datgene waarvan wij dachten: dát is het.

Als voorbeeld denken we aan de gelijkenis van de zaaier. Als die man gaat zaaien, zegt Jezus, valt er een deel op de weg. Was dat dan geen goed zaad? Ja, het was hetzelfde goede zaad. Maar het had helemaal geen uitwerking. Er valt ook een deel

tussen de doornen, ook goed zaad, maar de doornen verstikken het. Jezus noemt dat de zorgvuldigheden des levens. Je huisgezin, je arbeid, de tegenwoordige haastige tijd; we hebben zoveel uitvluchten. Maar dat kostelijke zaad wordt verstikt.

Moeilijker wordt het als Jezus zegt dat er ook een deel valt op steenachtige plaatsen. Als Jezus daar een verklaring van geeft, zegt Hij, dat dat mensen zijn die het woord terstond met vreugde ontvangen.

Het gebeurt wel dat er gezegd wordt: Ik heb nu zo goed gekerkt; ik wist niet dat het zo'n dominee was. Hij heeft heel mijn hart verklaard en zó innemend, ik moet aan ieder mededelen hoe goed ik geluisterd heb. Maar het brengt geen vrucht voort.

Dan gaan we ons toch afvragen: zou ik mijzelf soms bedrogen hebben?

Als het het werk van Gods Geest is, dat we alles als waardeloos gaan aanmerken, wanneer gaan we dan in Christus geloven? Heeft u zich deze vraag weleens ernstig gesteld, gemeente? U weet wel, er wordt zo veel over het geloof gesproken. Wanneer we in Christus gaan geloven?

Ik heb zo-even tegen de catechisanten gezegd; jullie moeten goed Gods Woord onderzoeken. Dat moeten we allemaal. Gods Woord zal ons leren: ik heb toch eigenlijk geen redder nodig als ik mezelf nog redden kan, ik blijf wel overeind zolang ik mezelf overeind kan houden.

Maar als de grond onder mijn voeten wegzinkt, of als ik zie: wanneer ik in Gods gericht kom kan ik geen moment bestaan voor God; als dan mijn zonden - zoals David zegt - mij voor ogen gaan zweven; ik niet anders dan schuld zie; dat ik Gods wet heb overtreden - wat dan? Ik denk dat dan de tollenaarsbede op zijn plaats is, als een schietgebed: *O God, wees mij zondaar genadig!*

Heeft u ook zó Jezus nodig gekregen? Dan is dat het werk van Gods Geest. Nee, de Geest maakt ons niet tot aardige kerkelijke mensen, lieve mensen, die een goed karakter hebben en een goede kennis van de Schrift. Hij maakt ons verloren mensen. Dat staat er toch duidelijk? Jezus is gekomen om het verlorene te zoeken. Daarom denk ik dat Paulus zegt: de Griek, die wijze mens, die stoot zich aan zo'n dwaze leer; daar kun je niets van begrijpen. En de Jood is het een ergernis, want: wat ik ook doe, al ben ik nóg zo'n plichtsgetrouw wetsbetrachter, ik kom er nooit. Ja, nu gaan we een beetje begrijpen: maar ons die geloven is hot een kracht Gods tot zaligheid. Als je dan zo'n zinkend mens bent die voor eeuwig reddeloos verloren is, en er komt dan de reddende hand van de Heiland Jezus Christus, dan begrijp je: ja, daarvoor is Hij gekomen. Wanneer Hij zo door Zijn Geest en Woord werkt, kan dat Woord een richtsnoer wezen zodat je soms van je ellende toch moet zeggen: het zal wel nodig zijn. Het moet die kant uit, om zó een vergaderde te worden die ook bij de gemeente behoort.

Nu staat er hier ook een bewijs bij dat Christus een gemeente heeft, die Hij van de Vader gekregen heeft. Want Hij heeft een gemeente tot het eeuwige leven uitverkoren. Van dat woord 'uitverkiezing', daar moet u niet zo van schrikken.

Ik ben het roerend eens met wat de nog in leven zijnde, Hervormde dominee De Boer uit Wageningen in zijn boek over de Vijf Artikelen zegt: *De uitverkiezing is geen muur alsof wij ons daarop te pletter moeten lopen, of nooit overheen kunnen komen; de uitverkiezing is een póórt.*

En we zijn soms zo bang. 'Nee, de uitverkiezing, daar moet je niet over praten, want dan kom je er nooit.' Kom je er anders wel?

Daarom, als we het gaan verstaan, dan is de uitverkiezing een poort die wijd open staat, anders werd er geen mens zalig. Zo moeten we Gods Geest en Woord gaan ondervinden in ons hart en in onze levensleiding. Als Gods Geest ons gaat

onderwijzen, doet Hij dat door Wet en Evangelie.

Jezus zegt nergens: Ik heb de Wet maar aan de kant geschoven, nee: *Ik ben gekomen om de Wet te vervullen*. Die Wet eist van ons allen: *God lief te hebben boven alles en de naaste als ons zelf*.

Waar blijven we met onze kennis en ons handjevol godsdienst? Stuk noch staal komt er van terecht. Als dan de wet eens gaat spreken, als dat door gaat dringen in ons hart, ja, dan is het een verloren zaak, niet? Dan komt God met Zijn Evangelie om ze te halen uit de heggen en de stegen, om te nodigen de vermoeiden en belasten, om ze te gaan troosten: ik zal je rust geven.

Heb je de wet niet kunnen houden? Uit jezelf nooit in Christus kunnen geloven?

Dan gaat God door Zijn Geest dit geloof in ons werken: ik, een zinkend, schuldig mens, kan gered en zalig worden om Jezus wil. Dan moet men het wel gaan geloven. Dan is het geloof zo iets wonderlijks; het is als een reddingsgordel waar de drenkeling zich aan vastgrijpt. Als Christus ons dan uit de Schrift meer en meer geopenbaard wordt door de werking des Geestes; - wij moesten eigenlijk aan het recht van God voldoen, maar geen mens heeft dat ooit gekund, alleen Hij - wat is dát dan een openbaring! Zo heeft Christus het Recht verworven en nu kunnen we op grond van dat Recht zalig worden, behouden worden. Daar heeft geen duivel meer wat in te brengen en geen Wet meer wat in te brengen en wij staan als schuldenaars, om Jezus wil, vrij. Hij heeft voor ons ook een vrije toegang tot de troon der genade verworven. Nu, dan vind ik dat het hier toch wel heel schoon gezegd wordt.

Gemeente, als we dan allen gedoopt zijn, allen onder het Woord verkeren en door het Woord alzo aangesproken worden om vergaderd te worden, dan zal Christus er wel voor instaan. Houdt u bij dat Woord. De Catechismus leert ons dat Hij Zijn kerk niet alleen vergadert, maar ook beschermt en onderhoudt. Om een duidelijk begrip te krijgen van wat dat beschermen nu eigenlijk inhoudt zingen we daarover uit Psalm 59 vers 10:

*Ik zal, omdat G' in bange dagen
Mijn toevlucht waart, van U gewagen;
Van U, mijn sterkte, zij mijn zang
En snarenspeel, mijn leven lang.
Ik heb in nood, aan God verbonden
In Hem mijn hoog vertrek gevonden;
In God, wiens goedertierenheid
Zich over mij heeft uitgebreid.*

Jezus Christus is gisteren en heden dezelfde. Zo is Hij begonnen met Adam en Eva.

Ik vond het gisteravond ontroerend te lezen in art. 17 van de 37 Artikelen: "Wij geloven, dat onze goede God, door Zijn wonderlijke wijsheid en goedheid, ziende, dat zich de mens alzo in de lichamelijke en geestelijke dood geworpen, en geheel ellendig gemaakt had, Zichzelf begeven heeft om hem te zoeken."

Die geloofsartikelen moet u maar veel lezen. De opstellers ervan kunnen het soms zo verkwikkend zeggen: Dat is God! Die maakte Zich op om mensen te zoeken die Zijn gebod overtreden hadden, die van de verboden vrucht gegeten hadden, die hun schande met zelfgemaakte schorten bedekten en tegen God zeiden: U bent de schuld; die mensen ging God opzoeken.

U hebt misschien van God zulke harde gedachten. Genesis 3 begint al te zeggen; was er iets in Adam of Eva? Keerden zij zich tot God? Neen, zeggen de artikelen, zij vluchtten van Hem. Dat zegt Gods woord, dat is de leer van onze vaders. Als zij al

bevende van Hem vloten zei God: Waar zijt gij?

Moeten we aan de liefde van zo'n God twifelen? Als Jezus ons verklaart wie Zijn Vader is, zegt Hij: Want alzo lief heeft God deze wereld gehad. Hij veroordeelt Mij, opdat Ik als de Vervloekte, vervloekten zou zaligen.

Dat is God, gemeente. Maar dan zijn wij zulke vervloekten. Als lij dan zo Zijn gemeente lief heeft, en Hij ziet dat een mens gaat verzinken, dan is Jezus nabij. Als de mens werkelijk gaat beleven: ik sta In Adams plaats, ik moet verzinken, dan redt Jezus. Dan durven de opstellers der artikelen te zeggen: *Hij gaat ze allen in enigheid des waren geloofs vergaderen.*

Nee, niet zo dat dan de één zegt: ik geloof dat je met een historisch geloof eveneens in de hemel komt; en de ander: ook een wondergeloof is iets bijzonders. Dat zullen de negen melaatsen ook wel gezegd hebben: Jongens, er is nog nooit zo'n wonder gebeurd; we waren ongeneeslijk ziek en nu zijn we genezen, niet iedereen ondervindt zo iets.

Die mensen konden het met een wondergeloof stellen, zonder Jezus. Maar wie het ware geloof krijgt gaat met Paulus, al is het nastamelend, zeggen: ik acht alle dingen schade en drek om de uitnemendheid der kennis van Christus Jezus.

Zou Jezus Zijn duur gekochten, die Hij gered heeft uit het verderf, voor wie Hij Zijn bloed gestort heeft, voor wie Hij aan het Recht van God voldaan heeft en die Hij zó lief heeft, - zou Hij die niet beschermen? Als we dat in de rechte zin beleven en zo ons gehele hart en alle ellende aan Zijn voeten brengen, dan komt de gemeente niets tekort. Want Hij zal Zijn kerk beschermen. Beschermen? Zijn er dan nog vijanden en machten die zulke begunstigde en begenadigde mensen vijandig gezind zijn? Legio! Nee, schat ze maar niet gering. Onderschat ze maar niet: de wereld, de satan en ons eigen ik. Als God Zijn genade in een mens wil verheerlijken dan zal zijn vlees zich daar nooit aan onderwerpen. Maar Hij beschermt ze. Zo dat wat er ook gebeurt - dat vinden we ook weer in de Schrift, dat is niet ons zeggen - Hij zal de werken Zijner handen nooit laten varen.

Ja, wij denken wel dikwijls dat het ten einde raakt. Wij zien niet altijd de haven, de veilige haven. Wij zien soms zo veel leeuwen en beren op de weg. Er zijn soms zo veel onmogelijkheden, er komen soms zo veel zorgen dat onze rug gekromd gaat.

Er is er nog nooit één uit de genade gevallen. Ik herinner weer aan het woord, dat door iemand is opgetekend: God belooft ons geen kalme reis - stel het u maar niet voor, kerkenraad - wèl een behouden aankomst. Zo zal Hij voor al de Zijnen zijn. Hij zal ze nooit uit de genade laten vallen. Als Gods kinderen sterven, dan denken wij, nu houdt alles op. De mond spreekt niet meer, het hart klopt niet meer. Maar zelfs dan zal Hij Zijn kinderen beschermen - dat is ook uw man, uw vader uw leraar overkomen - Hij zal hen beschermen, ook zelfs in de wrede, harde dood, die niets ontziet. De dood is niet een gave van God, de dood is het gevolg van onze zonden. We moeten niet God de schuld geven dat hier nu de dood ingetreden is, nee, onze zonden.

De apostel zegt, *Gode zij dank voor Zijn onuitsprekelijke gave.* Hij heeft hulp besteld bij een Held. Dat is een gave van God. En Hij zal al de Zijnen uit nood en dood redden. Ook al schijnt het weleens dat het Woord liegt, Gods Woord is waar!

Als ik dan over mijzelf moet spreken, dan heb ik reden om me weg te schamen. Dan denken we wel eens in nood gezeten te hebben, in grote verlegenheid en in zeer grote eenzaamheid. Maar Gods Woord triomfeert. En ik ben niet waar, maar Gods Woord is waar. Omdat het 't Woord van de God der Waarheid is. Zelf zal Hij over Zijn kerk en gemeente waken.

Er zijn natuurlijk veel dingen die wij met ons verstand niet kunnen begrijpen. Er was

destijds eens een onkerkelijk man, die ons niet goed gezind was. Wanneer ik bij zijn vrouw op huisbezoek kwam, ging hij fluitend en mij negérend de deur uit.

Maar op een zekere keer was die vrouw stervende en ja, toen kwamen we toch tot een gesprek; hij aan de ene kant van de bedstede, ik aan de andere.

Ik zei: Vriend, zie voordeel te krijgen uit het sterven van je vrouw.

De man zei: Ik zit met heel veel vragen; gelooft u aan de opstanding?

Ik zei: Wis en zeker.

Zijn antwoord was: Man, dat is te gek om over te praten.

Mijn antwoord was: U denkt dat u een ontwikkeld iemand bent, en omdat u dit niet kunt begrijpen, denkt u dat het niet waar is. Mag u zo vermetel zijn? Ook ik heb wel eens zo gedacht, zo trots, zo hoogmoedig zijn wij. Toen ik jong was hoorde ik, dat er een tunnel onder de Maas werd aangelegd. Nu, dat kon toch niet? Maar wat ik voor onmogelijk achtte, bleek toch waar te zijn. Je kunt pas over iets praten als je het ondervonden hebt.

Wat is nu het geloof? De apostel geeft er een definitie van. Hij zegt: het geloof is een vaste grond der dingen die men hoopt - die heeft men dus niet - en een bewijs der zaken die men niet ziet. Dat is geloof.

Dat moeten we ook in gedachten houden onder uw omstandigheden; een bewijs der zaken die men niet ziet. Zo zal Christus, de Koning der kerk, bewijzen dat Hij gisteren en heden dezelfde is en tot in alle eeuwigheid. Hij zal ons toch weer doen herrijzen en dan zullen we, als een sierlijk schepsel, ziel en lichaam weer verenigd, onsterfelijkheid en onverderfelijkheid aangedaan hebbende, eeuwig voor de troon van God en te midden van een schare die niemand tellen kan. Een schepsel dat niet meer hoeft te stamelen, niet meer hoeft te zuchten, niet meer hoeft te strijden, niet meer hoeft te struikelen, maar dat volmaakt zal zijn, dal eeuwig God zal danken. Als je daar dan het Woord van God voor gek regen hebt, dan zouden we elkaar wel toe mogen roepen: wat tobben we toch? Waarom zitten we dan naar alle kanten uit te kijken en doen we niet wat de dichter zegt:

*'k sla de ogen naar het gebergte heen.
Vanwaar ik dag en nacht,
des Hoogsten bijstand wacht.*

Zo zal Hij niet alleen Zijn kerk vergaderen, maar ook beschermen, ik nu in deze tijd, in deze wereld waarin de kerk genoemd wordt: de strijdende kerk.

Helaas, ik vergeet dat zo dikwijls; 'k zou zo graag willen dat ik nu al in de triomferende kerk was en geen strijd en geen moeite had. Strijd gaat aan triomf vooraf.

Nu hebben we niet anders te wachten dan strijd, hoewel we soms net als Israël, bij een Elim komen en ons genoeglijk koesteren in de schaduw van de palmbomen en verkwikt worden uit fonteinen. Maar weldra klinkt weer: voorwaarts.

Dat woord van God: Voorwaarts! geldt ook nu, weduwe, kinderen, gemeente, want het is hier een strijd. Maar, moeten we het dan altijd verliezen in die strijd? Als we het in eigen kracht doen wel. Jezus zegt: *zonder Mij kunt gij niets doen.*

Zoals een zuigeling aan de borst is bij de moeder, zo moesten we altijd bij het Woord zijn. Want Zijn Woord is zo vermanend. God verleent geen hulp en bijstand aan hen die op hun eigen benen steunen. Daar moesten we het meest voor vrezen.

Hebben we vruchten van Zijn verdiensten in ons hart dan zegt Hij, dat die vrucht ook zal blijven. Zelfs als de zonden als een stroom op ons af komen, zodat je de handen voor het hoofd slaat en zegt: o God, waar ga ik nu doorheen, dan neig onderhoudt Hij

Zijn eigen werk. Als wij dan weer komen als een beladene en belaste, geeft Hij rust voor onze ziel. De Heere Jezus heeft alles aangebracht, nooit zal Hij laten varen de werken Zijner handen

Dat Hij Zijn eigen kerk vergadert, houdt dat nu op, nu uw herder is gestorven? Dan zou Christus immers een arme Zaligmaker zijn! Houdt het nu op, dat u troost zult ontvangen? Neen. Staat er naar en rust niet voordat u kunt zegen: ik sta ook in 't gelid van de strijdende kerk, want ik ben er een levend lidmaat van, - dode mensen houden op te strijden, levende mensen moeten strijden - dat ik durf zeggen: dat ik daarvan een levend lidmaat ben en eeuwig zal blijven.

Gemeente, we hebben getracht om dit woord als in uw midden neer te leggen. Moge het zijn dat het u een hart onder de riem is.

Tot slot nog dit: Die ontzaglijke, machtige Heere, Die met de Vader en de Heilige Geest één eeuwig God is, Die alles geschapen heeft, Die almachtig, onbegrijpelijk, oneindig, alom tegenwoordig is, schaamt zich niet hèn broeders te noemen die in nood en ellende zich tot Hem wenden. Zoekt daarom nu eens een adres op waar u terecht kunt in uw nood en ellende. Als u met schuld, met onwaardigheid, met onmacht of onwetendheid moet komen, weet dan: Jezus ontvangt zondaars en eet met hen. Om hen te verkwikken, te versterken en te onderhouden.

Als we de geschiedenis lezen van het grote Avondmaal, waarin de dienaars terugkomen en moeten zeggen: Heere, wij hebben de genodigden genodigd, maar ze komen niet, dan zegt Hij: *Gaat uit in de heggen en stegen*. En als er dan nog plaats is: dwing blinden, kreupelen, lammen. Ja, als je het zó leest, zeg je: *Heere mag ik dat worden, mag ik dat blijven?*

Want dan is er plaats voor mij. Er is nog plaats gereserveerd voor blinden, lammen, kreupelen, de aller-onwaardigste mensen. Daar wil Christus een gemeente van stichten, die Hij koopt met Zijn bloed en beschermt met Zijn almacht. Die gemeente heeft Hij zo lief, dat Hij die tot Zich thuis haalt in de hemel.

Sta er, naar, jong en oud, om u onder de banier van Christus te scharen, om daar dan veilig een levend lidmaat van de strijdende kerk te zijn. Amen.

Slotzang: Psalm 60 vers 7.

*Geef Gij ons hulp in tegenheén;
Bij U is raad, bij U alleen;
't Is vruchtloos, waar men zich mee vleit,
Want 's mensen heil is ijdelheid.
Wij zullen dapp're heldendaân
In God verrichten; hoe 't moog gaan,
Hij, die van ons wordt aangebeden,
Zal onze weêrpartij vertreden.*

Hermanus Hofman (1902-1975):**een wegwijzer naar Sion****Toelichting op het leven en leerstelling van ds.. H. Hofman****Door Ds. P. de Vries****Woord vooraf**

Ds. H. Hofman, die van 1929 tot aan zijn dood in 1975 een vrije gemeente in Schiedam diende, is tijdens zijn leven voor velen een wegwijzer naar Christus geweest. Dat gold niet alleen voor mensen die tot zijn eigen gemeente behoorden, maar ook voor vele anderen, die doordeweeks onder zijn gehoor kwamen, of op een andere wijze contact met hem hebben gehad. Tijdens de politionele acties in Indië werd er elke week een preek van Hofman in steno opgenomen en na te zijn uitgewerkt in gestencilde vorm naar Indië gezonden. Een aantal jaren geleden zijn deze preken samen met andere preken die van de band waren opgenomen, uitgegeven en in de kring van gemeenteleden en vrienden van Hofman verspreid. Het gaat om een negental bundels met elk vijftwintig preken. Bij Hofmans veertigjarig ambtsjubileum verscheen een boekje met een drietal preken dat als titel had Sion gegrond, terwijl na zijn dood Verheugd, van zorg ontslagen uitkwam. Dit boek bevatte Hofmans eigen verslag van zijn bekering en roeping met daarnaast een zevental preken, die hij in het laatste jaar van zijn leven had gehouden, en de rouwpreek die ds. A.P. Verloop heeft uitgesproken bij zijn begrafenis.

Vanuit de overtuiging dat deze Godsgezant die geen academische opleiding had, maar zeer zeker van God geleerd was, een boodschap heeft gebracht die van blijvende betekenis is, wordt nu een aantal van zijn preken in druk uitgegeven die nooit eerder zijn gepubliceerd. In de preken van deze evangeliëdienaar uit Schiedam blijft er van de mens niets over, maar ze bevatten ook manna voor de hongerige ziel.

Behalve preken is ook een aantal brieven, die ds. Hofman aan familie en gemeenteleden schreef, opgenomen. In zijn preken vertolkte hij bovenal wat er in Gods hart leefde, maar liet hij ook in zijn eigen hart kijken. Dat geldt haast nog meer voor zijn brieven. Daaruit proef je dat hij gedrongen werd door de liefde van Christus. Het meest kenmerkende van de prediking van ds. Hofman was dat hij je liet kijken in het Vaderhart van God, geopend in Christus.

Aan de preken en brieven gaat van mijn hand een kleine levensschets en typering van zijn prediking vooraf. Moge de Heere het lezen van dit boek tot eeuwige zegen stellen. Hij geve dat wij onszelf leren kennen in onze verlorenheid en Hem, de Drie-enige God, als de God van volkomen zaligheid.

Elspeet, oktober 2000

P. de Vries, V.D.M.

Hermanus Hofman (1902-1975): een wegwijzer naar Sion

Inleiding

Wanneer wij aandacht vragen voor de kerkgeschiedenis en figuren uit de kerkgeschiedenis, kunnen wij dat op meer dan één manier doen. Van de farizeeërs lezen wij dat zij de graven van de profeten opbouwden, zonder zich te realiseren dat zij kinderen waren van hen die de profeten hadden gedood. Wij kunnen Godsmannen uit het verleden verheerlijken, terwijl wij hen in hun geloof niet navolgen. Heel anders is het wanneer wij door het voorbeeld van Godsgezanten uit het verleden worden aangespoord om te zien op Jezus als de Overste Leidsman en Voleinder van het geloof. In die zin stelt de apostel in de brief aan de Hebreëen ons de oudtestamentische Bijbelheiligen tot een voorbeeld.

Zo wil ik iets vertellen over ds. H. Hofman.

Ik heb hem goed gekend. Als kind zat ik tijdens doordeweekse diensten in de Gereformeerde Samenkomst in Alblisserdam al onder zijn gehoor.

Tijdens mijn middelbare schooljaren en in het begin van mijn studie theologie ben ik vaak naar de Plantagekerk in Schiedam geweest. Vanaf de tijd dat ik liep met de vraag of de Heere mij in Zijn wijngaard als dienaar van het Woord zou willen gebruiken, heb ik meer dan eens ook persoonlijk contact met hem gehad.

Dat was van mijn zeventiende jaar tot aan zijn sterven toen ik negentien jaar oud was. Naar mijn diepe overtuiging kunnen wij in meer dan één opzicht iets leren van deze dienaar van het Woord. Ik denk dan aan zijn inzicht in de Schriften, de wijze waarop hij het Evangelie uitdroeg en zijn kijk op de kerk. Ik zal deze punten eerst aanstippen en vervolgens een aantal zaken verder uitwerken.

Mijn bedoeling is niet om te suggereren dat Hofman een man was zonder gebreken. Die heeft ook hij gehad. Wie hem heeft gekend, weet dat zakelijk overleg met anderen niet zijn sterkste kant was. Hij kon vasthouden aan opvattingen en gedragslijnen zonder daarover in gesprek te willen gaan. Dat laat zien dat ook hij, evenals alle heiligen, de schat die God hem had toevertrouwd, in een aarden vat heeft bewaard. Gods kinderen vertonen in hun optreden falen en gebreken. Het werk van Gods eniggeboren Zoon is volmaakt. De bediening van de verzoening is aan zondige en gebrekkige mensen toevertrouwd, opdat wij door Hem met God verzoend worden en heilig voor God leren leven. Zo heeft ook ds. Hofman een plaats in Gods kerk gehad.

De blijvende betekenis van ds. H. Hofman

Na het overlijden van ds. Hofman plaatste het kerkbestuur van zijn gemeente een rouwadvertentie. Boven de advertentie stonden de woorden uit Handelingen 20 vers 31: 'Daarom waakt, en gedenkt, dat ik drie jaren lang nacht en dag niet opgehouden heb een iegelijk met tranen te vermanen.'

Zesenvertig jaar had Hofman een vrije gemeente in Schiedam gediend. Wat hem aan Paulus, en achter Paulus aan Christus Zelf, verbond, was de begeerte om iedereen die op zijn weg werd geplaatst voor Christus te winnen. Hofman was door een genade een geredde zondaar, waarbij zowel het eerste als het laatste niet mag worden ontkend. Wat het laatste betreft, ook zijn inzichten en optreden vertoonden tekortkomingen. Wat echter zijn fouten en gebreken waren, wie hem hoorde, bemerkte dat hij de zaligheid van allen die onder zijn prediking kwamen op het oog had. Daarin droeg hij het beeld van Zijn Meester. Het is juist om die reden dat ik iets over hem wil

doorgeven.

Hofman had geen theologische opleiding genoten. Zelfs de lagere school had hij niet volledig afgemaakt. Reeds op tienjarige leeftijd werd hij knecht bij zijn vader, die schipper was. Toch was Hofman als prediker niet alleen een man die een stichtelijk woord sprak, maar ook een echte theoloog. Dan denk ik aan Luther, die zei dat het er in de theologie op aan komt Wet en Evangelie te onderscheiden. Nu, dat had Hofman geleerd en dat kwam ook in zijn preken tot uiting. Hij kon van de wet geen Evangelie en van het Evangelie geen wet maken, omdat hij zelf mocht weten van het verdoemende vonnis van de wet, maar ook van de vrijmakende kracht van het Evangelie.

Wij horen weleens dat in de prediking het hart van Gods volk verklaard moet worden. Hofman zou dat niet ontkend hebben en hij deed dat zelf ook. Zijn prediking had echter een ander uitgangspunt. Bediening van het Evangelie was voor Hofman het verklaren van wat er leeft in het hart van de Drie-enige God en van Jezus

Christus Zijn Zoon, de volkomen Zaligmaker, opdat dode zondaren worden levendgemaakt en Gods volk vertroost. Hofman typeerde zichzelf in de preek bij zijn vijftienvijftigjarig jubileum als een wegwijzer naar Sion en naar Christus. Ds. Hofman stelde in deze preek onder andere het grote verval aan de orde dat over Nederland is gekomen na de Tweede Wereldoorlog. Bij alle economische vooruitgang was helaas geen sprake van geestelijke bloei. Hij ging toen als volgt verder: 'In de ontzettende moedeloosheid die me toen heeft aangegrepen, want ik wilde wel sterven, is openbaar gekomen dat Christus toch Zijn kerk zou onderhouden. Dat was toch zelfs in de dagen van koning Achab zo geweest. Ook toen waren er zeventuizend die hun knieën voor Baal niet gebogen hadden. Toen heb ik gevraagd: 'O God, mag ik dan alstublieft nog als een wegwijzer zijn? Die staat er zowel in de zon als in de vorst, bij dag en nacht. Dronken automobilisten rijden hem soms omver. Er wordt tegenaan gegooid en getrapt; maar o God, het geeft niet, het geeft helemaal niet. Als het dan maar zijn mag dat ik een wegwijzer mag wezen: dat is de weg naar Sion.'

Dat is nu de bedoeling voor elke ware dienaar van het Woord. Het is niet zo belangrijk wat de mensen van ons denken. Als we voor anderen maar een wegwijzer naar het kruis mogen zijn. Er is immers alleen vrede met God door het bloed van het kruis. Wie Christus heeft, heeft in Hem barmhartigheid en genade en wie Hem niet heeft, mist met Hem ook al Zijn zegen. Laat u dan met God verzoenen.

In een preek die hij in 1973 hield, verwoordde hij dat als volgt: 'Paulus wilde nergens anders in roemen dan in Christus. Hij roemde dus niet in zijn ervaring of heldere bekering. De bekering, waardoor wij God leren kennen, is het werk van de Heilige Geest, maar de bekering op zichzelf beschouwd is onze zaligheid niet. Want: "Die God is onze zaligheid." Als Paulus spreekt over roem, dan is het: "Het zij verre van mij dat ik zou roemen anders dan in het kruis van onze Heere Jezus Christus." Dus alleen roem in Zijn ganse Middelaarsarbeid, want Hij is uit God tot wijsheid, rechtvaardigheid, heiligmaking en verlossing. Vervolgens zegt Paulus: "Door Welke de wereld mij gekruisigd is, en ik der wereld." Is dat niet een wonderlijk woord? Nee, mijn vrienden. De wereld grijpt naar ieder mens en wij hebben van nature een wereldsgezind hart dat omgekeerd ook naar de wereld grijpt. Die dingen zijn niet anders! Laat ons dat steeds voor ogen houden. Maar bij Paulus is het zo: Christus' werk heeft hem zo ingenomen dat heel de wereld en alles wat daartoe behoorde bij hem gekelderd is. Dat noemt hij "door Welke de wereld mij gekruisigd is."

Toen overgekomen was dat ook ik nog zalig kon worden, ben ik naar Bogaard gegaan. Want dát was wat. Dat anderen zalig werden dat was al geweldig, maar nu ik ook. Dat God mij bedoelde en wilde bezitten. Toen heb ik heel mijn hart uitgesproken. Ten

slotte zei ik: "Nu ben ik eenentwintig jaar en is het is voor mij in zeker opzicht of ik een oude man ben, want ik spuw van heel de wereld en wat de wereld toebehoort." Toen stond Bogaard op en gaf mij de hand en zei: "Jongen, op wat je hebt gezegd zeg ik amen, maar dat laatste raakt mij het meest. Hoe kwam het dat ik toen zei dat ik de wereld spuugzat was? Ik heb, mijn vrienden, vanaf mijn jeugd een doel gezocht. Gezocht naar een doel in het leven, maar ik kon het niet vinden. Maar toen God Zijn liefdeshart opende, had ik in één keer een doel. Dat was om Góð te kennen. Daarbij is de wereld in het niet gezonken.'

Hofman wist van zijn verlorenheid en schuld. Daarvan zocht hij ook zijn hoorders te overtuigen. Hij mocht echter ook uit persoonlijke beleving vertellen van de schoonheid en heerlijkheid van Christus, en dat op een wijze dat het ook voor kinderen en buitenstaanders was te begrijpen. Zoals Christus door gelijkenissen sprak, zo vertelde Hofman in zijn preek tal van verhalen. Uit de kerkgeschiedenis, maar ook wat hijzelf of mensen die hij goed kende, hadden ondervonden en meegemaakt.

De prediking van Hofman was met macht en met gezag. Toen in de krant een aankondiging had gestaan dat ik in Elspeet een kerkhistorische lezing over Hofman zou houden, ontving ik van een goede bekende een brief met onder andere de volgende passage: 'Ook u al het goede toegewent en dat u Christus centraal mag stellen in de bediening van het Woord. U haalt in uw stukjes in de kerkbode nogal eens ds. Hofman aan, maar ook ik denk nog wel met heimwee aan hem terug. Veel 'rechtse prediking' zowel in de Hervormde Kerk als daarbuiten is toch in de verte zelfs niet vergelijkbaar met wat hij bracht.'

Ik kan dat helaas alleen maar beamen, als ik hoor wat er soms wordt gezegd en lees wat er wordt geschreven. Ik ben weleens bang dat meerdere predikanten Christus niet persoonlijk kennen. In ieder geval valt op dat zij de volle zekerheid missen dat zij het eigendom van Christus zijn en hun zonden hun zijn vergeven. In plaats dat men dit eerlijk erkent, loopt men aan zichzelf voorbij en zoekt men een stand op te houden, waarbij het allemaal meer moet lijken dan het is. Vandaar dat men zijn kracht zoekt in zware, en voor het eenvoudige gemeentelid vaak onbegrijpelijke, termen in plaats dat men zichzelf eens flink onderhanden neemt om zélf in de schuld te komen en te mogen weten van de vrijspraak in Christus.

Hofman had een uitgesproken visie op kerk en staat. De neutrale staat zoals die in 1795 in Nederland was ontstaan, verwierp hij hartgrondig. Dat Christus de Overste is van de koningen der aarde diende naar zijn overtuiging ook consequenties te hebben voor het politiek bestel. De breuk van de kerk van Nederland betreurde hij. Zijn eigen gemeente zag hij als een nooddak buiten de Hervormde Kerk. Alleen deze kerk was naar zijn overtuiging in volle zin de naam 'kerk' waardig.

Zonder te ontkennen dat er in de kringen van Afscheiding en Doleantie geestelijk leven was, was hij toch kritisch ten opzichte van het kerkelijk streven dat daarachter zat.

Met name de kerkelijke hoogmoed waartoe dit kerkelijk streven meer dan eens heeft geleid, verwierp hij hartgrondig. Wanneer bepaalde afgescheidenen konden zeggen dat degenen die werkelijk bekeerd waren, zich bij hun kerkverband zouden voegen, placht hij op te merken dat deze mensen zelf nog bekeerd moesten worden, zo niet tot God Zelf, dan toch in ieder geval van hun kerkisme.

Hofman was er diep van overtuigd dat bij het gezond geestelijk leven het betreuren van de verbrokkeling van de kerk behoort. Daarbij voelen wij ons verbonden met de nood en schuld van heel de kerk van Nederland en leren wij die nood als onze eigen

nood voelen en *die schuld als onze eigen nood zien*. Het ging Hofman om een herstel, nationale, Gereformeerde kerk en hij getuigde dat wij zo'n herstel van de kerk mogen verwachten.

Eenvoud in de prediking

Hofman kan aan predikanten ten voorbeeld worden gesteld als het gaat om de eenvoud waarmee hij het Evangelie verkondigde. Zoals Christus Zelf illustreerde hij de inhoud van het Evangelie met behulp van verhalen. Hofman kwam met voorbeelden uit de kerkgeschiedenis en de vaderlandse geschiedenis. Vooral gaf hij weer wat hijzelf en anderen hadden ondervonden van God en van Zijn onwankelbare trouw. Natuurlijk speelde daarbij zijn karakter een rol.

De ene predikant vertelt veel gemakkelijker iets uit zijn eigen leven dan de andere predikant. Altijd dreigt ook het gevaar dat de mens zelf in het middelpunt komt te staan. Hofman ging het er echter om uit te laten komen dat God een realiteit is en dat wie op Hem vertrouwt echt mag weten dat hij nooit beschaamd zal uitkomen. Juist om die verhalen werd ik als kind al getroffen door de prediking van Hofman.

De verhalen die hij vertelde, begreep je ook toen andere delen van zijn preek je nog grotendeels ontgingen. Je ging rechtop in de bank zitten als hij zei: 'Toen ik vanavond met de bus hier naar Alblasterdam kwam' of 'Toen ik afgelopen week in het Dijkzigtziekenhuis was', want dan kwam er weer een verhaal waarmee Hofman een punt uit zijn preek duidelijk ging maken. Via die verhalen bleef je de boodschap bij die hij wilde overbrengen en dat was de boodschap van Gods opzoekende zondaarsliefde.

De volgende gebeurtenis heeft hij menigmaal op de kansel verteld. Ik geef hem in Hofmans eigen woorden weer. 'Ik heb al meer dan eens verteld dat ik eens met de bus door de Maastunnel reed, en dat, toen we er door waren een oude man met een Zeeuws dialect mij vroeg: "Zeg, meneer, is dat nu die straete onder de riviere door, waer de groate boten boven ons vaere?"

Ik antwoordde: "Ja, meneer."

Hij zegt: "O, o, wat de mense toch al maer kenne, hé."

Ik zei: "Ja, en dat steekt nu het hardst af, als wij niet kunnen."

Hij keek me eens aan en zei toen: "Joe bent zeker een manne die zelfs niets kunne?"

Ik zei: "Dan heb je het precies geraden."

Hij weer: "Mag ik bij joe komme zitte?"

En toen hebben we tot Alblasterdam over God en Zijn werken zitten spreken. Nu, zo komen Gods gunstgenoten bij elkaar. Hij weet mijn naam niet en ik de zijne ook niet. Maar we waren toch één. Dat is door dat verheven, zielzaligend geloof, waarin Christus het grote middelpunt is.'

Heilige gevatheid

Hofman kon zeer gevat zijn. Door genade was deze gevatheid geheiligd om zondaren voor Christus te winnen. Ik vermeld twee voorvallen waaruit dat blijkt. Hij bezocht eens één van zijn gemeenteleden in het Dijkzigtziekenhuis te Rotterdam. Toen hij een lift binnenstapte die al behoorlijk vol was, merkte één van de aanwezigen op: 'Daar heb je weer zo'n doodgraver.'

Onmiddellijk reageerde ds. Hofman met de woorden: 'Meneer, dat hebt u fout, ik ben geen begrafenisbedienaar, maar ik zit in de handel.' Al de mensen in de lift luisterden inmiddels belangstellend. 'Waar handelt u dan in?' vroeg de man die hem eerst een doodgraver genoemd had.

Toen vertelde ds. Hofman dat hij in goud handelde en het voor niets weg wilde geven, maar dat niemand er belang bij had. In nog geen paar minuten tijd legde hij het Evangelie van verzoening door voldoening uit. Toen hij uit de lift stapte, zeiden al de mensen in de lift: 'Dag, dominee.'

Zij hadden begrepen en bemerkte, dat zij met een dienstknecht van Christus te doen hadden, en hij had hen het goud aangeboden om niet.

Het tweede voorval vond plaats aan het einde van de jaren veertig. Aan ds. Hofman werd gevraagd de begrafenis te leiden van een vrouwtje uit een volksbuurt in Schiedam. Toen hij aan het sterfhuis kwam, voelde hij bij de familieleden de tegenstand. Zij moesten van een dominee in zijn zwarte pak niets hebben. Zij ontdooiden echter wat, toen ds. Hofman zei dat hij eigenlijk helemaal geen dominee was, maar slechts een eenvoudige schippersjongen. De zoons van de overledene kwamen er openlijk voor uit dat zij C.P.N. stemden, een partij die toen in havenbuurten zeer populair was. Tot hun grote verbazing, antwoordde ds. Hofman: 'Dat kan ik goed begrijpen, want ik ben vroeger ook een communist geweest.' Nu was het ijs helemaal gebroken. Daar wilden zij meer van weten.

Hij ging hen toen vertellen dat hij vroeger enkel en alleen zijn eigen ik had gezocht. Hij wilde zelf heer en meester zijn, en zich door niemand laten gezeggen. 'Het echte communisme', zo ging hij voort, 'is dat wij het belang van de ander zoeken en wat wij over hebben met anderen willen delen.' 'Maar zo was het bij mij niet', zei hij. 'Ik wilde er alleen zelf beter van worden. Ik dacht niet aan een ander, maar alleen aan mezelf.' De ruwe havenarbeiders gaven eerlijk toe, dat het bij hen eigenlijk niet anders was. 'Eigenlijk zijn wij dan geen goede communisten', zei ds. Hofman. 'Feitelijk is er maar één echte communist.' Nu, de mannen waren benieuwd wie dat wel was.

'De enige, echte communist', zo zei ds. Hofman, 'is God Zelf.' Dat hadden die havenarbeiders nog nooit gehoord. Heel eenvoudig heeft hij toen verteld dat God Zijn Zoon heeft gezonden, niet om er Zelf beter van te worden, maar om verloren zondaren te redden. Hij betuigde hoe de Heere hem te sterk was geworden en hij met al zijn eigen goede bedoelingen overboord was gegaan om de zaligheid in Christus te vinden. De tijd vloog om. Toen hij opstapte, zei de familie: 'Wij hadden nooit geweten dat een dominee zo was.' Zonder enige problemen kon ds. Hofman de rouwdienst leiden en de familie heeft met eerbied en aandacht geluisterd.

Wie was ds. Hofman?

Hermanus Hofman werd op 5 juni 1902 te Sliedrecht geboren. Daar had ds. J.H. Bogaard, die aanvankelijk godsdienstonderwijzer was geweest in de Hervormde Kerk, rond 1905 een vrije gemeente om zich heen gevormd. Zijn ouders voegden zich bij deze groep. Het kerkelijk standpunt dat Hofman later zou uitdragen, hoorde hij uit de mond van ds. Bogaard. Hofman getuigt dat zijn vader een man met grote geestelijke kennis was, van wie hij veel geleerd heeft.

Op negenjarige leeftijd verloor hij zijn moeder. In zijn jeugd had Hofman al diepe indrukken van dood en eeuwigheid, maar ook van de beminnelijkheid van Christus. Vurig begeerde hij om tot God bekeerd te worden. Bij het ouder worden nam het verlangen om God te zoeken af, maar het verdween nooit helemaal.

Als jongeman bleef hij voor grove zonden bewaard. Hij begon ijverig in de Bijbel en in de oudvaders te lezen. Het sterven van zijn grootvader van vaderszijde vormde een keerpunt in zijn leven. Hij voelde dat hij miste wat zijn opa bezat. Hij had niet meer dan een net godsdienstig leven, maar miste God en Christus.

De Heere overtuigde hem van zijn zonden en schuld. Ongeveer vier weken na het

sterven van zijn opa werd hij met kracht bepaald bij de woorden uit Johannes 3 vers 16: 'Want alzo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk, die in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe.'

De vreugde die hij toen mocht proeven, verdween weer. In het boek *Verheugd, van zorg ontslagen*, dat na zijn dood werd uitgegeven, beschrijft Hofman uitvoerig hoe hij heeft geworsteld om tot de volle zekerheid des geloofs te komen. De Heere leerde hem af te zien van zichzelf en enkel en alleen op Christus te leunen en uit Hem te leven. In die jaren had hij veel steun aan ds. Bogaard, die een vaderlijke vriend voor hem was.

Begin 1929 kreeg Hofman, naar zijn eigen getuigenis, volkomen vrede met God. Dat was op een vrijdagmiddag rond één uur 's middags. In de weken daarna werd Hofman, zoals men in zijn kringen zei, met een Drie-enig God verzoend en ingeleid in de breuk van kerk, volk en staat.

Hofman trouwde in 1930 met Cornelia Slagboom. Uit dit huwelijk werden vier kinderen geboren: één zoon en drie dochters. Mevrouw Hofman had een zwakke gezondheid. Zij overleed na een langdurige ziekte op 31 januari 1950.

Een halfjaar daarna, op 19 juli 1950, trad Hofman in het huwelijk met Emilie Scharp. Uit dit huwelijk werd één zoon geboren.

Zowel zijn eerste als zijn tweede vrouw waren geestelijk nauw aan hem verbonden. Zijn tweede vrouw, die momenteel nog in leven is, is een verre nazaat van ds. J. Scharp (1756-1828), de dichter van onder andere het gezang:

*Alle roem is uitgesloten,
onverdiende zaligheên
heb ik van mijn God genoten,
'k roem in vrije gunst alleen!*

Zijn leven lang diende Hofman een vrije gemeente in Schiedam. Hij overleed zondag 31 augustus 1975. Op de dag des Heeren mocht hij ingang in de vreugde die God hem had bereid. Op donderdag 4 september 1975 werd zijn lichaam ter aarde besteld.

In de rouwdienst ging ds. A.P. Verloop van Waddinxveen voor.

Ondanks zijn zwakke gestel had Hofman de week vóór zijn sterven nog driemaal gepreekt.

Aan het einde van zijn laatste preek zei hij: *'Dat wij hier al in geloof ons blij in Hem zouden beroemen en wanneer onze loopbaan eindigt, wij dit moeitevolle leven welgetroost kunnen verlaten, om zonder verschrikking voor Gods rechterstoel te verschijnen en hier dit leven te eindigen en dat nieuwe leven hierboven aan te vangen met: Hallelujah, geloofd zij God. Amen.'*

De gemeente van ds. Hofman

Bij Hofman ontstond, nadat hij vrede met God gevonden had, ook de drang om het Woord te bedienen. Ds. Bogaard kreeg hiermee ook werkzaamheden. Toen Hofman tenslotte op een vergadering, waar vertegenwoordigers van verschillende vrije gemeenten met eenzelfde kerkelijke visie als ds. Bogaard bij elkaar kwamen, zijn bekering en roeping vertelde, was er zo'n overname van wat Hofman naar voren bracht, dat hij zich niet eens behoefde te verwijderen om de aanwezigen in de gelegenheid te stellen zich over zijn toelating te beraadslagen. Spontaan werd hem de hand gereikt en zo de toegang tot de kansel verleend. Dat was in 1929. In de tijd dat

hij begon te oefenen, sprak hij op zondag om beurten in Schiedam, Hendrik- Ido-Ambacht en Alblasterdam. Ook heeft hij driemaal op zondag in Capelle aan den IJssel gepreekt. Al spoedig zag hij dat Schiedam zijn vaste standplaats moest worden, en nadien heeft hij 's zondags nooit meer buiten deze plaats gepreekt.

In 1937 bevestigde ds. Bogaard hem tot predikant. Tot aan zijn overlijden, op 31 augustus 1975, is hij aan Schiedam verbonden gebleven. Bij zijn jubilea ging Hofman overigens niet uit van de datum van zijn bevestiging, maar van de zondag waarop hij voor het eerst het Woord had bediend.

In Schiedam kwam op uitnodiging van Evert Visser eerst ds. H. Stam uit Capelle aan den IJssel en later ds. Bogaard uit Sliedrecht het Woord bedienen. Op aandrang van Stam was Visser op een gegeven moment op zondag ook preken gaan lezen voor een groepje mensen. Van deze groep werd Hofman voorganger.

Ook nadat hij tot predikant was bevestigd, wilde hij niet als dominee worden aangesproken. Deze aanspraak kwam naar zijn overtuiging alleen toe aan predikanten binnen de Hervormde Kerk, die ook een academische studie gevolgd hadden. Hij wilde gewoon als Hofman aangesproken worden en voor zijn familie in Schiedam en Sliedrecht was hij ome Manus.

Zijn eigen situatie en die van andere voorgangers in de kring van vrije gemeenten waartoe hij behoorde, zag hij als uitzonderlijk. Hij typeerde zichzelf als een schippersjongen aan wie de nood was opgelegd om het Woord uit te dragen. In de tijd van de politionele acties in Nederlands Oost-Indië, het huidige Indonesië, werd ten behoeve van de jongens die daaraan deelnamen elke week een preek in steno opgenomen en in gestencilde vorm naar het Verre Oosten verzonden. Op deze preken stond vermeld: *H. Hofman, evangeliedienaar te Schiedam*. Dat was tenslotte de diepste reden dat Hofman er niet voor voelde dominee genoemd te worden. Het gaat niet om de mens maar om het Woord van God. Hofmans diepste wens was door middel van het Evangelie zondaren voor Christus te winnen en Gods volk te troosten en te stichten om op deze wijze voor allen een dienaar te zijn.

De gemeente van Hofman kwam aanvankelijk bijeen op een zolder boven een jeneverstokerij aan de Boterstraat. Daarover is nog een aardig verhaal in omloop.

Evert Visser was eens op een gezelschap waar naar voren kwam wat de namen waren van de kerkgebouwen waarin men kerkte. Het waren allemaal klinkende namen, zoals Eben-Haëzer, Bethel en Pniël. Op de vraag wat er op hun kerk stond, heeft Evert Visser toen geantwoord: 'Jeneverstokerij'.

In de jaren vijftig werd de zogenaamde Plantagekerk, het kerkgebouw van de Gereformeerde Kerk aan de Lange Nieuwstraat, gekocht. Daarom is men de gemeente wel gaan aanduiden als de Plantagekerkgemeente.

Zondag aan zondag kwam een vaste kring op onder de prediking van Hofman. De kerkgangers woonden niet alleen in Schiedam, maar ook in omliggende plaatsen, zoals Delfshaven en Vlaardingen. Ook waren er meerdere schippersfamilies die met deze gemeente meeleeften.

Oorspronkelijk kwamen alle mensen lopend naar de kerk. Hofman was voor zichzelf geen voorstander van het gebruik van een vervoermiddel op zondag en tot aan zijn dood toe kwam hij zelf 's zondags lopend naar de kerk. Het grootste deel van zijn gemeenteleden kwam toen al vele jaren met de auto. De dienst op woensdagavond (er was elke woensdagavond kerk) werd bezocht door mensen uit wijdere omgeving. Met tweede feestdagen en op bid- en dankdagen was de kerk als regel tot de laatste plaats bezet. Van heinde en verre kwamen de mensen dan onder zijn gehoor. Voor een deel betrof dat mensen die vroeger op zondag bij hem gekerkt hadden.

Hofman ging ook voor in doordeweekse diensten in gemeenten en groepen die zich verbonden wisten met de prediking en het kerkelijk standpunt van ds. Bogaard. Zo preekte hij vele jaren in Alblasterdam, Sliedrecht, Scheveningen, Rotterdam-Zuid en Nieuw-Beijerland. Behoudens ziekte was hij tot aan het einde van zijn leven gewoon om in de week tenminste drie diensten te leiden. Slechts een enkele keer is hij in een dienst buiten eigen kring voorgegaan. Mede hierdoor genoot hij daarbuiten nauwelijks bekendheid.

Voor Hofman kon alleen de Nederlandse Hervormde Kerk in de volle zin van het woord 'kerk' worden genoemd. Hij wilde er niet van weten om naast de Hervormde Kerk een nieuwe kerk te stichten. Zijn eigen gemeente zag hij als een nooddak. Daaruit trok hij, in navolging van ds. Bogaard, de consequentie dat het gemeentelijk leven zo min mogelijk gereguleerd moest worden. Hierin bleek duidelijk, dat de gemeenten rond Bogaard en Hofman voortgekomen waren uit kringen waar men vanwege de nood der kerk niet meer onder het Woord opging, maar thuis preken las en met elkaar over het geestelijke leven sprak.

Zo werd er geen belijdenis des geloofs afgelegd. Er was geen kerkenraad, wel een voorlezer en later ook een kerkbestuur. De sacramenten van de Heilige Doop en het Heilig Avondmaal werden daarentegen wel bediend, terwijl Hofman zich in het ambt van dienaar van het Woord liet bevestigen. Het kerkbestuur functioneerde in de praktijk als kerkenraad, maar toch wilde Hofman er niet van weten om de leden van zijn kerkbestuur in het ambt te bevestigen.

Het zal duidelijk zijn, dat dit kerkelijk standpunt een aantal innerlijke inconsequenties bevatte. Mensen binnen de kring liepen daar soms tegenaan. Voor een buitenstaander was het mede daardoor niet altijd gemakkelijk om zicht te krijgen op de kerkelijke visie van Hofman.

Wat echter ieder opviel, was hoezeer Hofman nationaal dacht. Partijdenken was hem vreemd. Het ging hem niet om een groep, partij of kerkverband maar om de eer van God en de opbloei van de gehele kerk van Christus in Nederland. Hij beklemtoonde dat de nood van het Nederlandse volk en de Nederlandse kerk onze nood moet zijn. Vurig zag hij uit naar het herstel van de oude Hervormde of Gereformeerde Kerk. Zijn gebed was dat de Heere zo'n herstel wilde geven tot zegen van het volk.

Hofman trok uit zijn kerkelijk standpunt concrete consequenties. Verhuisden mensen uit zijn gemeente, dan vestigden zij zich menigmaal niet in één van de plaatsen, waar een gemeente van dezelfde richting was. In dat geval raadde hij hen aan zich te voegen bij de plaatselijke Hervormde Gemeente, als daar het Woord recht bediend werd. Pas als dat niet het geval was, adviseerde hij zich bij één van de afgescheiden kerken te voegen. Hij placht ook te zeggen: 'Ga maar waar het gras het groent is. Eet de vis op en laat de graten liggen.'

Ziende op de kerkelijke verwarring en geestelijke ontreddeering kon hij ook vaak zeggen: 'Zoek er je ziel toch als een buit uit weg te dragen.'

Met deze oudtestamentisch gekleurde uitspraak bedoelde hij dat wij ons door kerkelijke en maatschappelijke omstandigheden nooit af moeten laten houden om persoonlijk vrede met God te zoeken door het geloof in Jezus Christus.

Hofman was er diep van overtuigd dat die vrede nog altijd te vinden was. De Heere heeft immers nooit Zijn belofte herroepen dat wie Hem zoekt, Hem ook zal vinden. Nog altijd, zo stond bovenal voor Hofman vast, is de Heere Zelf de eerste. Hij is het Die Zelf mensen zoekt en trekt uit de duisternis tot het licht en zo Zijn kerk bouwt. Hofman was er ook van overtuigd **dat God nog eenmaal Zijn kerk in Nederland zou herstellen en tot bloei zou doen komen.**

Nadat God met Nederland had afgerekend en Zijn oordelen had voltrokken, zou naar

Hofmans vaste overtuiging deze bloeiperiode aanbreken. Zijn vurig gebed voor de bekering van Israël hield hiermee verband. Hofman twijfelde er niet aan dat God met dit volk nog bijzondere bedoelingen had en dat Hij het eenmaal tot Hem zou bekeren. Voor ds. Hofman vormde de plaatselijke gemeente het hart van het kerkelijke leven. De plaatselijke gemeente moest naar zijn overtuiging een spelonk van Adullam zijn. Zo heeft de gemeente in Schiedam vele jaren mogen functioneren. Mensen die een schuldeiser hadden en wier ziel bitterlijk bedroefd was, werden niet op zichzelf teruggeworpen, maar gewezen op Davids grote Zoon, Die juist gekomen is om het weggedrevene te zoeken. De aanwezigheid van Christus is daar door menigeen onder de bediening van het Woord kennelijk ervaren.

Wet en Evangelie

Al had Hofman geen theologische opleiding genoten, het was duidelijk dat hij veel las in Luther, Kohlbrugge, in werken van Engelse puriteinen en Schotse schrijvers, zoals Het zien op Jezus van Isaac Ambrosius en De viervoudige staat van Thomas Boston. Ook de kerkgeschiedenis van de Reformatie en van ons eigen land hadden zijn warme belangstelling. Daarbij oriënteerde hij zich op mensen als Merle d' Aubigné en Groen van Prinsterer.

Zijn prediking werd beheerst door de tweeslag van *zonde en genade en van Wet en Evangelie*. Hofman heeft mij zelf verteld hoe hij in aanraking is gekomen met de geschriften van **Kohlbrugge**. Hij was reeds predikant toen hij in een gezelschap met mensen van meerdere kerkelijke richtingen een gesprek had over het leven van de heiligmaking. Eén van de aanwijzingen merkte naar aanleiding van wat Hofman had gezegd op: 'u bent een kohlbruggiaan.' De spreker bedoelde dat niet bepaald zo positief. Hofman kon eerlijk getuigen dat hij nooit iets van Kohlbrugge had gelezen en dat hij alleen had doorgegeven wat de Heere hem vanuit Zijn Woord in deze zaak had geleerd. De volgende zondag vroeg hij aan zijn kerkbestuur wie van hen iets wist van Kohlbrugge. Dat bleek bij de heer Buys het geval te zijn. Deze vertelde dat hij lid was van de 'Vereniging van Vrienden van Kohlbrugge' en hij beloofde Hofman ter gelegenheid van diens verjaardag een boek van Kohlbrugge ten geschenke te geven. Zo is dat ook gebeurd en is Hofman Kohlbrugge gaan lezen. Het is niet bij dat ene boek gelezen. Het gedachtegoed van Kohlbrugge stemde wel heel in het bijzonder overeen met wat Hofman zelf leerde over de heiligmaking. Hij zei me zelfs dat hij uiteindelijk Kohlbrugge nog maar sporadisch las, opdat hij niet het verwijt zou krijgen dat hij slechts gedachten van Kohlbrugge doorgaf en niet zelfstandig het Woord van God vertolkte.

Hofman was er diep van overtuigd dat de verkondiging van het Evangelie geen nut doet zonder de prediking van de wet. De wet moet gepreekt worden als een heilige eis, waaraan wij nooit kunnen voldoen. Zonder de kennis van onze volslagen verlorenheid zal er nooit verlangen ontstaan door Christus alleen verlost te worden. Hij beklemtoonde keer op keer dat wij allen betrokken zijn bij hetgeen in het paradijs is gebeurd. In Adam hebben wij ons van God afgekeerd. Zonder kennis van de eerste Adam ontstaat nooit zicht op de tweede Adam.

Hij stelde dat er bij God een heilige orde is, namelijk dat de wet ons vormt en schikt, om ons geheel buiten hoop in onszelf te stellen, opdat wij geheel aangewezen zijn op Christus. Ik geef zijn eigen woorden weer: 'Dat is en blijft altijd het eerste stuk van het zaligmakend werk en van de genadeleer: het kennen hoe groot mijn zonden en ellende zijn. Want als ik mijn zonden en ellende niet ken, dan kan ik doorleven in de staat waarin ik ben: zonder God en buiten God. God gaat voor niets en niemand opzij, niet voor vroomheid, gebeden, tranen, gestalten, teksten, verzen, noch voor een kerkmens,

hoe vroom hij ook moge zijn. Het is een vaste wet: zij moeten zich schuldig kennen.' De mens voelt van nature zijn nood niet. Wanneer echter het Woord invloed op ons hart gaat uitoefenen, leren wij dat wij, al zouden wij maar één zonde hebben, door God verdoemd moeten worden. 'Als wij met God in aanraking komen, komt heel onze godsdienst niet in aanmerking. Al dekken wij ons met: "Ik ben weleens ernstig, ik heb weleens geweend, ik ben weleens aangedaan", we kunnen met dat kleed onze zonden niet dekken. Ach, laten wij dan bedelen dat Hij ons recht ontdekke.'

De wet was voor Hofman een dienstmaagd van het Evangelie. Hij leerde: 'Nu is dit de zaak, mijne vrienden: door de werken der wet zal geen vlees behouden worden. Want God heeft de wet niet gegeven tot zaligheid. Het ambt der wet is anders. Door de wet is de kennis der zonden. De prediking van het Evangelie brengt daarentegen openbaar, dat men zalig kan worden en wel uit Gods welbehagen, door Zijn welbehagen en tot Zijn welbehagen.'

In de prediking van Hofman stond Christus centraal.

Het leed voor hem geen enkele twijfel, dat er alleen in Christus zaligheid en leven te vinden is. Wie het leven en de zaligheid wenst te ontvangen, moet bij Christus komen. Hij is de aangewezen Persoon. Hij is de beantwoording van de nood van onze zonde en ellende. Een zondaar die door de wet wordt veroordeeld, rest niets anders dan Jezus Christus en Die gekruisigd. Hij kon in dit verband ernstig waarschuwen: 'Als wij betrouwen hebben in opvoeding, kennis, godsdienst, rechtzinnigheid, ja, laat ik nog verder gaan: in verandering, ervaring, bemoeienissen, dan leven wij in afgoderij.'

Daar stelde hij tegenover: 'Als ons alle grond ontvalt, dan zinken wij neer op de arbeid van Christus, en gaat de Heilige Geest het geloof met zulk een kracht in ons hart werken, dat wij ons de ganse arbeid van Christus toe-eigenen. Zo worden wij dan rein verklaard op grond van wat Christus op Golgotha gedaan heeft.'

Heel nadrukkelijk *verbond Hofman in zijn prediking de wedergeboorte aan de kennis van Christus*. Ik geef een kenmerkende uitspraak weer: 'Als we nu in ellende en armoede de toevlucht nemen tot Jezus Christus, dan zijn wij door deze geloofsvereniging precies zoals wij moeten zijn.' Iemand, die zijn zaligheid grondt op iets buiten Christus, bedriegt zichzelf voor de eeuwigheid. Het leunen op tranen over de zonde, kennis van zonde, liefde tot Gods volk, zag hij als een bevindelijke variant van de leer van de veronderstelde wedergeboorte. Hij waarschuwde er keer op keer tegen daarop het vertrouwen te stellen. Zwارة godsdienst kon hij soms nog wel zo gevaarlijk achten als lichte. Want zware godsdienst lijkt nog iets te zijn, terwijl alles buiten de kennis van Christus niets is.

Ik geef een aantal citaten uit zijn preken, waarin helder naar voren komt wat Hofman bedoelt. 'Als Nicodémus zegt: "Rabbi, wij weten, dat Gij zijt een Leraar van God gekomen," gaat de Koning hem niet inzegenen door te zeggen: "Je neemt, man, een aparte, bijzondere plaats in onder je collega's, want de één voor de ander verwerpt Mij, dus er is wel wat goeds in je, wat de natuur niet werkt." Neen, daar spreekt Jezus niet van. Wat heb ik, wat hebt gij, en wat had Nicodémus nodig om in herstel, verkeer en gemeenschap met God te geraken? Dáár spreekt Jezus over.' 'Wij zien de uitnemendheid van de prediking van het Evangelie. De prediking van het Evangelie is geen mensenwerk, waarin een voorganger zijn inzichten en zijn eigen ideeën de vergadering of de gemeente oplegt. Maar de prediking van het Evangelie is, dat God ons openlijk de werkelijkheid bekend laat maken, zoals de zaken bij Hem staan: dat wij buiten Christus de eeuwige dood zijn onderworpen, maar dat Jezus Christus de enige Uitkomst is, in Wie de zaligheid is. De inhoud van de verkondiging van het Woord is, dat de zondaar niet gebouwd wordt, maar in zichzelf afgebroken wordt,

opdat het fundament Christus voor de dag zou komen en wij dáárop gebouwd worden.'

'In Gethsémané en op Golgotha heeft de Koning Zich naakt laten uitschudden, om ellendigen aan Zijn Middelaarshart te kunnen drukken, om hen alles te kunnen geven wat zij tot zaligheid nodig hebben. Is het dan zo verschrikkelijk dat Hij ons alles ontnemt en ons van vat tot vat ledigt, zodat er geen scherf overschiet om vuur uit de haard of water uit de gracht te scheppen? Dat is toch zo erg niet!? Hij is voor ons tot zonde gemaakt, laten wij dan zondaren zijn. Hij heeft Zich van alle heerlijkheid ontdaan, laten wij dan alle geestelijke sieraden afleggen. In Gods oog is het toch maar ijdelheid, het telt niet mee tot zaligheid. Als wij zondaar voor God worden, krijgt het woord van Paulus waarde voor ons: "Dit is een getrouw woord en alle aanneming waardig, dat Christus Jezus in de wereld gekomen is om zondaren zalig te maken." Zijn wij zondaren voor God, dan kunnen we echt ervaren wie Jezus is. Als wij genade en aanneming bij God hebben gekregen, moeten wij ons ervoor hoeden om "geestelijke" mensen te worden. Anders komen wij zover van God af te staan, dat wij het moeten doen met de wetenschap dat wij een bekeerd mens zijn.

Gebeurt dat toch, dan moet God ons een klap geven en soms wel meer dan één om ons weer op onze plaats te krijgen. Paulus zegt: "De wet is geestelijk, maar ik ben vleeselijk, verkocht onder de zonde." Wij kunnen niet aan de eis van Gods wet voldoen, ook niet als tot God bekeerde mensen. Christus alleen heeft het gedaan. Het is alles genade en alleen genade. Door genade worden wij verenigd met Christus in het geloof. Zo vinden we alles wat we in onszelf missen in Hem. Hij is ons Leven. Kunnen wij zelf het geloof werken of werkzaam maken? In geen geval. Hoe wordt het ontvangen en wie ontvangen het? Het wordt ontvangen waar armoede en schuld is. In het niets van de mens wordt het alles van God openbaar om te leren: "Ik leef, doch niet meer ik, maar Christus leeft in mij; en hetgeen ik nu in het vlees leef, leef ik door het geloof des Zoons van God, Die mij heeft liefgehad en Zich voor mij heeft overgegeven." O zoete, zalige zaak: wel armoede bij onszelf, maar wegens de rijkdom van Gods genade in Christus toch aangenomen tot Gods kinderen om te mogen zeggen: "Abba, Vader." Dat de Heere ons dan allen Zijn Geest moge schenken, opdat wij niet hooggevoelend zijn, maar vrezen en verstaan: ik sta allicht te hoog, nooit kan ik te gering, te onbeduidend zijn, want juist dan ben ik het dichtst bij Jezus. Dat Hij ons daartoe uit Zijn rijkdom gedenke, om Zijns verbonds wil.'

Het afwijzen van verbondsautomatisme en lijdelijkheid

Hofman waarschuwde tegen een geloof dat men zichzelf aanpraat. Hij verwoordde dat aldus: 'Wij moeten niet een geloof hebben dat wij onszelf opleggen, niet een gehoorzaamheid waar wij onszelf toe dwingen: "het moet." Wij hebben nodig dat ons hart geschikt wordt tot een gulle en hartelijke gehoorzaamheid. Een geloof waar wij niet zelf in bezig zijn met: "het moet", maar dat ons aan- en toegebracht wordt, opdat het is: Zomin wij eerst konden geloven, zomin kunnen wij het nu laten.'

Niet minder keerde Hofman zich tegen lijdelijkheid. Wanneer iemand hem zei dat zalig worden toch niet zomaar ging, dan vroeg hij: 'Praat je dat nu na of is het ondervinding?' Wie zei dat hij het niet uit ondervinding wist, kreeg te horen dat een dergelijke rechtzinnigheid vijandschap tegen God is. Wie zei dat de onmogelijkheid van zalig worden hem een zware last was, werd de weg gewezen.

In de prediking van Hofman kwam ook heel sterk naar voren, dat God de zaligheid van zondaren zoekt. 'Het is niet zo', zo zei hij, 'dat het woord van het Evangelie tot een zeker getal onder ons komt. In de zin: het is alleen voor de uitverkorenen of gelovigen. Dat is de leer van Christus niet. Zijn Woord komt tot allen. Het is bij God

volle ernst. Hij bedoelt niet onze ondergang, maar ons heil. God komt met Zijn Zoon tot ons. Dat raakt ons allen persoonlijk. De vraag is: wat doen we er mee?' Hij riep zijn hoorders ertoe op hun schuld te erkennen en het leven en de zaligheid in Christus te zoeken. Hij spoorde zijn hoorders aan tot geloof en tot gebed. Die twee zaken vormden voor hem geen tegenstelling. 'Genadewerk is geen werk dat ons op een zekere dag bij gelegenheid zomaar komt aandrijven; het wordt afgebedeld.'

Naar Hofmans overtuiging *overheerste bij een belangrijk deel van de rechtse afgescheiden kerken de verkiezing in de prediking.*

Hofman begon niet met de verkiezing maar met *de roepstem van Christus tot verloren zondaren.* De verkiezing predikte hij *als troost voor Gods kerk.*

Ik geef weer een citaat: 'Als wij Hem aanroepen, is het niet zo dat wij een goede kans van slagen hebben. Gods Woord zegt ons: "Een iegelijk die bidt, die ontvangt." Laten we dan toch de wereld loslaten met al haar begeerlijkheden, die levert ons toch niets op dan de dood. Bij God is echter alles aan te treffen tot het leven en de zaligheid. Laten we ons dan niet bezig houden met de wereld, ook niet met beschouwingen over de godsdienst en over onszelf, maar laten wij de genade Gods zoeken zoals die uit God is in Christus en dat door de kracht van de Heilige Geest.'

Hofman leerde: 'God heeft redenen uit Zichzelf genomen, anders kwam er niets van terecht. Wij hebben met een God te doen, Die brandt van zondaarsliefde, een God Die zondaren wil bezitten.' 'Liefde, Goddelijke, eeuwige liefde waarmee God bewogen is van voor de grondlegging der wereld, die Hij hier in de tijd openbaart en in vrucht tot zaligheid doet kennen.'

Gods genade is onvoorwaardelijk. God komt met Zijn genade tot verloren zondaren. 'Wij kunnen', zo zei Hofman, 'als zondaar bij Christus terecht, niet als een veranderd mens of een mens met een goed begin.' Hij wees erop dat de tollenaar bad: 'O God, wees mij zondaar genadig', en niet: 'O God wees mij de arme zondaar genadig.' Wie werkelijk van schuld overtuigd is, durft het daar zelf namelijk helemaal niet voor te houden. Dan is alles schuld, en zien we overal tekorten.

Hofman bracht naar voren: 'Er komt niets van een mens bij. Er helpt geen goede wil aan, noch deugd of plicht, want die hebben wij niet. Daarom wens ik u allen, voor zover gij niet tot Hem gekomen zijt, toe, dat gij moede wordt in uw zonde, dat gij er niet meer in kunt leven. Christus zegt: "Komt herwaarts tot Mij, allen die vermoeid en belast zijt, en Ik zal u rust geven." Hij wil zeggen: "Ik sta, als je nu zó vermoeid en belast bent van je zonden, met open armen gereed. Als je nergens meer weet te blijven, dan kunt gij bij Mij terecht." De Koning breidt Zijn armen uit en Hij heeft toch zo'n ruim Middelaarshart.'

Bij Hofman kwam eens een man aan de deur met een collectebus en met een blaadje van een in de rechterflank van de gereformeerde gezindte bekende stichting. Hofman nodigde hem binnen. Deze man zei dat de prediking alleen voor Gods volk was en dat alleen de uitverkorenen zalig worden.

Met dat laatste was ds. Hofman het eens. Over het eerste dacht hij anders. Hij begon met deze man echter geen twistgesprek, maar vroeg heel eenvoudig: 'Hoe denkt u nu te weten te komen dat u bij Gods volk hoort en een uitverkorene bent?'

De man had het over bekommernis, benauwdheid en nood en zei dat hij er veel om bad of God hem dit wilde leren.

'Dat is helemaal de weg niet', zo antwoordde Hofman. 'Ik lees in mijn Bijbel', zo zei hij, 'dat Christus het Brood des levens is, Die aan de wereld het leven geeft. De vraag is maar of u honger hebt. Hij wil u verzadigen.'

Zo wees Hofman op Christus Die zondaren ontvangt en met hen eet en Die de enige spiegel van de verkiezing en de enige grond van de zaligheid is. Onze bekommernis

en nood maken ons niet zalig, maar alleen het geloof in Hem.

Jaren later bleek op het sterfbed van deze man dat dit gesprek een keerpunt in zijn leven was geweest en hij mocht sterven, ziende op Jezus de overste Leidsman en Voleinder van het geloof.

In elke preek van Hofman kwam het onderscheid tussen het waarachtig geloof en het schijn geloof naar voren.

De werkingen hiervan werden tegenover elkaar gesteld. Dat nam niet weg dat Hofman zich - van het begin tot het einde van zijn preek - tot heel de gemeente richtte. Steeds gebruikte hij de aanspraak 'wij', 'ons' of 'gij' en 'jullie'. Nooit sprak hij Gods volk afzonderlijk toe. Uitdrukkingen als 'volk van God in ons midden' of 'kind van God in ons midden' heb ik hem nooit horen doen. In een persoonlijk gesprek heb ik hem daar eens naar gevraagd. Hij vertelde dat hij dat nooit deed, omdat hij bang was dat door de aanspraak 'o volk van God in ons midden' de bekeerde mens op de troon werd gezet en zij die onbekeerd waren, zouden menen dat het nu volgende gedeelte van de preek hen niet aanging. Daar kwam voor hem nog bij dat hij vreesde, dat juist de schijn gelovigen zouden menen dat het over hen ging, terwijl de kinderen van God in hun aanvechtingen en noden zich juist niet bij het volk van God durven scharen.

Hofman was ook bevreesd dat een dergelijke wijze van benadering de indruk wekte dat ongelof eigenlijk normaal was en waarachtig geloof abnormaal. Hij was er diep van overtuigd dat waarachtig geloof een genadegave van God is, maar ook dat ongelof een zonde is.

Uitgaande van de beloften van God waarmee God in de bediening van het Woord tot ons komt en die aan ons in de Heilige Doop zijn betekend en verzegeld, drong Hofman erop aan de zaligheid in Christus te zoeken vanuit de diepe overtuiging dat niets zozeer de moeite waard is als dat.

De gehele preek door betrok Hofman al zijn hoorders bij wat hij zei. Hij vertelde wie God is en hoe Christus een volkomen Zaligmaker is. Hij gaf weer hoe de Heilige Geest Christus dierbaar maakt en Gods liefde uitstort in het hart. Van daaruit riep hij zijn hoorders op voor zover zij hiervan weet hadden God alleen daarvoor de eer te geven. Bij degenen die, na deze dingen te hebben gehoord, moesten erkennen hier buiten te staan, drong hij erop aan met hun armoede voor de dag te komen en hun nood aan God te belijden opdat Hij in hun leven over zou komen. Tegen de laatsten kon hij zeggen: 'Staan wij hier nog buiten, laat varen alle eigenwillige godsdienst, licht of zwaar. Steek je lege handen naar God uit om in Zijn lieve Zoon ontferming te vinden.'

Hofman ging in zijn preek niet op academische wijze in op de vraag voor wie Gods beloften zijn.

In de lijn van Kohlbrugge predikte hij *dat Gods beloften voor zondaren zijn* en hij vroeg zijn hoorders of zij wilden erkennen dat te zijn. Zo dat niet het geval was, dan drong hij erop aan de werkelijkheid onder ogen te zien. Ook de kennis van zonde en schuld bracht hij niet naar voren als een werk dat de mens eerst moet volbrengen, maar hij plaatste dat in het kader van Gods opzoekende zondaarsliefde. God zoekt het verlorene. Hofman predikte Adam en Christus. Centraal stond voor hem de boodschap van de rechtvaardiging van de goddeloze enkel en alleen op grond van Christus' verdienste en die aangenomen door het geloof alleen.

Bij zijn veertigjarig jubileum als voorganger verwoordde hij het doel van zijn prediking als volgt: 'Daar zag ik: al wat ik in Adam in het paradijs verloren had, dat was in Christus, in die tweede Adam en daar kon ik het weer terugkrijgen. Toen is de

Koning Zijn hart gaan openen en daar heb ik zó diep ingezien in Zijn Middelaarshart: daar spatten de vonken af in zondaarsliefde. Hij wil zondaars bezitten. Dat heeft een stempel gezet op mijn leven en prediking. Als ik nu bijvoorbeeld hoor (en ik hoor van alles en nog wat): "Och ja, mocht de Heere eens overkomen," "Mocht het eens dit," "Mocht het eens zó", mijn vrienden, nu zal ik eens ronduit praten, dat klinkt in mijn oren als vloeken. Want ik heb toen in het hart van de Koning gekeken en dit gezien. Daardoor draagt de prediking steeds weer dit stempel: de breuk ligt bij óns, bij jullie en bij mij, maar niet bij Hem. Want waar gaat het om? Gaat het om: "Mocht de Heere eens overkomen?"

Neen, God is overgekomen. Maar nu moeten wij eens overkomen naar de kant van God. Wij moeten eens met onze schuld voor de dag komen zoals we zijn. (...) De Naam van de Zaligmaker is toch Jezus. Hij zal Zijn volk zalig maken van zonden! Waar zijn de zondaars die hongeren? Waar de dorstigen? Waar de amechtigen? Waar de ongelukkigen? Voor hen klopt er een liefdeshart, maar niet voor vroomheid en godsdienst.'

Stadia in het geestelijke leven

In het autobiografisch deel van *Verheugd, van zorg ontslagen* komt naar voren hoe Hofman het geestelijk leven en de ontwikkeling daarvan zag.

Allereerst is het noodzakelijk dat men aan zijn schuld wordt ontdekt. De zaligheid is immers niet uit de werken, maar ligt alleen in Christus. Van nature beseffen wij echter niet dat wij Christus als Middelaar en Zaligmaker nodig hebben. Er moet voor Hem in ons leven plaats worden gemaakt. Daarom moeten we met onszelf ondersteboven gaan. Kennis van zonden is echter geen doel in zich. Het gaat erom dat wij worden uitgedreven tot Christus.

Het geestelijk leven begint dan ook daar (nu gebruik ik de uitdrukkingen die Hofman zelf gebruikte) waar Christus als volkomen Zaligmaker aan de ziel wordt geopenbaard. Dit moment is menigmaal niet duidelijk aanwijsbaar. Er zijn ware kinderen Gods die de zekerheid van het geloof missen. Die zekerheid ontvangt men als men met medeweten van eigen hart en leven in Gods gericht van schuld en straf wordt vrijgesproken. Is dat het geval, dan kan men dag en uur van deze gebeurtenis noemen. Van mensen die dit hadden meegemaakt werd gezegd dat hun ziel gered was. Zij waren nu het eigendom van Christus en gaven daarvoor God de eer. Men kon van iemand die deze ervaring had meegemaakt, ook zeggen dat zijn of haar ziel was gered. Meermalen werd in verband met deze ervaring trouwens ook het woord 'beking' gebruikt. Dat was voor hen die niet goed vertrouwd waren met het spraakgebruik en de onderscheidingen die in de kringen van Hofman werden gehanteerd, nogal eens verwarrend.

Het ging bij de genoemde ervaring immers niet om het ontvingen van genade, maar het bevestigd worden daarin en het verkrijgen van zekerheid. Achter het gerechtvaardigd worden met medeweten van eigen hart en leven ligt nog een verdere gang, namelijk *de verzegeling met Heilige Geest*. Door deze weldaad leert men persoonlijk God als Vader aanroepen en mag men weten met een Drie-enig God te zijn verzoend. Ook deze ervaring is duidelijk dateerbaar.

Van degenen die met een Drie-enig God verzoend waren, *waren er enkelen die heel persoonlijk werden ingeleid in het verval van de kerk en van de staat in Nederland*. Zij beleefden deze breuk als hun *persoonlijke schuld*.

Bij deze stadia in de bekeringsweg moeten we in het licht van de Schrift enige kanttekeningen plaatsen. Zij verdienen niet alleen toelichting maar ook correctie. Naar het Bijbels getuigenis is immers elke christen, vanaf het eerste moment dat hij met het

geloof begiftigd is, rechtvaardig voor God en is ook iedereen die in Christus gelooft met God verzoend. Het rechtvaardig zijn voor God staat of valt niet met de kracht van ons geloof.

Ik zeg niet dat Hofman dat nu bedoelde, maar genoemde onderscheidingen dringen uiteindelijk toch de boodschap van de rechtvaardiging door het geloof op de achtergrond. Hoe meer deze onderscheidingen worden beklemtoond, des te minder functioneert de boodschap van de rechtvaardiging door het geloof. Teveel wordt ook uiteengelegd wat in de Bijbel zelf een eenheid is. Ten onrechte wordt de indruk gewekt dat er sprake is van een eenvormige bekeringsweg en van een eenvormige wijze in het komen tot de zekerheid van het geloof.

Het legitiem Bijbelse aspect achter de genoemde onderscheidingen is echter dat niet alle dingen in één keer worden geleerd en dat er trouwens ook altijd meer te leren valt. Hofman heeft tot aan zijn dood toe aan de genoemde onderscheidingen vastgehouden. Wel is het zo dat hij, naarmate hij ouder werd, er minder belang aan hechtte. Altijd had hij beklemtoond dat voor alle stadia in het geestelijk leven geldt dat wij uit Christus leven, dat wij niets zijn en God alles is.

Dit accent doorbrak meer en meer de genoemde onderscheidingen. Vandaar dat ondanks de genoemde onderscheidingen in Hofmans prediking Christus en Zijn gerechtigheid als enige grond van de zaligheid voor ieder die gelooft, centraal stond.

Als jong predikant had Hofman aanvankelijk de genoemde onderscheidingen ook gehanteerd bij de nodiging tot het Heilig Avondmaal. Eerst traden degenen toe die met medeweten van eigen hart en leven waren gerechtigd en dan de anderen. Kennelijk heeft Hofman het onbevredigende en onbijbelse ervan zelf gevoeld, want hij is er na verloop van tijd van afgestapt.

Hofman legde in zijn prediking heel sterk de nadruk op de noodzaak en de realiteit van het kennen van Christus. Zijn bezwaar tegen een niet onbelangrijk deel van de afgescheiden kerken was dat meer de kenmerken van genade dan Christus Zelf en het geloof in Hem het uitgangspunt van de prediking vormde. Dat wilde niet zeggen dat hij geen woord had voor kleingelovigen en aangevochtenen. Juist wel. Hij legde hen niet de handen op, maar zette hen het Brood des levens voor en zei dat zij het mochten opeten. Ik geef een tweetal citaten.

Het eerste verwijst naar de Christenreis: 'Evangelist zei niet tot Christen: "Je moet zo goed en deugdelijk mogelijk zien te leven om je zonden te boven te komen. Je moet een ander mens worden, jezelf heiligen, dit doen en dat doen."

Neen, want die man had een pak van zonden op zijn rug. Daarom wijst Evangelist hem aan waar hij met het pak van zonden heen moest. Christus is de enge poort, de deur waardoor men in de gunst, de gemeenschap met God onze Schepper geraakt.'

Dan het tweede: 'Een man die in eigen ogen nogal bekeerd was, had het met een bekende over een andere man die zij beiden kenden. Deze zo bekeerde man zei van hem: "Ik heb nog eens met hem gepraat, maar hij valt toch maar geregeld terug om in zichzelf te kijken."

Daarop antwoordde dat tweede kind van God: "Dan kun je zien hoe we zelf geweest zijn en als ik hem zo zie tobben, dan denk ik vaak: die tobber ligt nog veel dieper in Gods hart dan jij en ik.'

Hofman wilde de kleinste meenemen en de meest gevorderde nog weer verder leiden. Hij zei dat zo: 'Een emmer kan vol zijn, maar een vingerhoed kan ook vol zijn. Als de kracht eruit is, dan komt er weer nieuwe behoefte voor de dag. Dan is het misplaatst zich met wat gepasseerd is, op de been te houden.'

Ook het volgende citaat spreekt hier voor zich: 'Een vernederde en verootmoedigde zondaar heeft niets bij zichzelf om te roemen. Is het anders, dan is een mens niet

waarachtig vernederd, dan is er iets blijven zitten van het eigen ik. Dat is nu juist niet de bedoeling. Wel dat waarlijk het eigen ik en alles wat van de mens is, eraan gaat. En nu geldt van hen die alle gerechtigheden in zichzelf verloren hebben: 'Zij zullen vreugde op vreugde in de HEERE hebben.' In de ware verootmoediging, niet slechts met de mond, maar bij wie uit het hart voortkomt de hel verdiend te hebben, daar komt voor de dag: zó diep kunnen wij niet zinken, of Christus is nog dieper afgedaald. Wij kunnen zo diep niet zinken of Zijn armen reiken nog dieper. Wat sluit dat dan in? Wel, als wij die zaken leren kennen en mogen beleven, dan is er vreugde op vreugde in de Heere. Het is niet zo dat een mens, die aanneming bij God verkrijgt, ophoudt een behoeftige te zijn. Dat men gaat zeggen: 'Let nu eens op, ik ben bekeerd.' Nee, want dat is nu juist het leven niet. De bekering van de mens is de weg waarin wij God en Christus leren kennen en dat God, dat Christus, het leven, de spijs, de drank, de zaligheid is, volkomen, alles. Tenslotte wil ik een ieder opwekken: word een arme, een behoeftige, bedel om ontdekkend licht. Laat heel de godsdienst van deze tijd, of het licht is of zwaar, gaan. Laat ons eerlijk worden om te belijden dat wij in Adam gevallen en verloren mensen zijn om zo de waarachtige genade te zoeken in Christus naar het welbehagen van God. Bevestig de almachtige God Zijn Woord en getuigenis opdat Zijn Naam en de Naam van Zijn Zoon eeuwig geprezen worde door de Heilige Geest. Amen.'

De waarde van de Heilige Doop en van het Heilig Avondmaal

In de prediking en het pastoraat van Hofman hadden de sacramenten een grote betekenis. Hij hield zijn gemeente voor dat God ons in de sacramenten Zijn onwankelbare verbondstrouw betekent en verzegelt. Aan het doopformulier was hij zeer gehecht. Dat blijkt wel uit de volgende uitspraak: 'Het doopformulier tekent ons zeer helder de oneindige liefde en de barmhartigheid Gods, daar er in voorkomt: "Want u komt de belofte toe en uw kinderen." Zo hebt gij dan een pleitgrond zowel voor uzelf, als voor uw zaad, om wel getroost te leven en te sterven. Wees dan gebonden aan de troon van Gods genade, pleitend op Zijn beloftenissen en toezegging.'

Hofman leerde zijn hoorders, dat de Heilige Doop een vaste pleitgrond is, waar ouders en kinderen vrijmoedig gebruik van mogen maken. Hij wees ouders op de grote verantwoordelijkheid die zij ten opzichte van hun kinderen hebben: 't Is waar, God moet door Zijn Geest alles werken en ook de betekende zaak van de Doop toepassen. Nochtans behaagt het Hem de kinderen door de ouders te regeren en ons zwakke mensen, die het in zichzelf aan alles ontbreekt, te gebruiken om onze kinderen voor te gaan in de lering en vermaning des Heeren.'

Elke vorm van verbondsautomatisme was hem echter vreemd. Het ging hem om de levende geloofsworstelingen. De beloften die God ons heeft toegezegd, worden aan ons vervuld en in ons bevestigd, als wij vast lopen met onszelf. Daarom spoorde hij doopouders ertoe aan: 'Pak de zonde en de schuld aan, van jezelf en van je vrouw en kinderen erbij en steek dan je kinderen maar omhoog, die in hetzelfde oordeel liggen, maar aan wie niet minder de belofte van genade, zaligheid en leven wordt toegezegd dan aan de volwassenen.'

Hofman droeg ook zelf de kinderen, aan wie hij het sacrament van de Heilige Doop bediende, vurig aan de Heere op. Meer dan eens kreeg hij de zekerheid, *dat hij nog eens Avondmaal zou mogen vieren met de kinderen die hij gedoopt had.*

Niet minder dan de Heilige Doop hield hij ook het Heilig Avondmaal in hoge eer. Hij wees erop, dat het onmogelijk is om waarlijk de dood des Heeren te verkondigen, als wij de Koning niet hebben leren kennen. De Koning nodigt aan de dis degenen die

hebben leren schuilen onder Zijn vleugelen. Allen bij wie dat het geval was, hoezeer zij ook aangevochten werden, moedigde Hofman aan hun geloof te sterken door middel van het sacrament dat Christus ingesteld heeft.

Hofman wist zowel van de waarde van het Heilig Avondmaal als van de vreugde, die de viering ervan kan geven. Dit kwam onder andere naar voren in het dankwoord dat hij bij zijn veertigjarig ambtsjubileum uitsprak.

Toen hij zich tot zijn familie richtte, zei hij: 'Voorts, broers en zusters: vader zat, toen ik nog maar vier jaar oud was, met ons op zijn knieën te huilen; hij wist niet waar hij naar toe moest. Toen is Gods Woord tot hem geweest, dat in die dag, die Hij maken zou, het onderscheid gezien zou worden tussen die, die God dient en die, die Hem niet dient.

Jaren en jaren later, in 1945, de eerste keer na de oorlog dat hier het Avondmaal bediend werd, was vader in Schiedam en broer Bas lag hier met zijn schip en daar zaten we met zijn achten aan tafel, vader met zijn eigen kinderen en aangetrouwde kinderen en toen bracht God terug, na 39 jaar: *in die dag die Ik maken zal, zal het onderscheid gezien worden*. Wat was vader toen aangedaan en verwonderd! Die man heeft indertijd lopen zuchten en bidden, hij wist geen raad en nu moet je eens zien welk een vrucht.'

Vrucht op de prediking

Tot aan zijn dood toe zegende de Heere de bediening van Hofman. Ik denk onder andere aan Tom Kroos. Sinds diens levensweg in boekvorm is uitgegeven onder de titel ***Tom Kroos: zijn weg tot God*** zijn hier rond de tienduizend exemplaren van verkocht en hebben velen via dit boekje ook van Hofman kennis kunnen nemen.

Telkens weer werden onder zijn prediking mensen van schuld overtuigd en in de vrijheid van de kinderen van God gesteld. Velen van degenen die hem hoorden, vonden vrede met God. Zoveel zelfs, dat mensen uit andere kerken er wel eens vraagtekens bij zetten. De Schrift leert ons dat wij ermee moeten rekenen dat er onkruid tussen de tarwe opgroeit. Daarop is de gemeente van Hofman geen uitzondering geweest. Wat buitenstaanders echter opviel, was dat gemeenteleden van Hofman vrijmoedig getuigden van de hoop die in hen was. In het bijzonder de wijze waarop zij daarover op hun sterfbed spraken, heeft meer dan eens diepe indruk gemaakt. Dat was de beste ontzenuwing van kritiek die werd geuit.

Hofman bracht in zijn preken keer op keer het onderscheid tussen godsdienst en Godsvreze naar voren. Hij waarschuwde tegen zelfbedrog en spoorde aan tot zelfonderzoek. Hij worstelde echter om het behoud van allen die hem hoorden. Hij wenste dat hij bij iedereen de ware Godsvreze mocht zien en was beslist niet bang dat er, om zo te zeggen, te veel mensen zalig zouden worden. Alle bekrompenheid was hem daarin vreemd. Hofman wenste te horen dat mensen Christus als volkomen Zaligmaker verheerlijkten. De nood van allen in zijn gemeente die dat niet konden, was hem bij voortduur op het hart gebonden. Het verheugde hem dat de Heere hem wilde gebruiken om zondaren tot Christus te leiden. Dat mensen die onder zijn gehoor kwamen, geen deel hadden aan Christus, was voor hem een last.

Kwamen er mensen tot ruimte, dan gaf Hofman dat door. Niet om de mens in het middelpunt te zetten, maar om God te verheerlijken en anderen zo aan te sporen God te zoeken. Hij sprak daarover om duidelijk te maken dat God leeft en dat Hij met Zijn werk nog altijd doorgaat. In het bijzonder na hun heengaan wees ds. Hofman op de grote rijkdom van de ware gelovigen.

Hij sprak over het zalig sterven van Gods kinderen om zo de grote rijkdom van het christelijk geloof te onderstrepen.

In zijn dankwoord bij zijn veertigjarig ambtsjubileum zei hij: 'Hoevelen zijn ons al voorgegaan, die nu juichen voor Gods troon. Zowel jong (we weten van kleine kinderen in de grootste blijdschap) als volwassenen. Onverwacht de koster, Poppe- liers, die we zoveel jaren mochten hebben. Na de laatste preek die hij gehoord heeft, was zijn zeggen: "Zó is het nu bij mij, en als plotseling mijn leven zou eindigen, dan moet je maar dit denken: dan ben ik heengegaan om God volmaakt en uit alles te danken." Zo zijn velen ons voorgegaan. Dat wij dan mogen volgen en tot die grote korenhoop verzameld mogen worden om Hem volmaakt te eren en te verheerlijken, wat zal insluiten een dag van rust en storeloze zaligheid.'

Het is niet voor niets dat de levensbeschrijving van Hofman de titel kreeg *Verheugd, van zorg ontslagen*. Vreugde in God stempelde zijn leven en prediking. Een vreugde die de wereld niet geven kan en zal. Hofman kende zelf die vreugde en wenste dat anderen erin zouden delen.

In de stijl van Hofman zelf besluit ik deze levensschets met een verhaal uit één van zijn preken waaruit die vreugde spreekt: 'Een oude man die al in de negentig was en meer dan zeventig jaar bruid van Koning Jezus, was onderweg naar zijn broer. Hij reed met een wagen mee, waarvan het paard schrok en in de Graafstroom sprong. Er waren onmiddellijk toeschouwers bij de hand om die mensen eruit te halen. Toen hij aan de wal was, zeiden ze: "Maar Bons, u bent zeker wel vreselijk geschrokken: zó oud en dan onverwacht te water."

Maar toen zei die oude man: "Nee, dat kan ik niet zeggen. Je moet weten: als je in Christus bent, dan is het net zo goed onder water als erboven.'